

ชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่
Lives of Lottery Retailers

พิชญานิน ประทุม
Pitchayanin Prathum

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Human and Social Development

Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่
Lives of Lottery Retailers

พิชญานิน ประทุม
Pitchayanin Prathum

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Human and Social Development

Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	ชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่
ผู้เขียน	นางสาวพิชญานิน ประทุม
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....ประธานกรรมการ

(ดร.พรไทย ศิริสาธิตกิจ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

(ดร.อุทิศ สังข์ตัน)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตถวา บุญปรากฏ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ

(ดร.อุทิศ สังข์ตัน)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(ดร.อุทิศ สังข์ตัน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ.....

(นางสาวพิชญานิน ประทุม)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวพิชญานิน ประทุม)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	ชีวิตคนเดินที่บขาลอตเตอร์
ผู้เขียน	นางสาวพิชญานิน ประทุม
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “ชีวิตคนเดินที่บขาลอตเตอร์” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเข้าสู่กระบวนการคนเดินที่บขาลอตเตอร์ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บขาลอตเตอร์อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักรวมทั้งสิ้น 7 คน และใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความเพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า

1. การเข้าสู่กระบวนการคนเดินที่บขาลอตเตอร์ พบว่า จุดเริ่มต้นต้องการมีรายได้เสริมจากอาชีพเกษตรกรรม รวมไปถึงแหล่งที่มาและปัจจัยต่าง ๆ นำไปสู่การเข้าร่วมกลุ่มคนเดินที่บขาลอตเตอร์ภายในหมู่บ้าน จุดเริ่มต้นเข้าสู่คนเดินที่บขาลอตเตอร์เป็นการเข้าสู่กระบวนการจากญาติพี่น้องมีรายได้เสริมจากอาชีพเดินที่บขาลอตเตอร์ภายในหมู่บ้านกลุ่มแรกเมื่อพ.ศ. 2538 หลังจากนั้นก็มีพ่อค้าคนกลาง หรือ เจ้าแม่เป็นผู้จัดการธุรกิจภายในหมู่บ้าน ในเวลาต่อมากระบวนการเข้าร่วมกลุ่มเดินทางไปยังปลายทาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการเข้าสู่กระบวนการที่ทำกันเองภายในเฉพาะพี่น้องและเครือญาติที่มีรถเป็นพาหนะเท่านั้น โดยแบ่งออกเป็นการเดินทางมากับเครือญาติพี่น้องและการชักชวนผ่านการจัดหัวคิวกับเจ้าแม่ หรือ คนกลางเท่านั้นมีวิถีลดต้นทุนมายังจุดหมายปลายทาง และการเข้าสู่จุดปลายทางการเปลี่ยนแปลงของราคาลอตเตอร์ การเข้าสู่กระบวนการของคนเดินที่บขาลอตเตอร์มายังปลายทาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีการเดินทางของกลุ่มของญาติพี่น้องและกลุ่มวัยรุ่นต้องการหารายได้เสริมจากช่วงปิดเทอม ซึ่งมีวิธีการกำกับกับภาระต้นทุนที่สูงสามารถดำรงชีพได้โดยไม่กระทบต่อต้นทุนที่สูงรวมไปถึงจุดเปลี่ยนของมาตรการกำหนดราคาภายใต้กฎหมายมีวิธีรับมือได้อย่างกลมกลืน

2. การนำเสนอปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บขาลอตเตอร์ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า ก่อนจะมาเป็นลอตเตอร์สู่คนเดินที่บขาลอตเตอร์ มีวิธีการซื้อเล่มลอตเตอร์จากแหล่งจำหน่ายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ต้องมีกลวิธีที่ขึ้นอยู่กับต้นทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญ แบ่งออกเป็นได้การรับโควตาบุคคลหรือหน่วยงาน มีการติดต่อซื้อขายไว้ล่วงหน้ามีรายชื่อในการเข้าไปรับสลาก

กินแบ่งๆ ตลาดกลางวังสะพุงเป็นตลาดนัดที่พ่อค้าคนกลางและยี่ปี่วไปจำหน่ายเป็นผู้ค้าปลีก และการจองออนไลน์ผ่านการกด ATM มีกลวิธีการจองคิวโดยการเขียนชื่อ หรือแม้กระทั่งการจ้างต่อคิว รวมไปถึงการซื้อขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต Facebook และ Line ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เป็นวงจรการขายที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านวังสะพุง จังหวัดเลย มีการต่อรองตั้งแต่การซื้อขาย การเดินทาง และกลวิธีเทคนิคการขายแก่ผู้ซื้อ การขายสำหรับลูกค้าประจำเดินจำหน่ายไปยังพื้นที่ประจำของลูกค้า การใช้เลขสวยใส่เพื่อเพิ่มกำไร รวมไปถึงการจับชุดเองนำไปขายเป็นหวยชุด และวิธีเทคนิคให้ลูกค้าชำระ เช่น เงินสด การผ่อนเป็นงวด และจ่ายรายวัน

Thesis Title	Lives of Lottery Retailers
Author	Miss Pitchayanin Prathum
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2017

ABSTRACT

The purposes of this research on "Lives of Lottery Retailers" were to explore how people in Wang Saphung, Loei Province enter the process of becoming lottery retailers, and to investigate practices of everyday life amongst lottery retailers in Thung Song District, Nakhon Si Thammarat Province. The data of this qualitative research were collected from related documents, in-depth interviews with seven key informants, and non-participant observations. Then, the data were classified, analyzed, deciphered, interpreted to draw conclusions corresponding with the purposes, and presented with analytical description.

1. Regarding how people entered the process of becoming lottery retailers, it was found that the starting point was that they needed to earn extra income in addition to agricultural income. Then, there were also other causes and factors that made them join the group of lottery retailers in their village. Some of them had relatives who began earning extra income from selling lottery tickets in the village as the first group of lottery retailers in 1995. After that there was a middleman or investor who managed the business in the village and formed a group of relatives and traveled to Thung Song District, Nakhon Si Thammarat Province by their own vehicles. After that there were also people who were persuaded by a middleman or investor. They had methods of reducing the cost of traveling to the destiny and changing the prices of lottery tickets. Some lottery retailers were teenagers who wanted to earn income during a school break. These lottery retailers have ways to reduce the cost and know how to cope with the measures and laws concerning lottery prices very well.

2. For practices of everyday life amongst lottery retailers in Wang Saphung District, Loei Province, it was found that before becoming lottery retailers, they had different methods of buying lottery tickets book depending on the cost which

was an important factor. Some of them received either a personal or organizational quota. Others had buying and selling agreements in advance and had their names on the list of people who were eligible to receive lottery tickets books. Wang Saphung is a central market where middlemen and sales agents sell lottery tickets as retailers. In online reservations through ATMs, there are cheating methods of queuing by writing down names and even hiring people to line up in the queue for them. Moreover, there are selling and buying through the Internet like Facebook and Line. As for their practices of everyday life, there are sales cycles in Wang Saphung, Loei Province where there are negotiations and bargaining about prices, traveling and selling techniques. There are sales to regular customers, sales of beautiful numbers to get more profits, and sales of sets of lottery tickets that retailers themselves arrange into sets of numbers. There are also techniques to make customers pay in cash, installments and daily.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลือ คำแนะนำ เพื่อแก้ไข วิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ และกำลังใจที่ดีเสมอมาจากบุคคลหลายท่านดังนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หลัก และ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ท่านทั้งสองที่กรุณาสละ เวลาคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ถามไถ่ความก้าวหน้าของงาน คอยชี้แนะ วางแผนตารางการทำงาน และเป็นกำลังใจให้มาโดยตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความถูกต้อง และประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ ประธานกรรมการสอบ โครงร่างวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณดร.พรไทย ศิริสาธิตกิจ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก้ตถวา บุญปรากฏ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละ เวลาอันมีค่ามาสอบงานวิจัยเรื่องนี้ คอยให้ คำแนะนำ ข้อเสนอแนะในการแก้ไขงานวิทยานิพนธ์เรื่อง นี้ให้มีความถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ ตรงประเด็น และ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมทั้งขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูล ที่กรุณาสละเวลา และให้ความร่วมมือในการ พูดคุย แม้อากาศจะร้อนกลับบ้านดึกเพียงใด สามารถตอบข้อซักถามของผู้วิจัยอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณ พี่ปัทม พี่ตาล ที่คอยให้คำแนะนำชี้แนะ และสละเวลาช่วยเหลือเป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยต้อง ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น พมส.รุ่นที่10 ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ คำแนะนำ ที่คอยช่วยเหลือกันตลอด การดำเนินวิจัย

สุดท้ายขอขอบพระคุณในความรัก จากครอบครัว การสนับสนุนเงินทุนตลอด ระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียน และขอขอบคุณกำลังใจดี ๆ จากคนรอบข้าง ทั้งเพื่อนร่วมงานและ พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนล้วนเป็นสิ่งผลักดันในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้บรรลุผลสำเร็จ

พิชญานิน ประทุม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
Abstract.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
รายการผลงานที่ตีพิมพ์และการประชุมวิชาการ.....	(12)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้พิมพ์ผลงาน.....	(13)
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตในการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
การทบทวนวรรณกรรม	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสลากกินแบ่งฯ (ลอตเตอรี่).....	7
บริบทพื้นที่ทางการศึกษา.....	19
แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน.....	21
แนวคิดการต่อสู้ต่อรอง.....	30
กรอบแนวคิด.....	36
วิธีดำเนินการวิจัย	39
พื้นที่การศึกษา.....	39
ผู้ให้ข้อมูล.....	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล.....	41

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
ผลและการวิเคราะห์.....	43
การเข้าสู่กระบวนการคนเดินที่บขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย	43
จุดเริ่มต้นเข้าสู่คนเดินที่บขายลอตเตอรี่.....	43
กระบวนการจัดการภายในธุรกิจลอตเตอรี่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย.....	47
จุดปลายทางและการเปลี่ยนแปลงราคาลอตเตอรี่.....	49
ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันคนเดินที่บขายลอตเตอรี่อำเภอวังสะพุง จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	53
การเดินทางของลอตเตอรี่จากแหล่งผลิตสู่มือของคนเดินที่บการเดินทาง.....	54
ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บขาลอตเตอรี่.....	58
สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	67
สรุปผลการวิจัย.....	67
อภิปรายผล.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	74
บรรณานุกรม.....	75
บุคลากร.....	83
ภาคผนวก ก.....	84
ภาคผนวก ข.....	87
ภาคผนวก ค.....	99
ประวัติผู้เขียน.....	112

รายงานผลงานการนำเสนอบทความ

พิชญานิน ประทุม วันชัย ธรรมสังการ และอุทิศ สังข์ตัน. (2558). คนเดินที่บล็อตเตอร์:วิถีชีวิตย้ายถิ่นจากอีสานสู่ภาคใต้. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียนระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558*. (หน้า 130 -140). ภูเก็ต: สถาบันและพัฒนา และสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

พิชญานิน ประทุม วันชัย ธรรมสังการ และอุทิศ สังข์ตัน. (2559). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บล็อตเตอร์. *วารสาร HR intelligence มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559*. (อยู่ในกระบวนการพิจารณา)

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับให้นำเสนอ

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (สกอ.ภาคใต้ตอนบน)

ได้มอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

นางสาวพิชญานิน ประทุม
ได้นำเสนอผลงานวิจัย

ในการประชุมวิชาการ การนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4
"การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
"Development of New and Innovative Research for the AEC"
ให้ไว้ ณ วันที่ 7 พฤษภาคม 2558
ณ ศูนย์ประชุมโรงแรมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประสพ กาหยี)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

วันที่ 17 เดือน มกราคม พ.ศ. 2560

เรียน นางสาวพิชญานิน ประทุม
ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินห้างเพื่อซื้อสินค้าที่เพิ่มพูนใน
วารสาร วารสาร HR intelligence
ได้ผ่านการพิจารณาเบื้องต้นแล้ว พบว่า
มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและขอบเขตของวารสาร วารสาร HR intelligence
มีรูปแบบที่สอดคล้องกับที่กำหนดไว้ตามคำแนะนำที่ให้ไว้สำหรับผู้เขียนในการส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตี
พิมพ์
ความคิดเห็นเพิ่มเติม
จึงขอเรียนให้ท่านทราบว่า บทความของท่านจะถูกลดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 3 ท่านพิจารณาให้ความเห็นและ
จะส่งผลการพิจารณาให้ท่านได้ทราบภายใน 30 วัน ซึ่งท่านสามารถติดตามสถานะการดำเนินการได้จากระบบ TU-
OSS

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.ภาคภูมิ ฤกษ์เมธ)

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจของไทยไม่ว่าจะเป็นรายได้ของประเทศไทย สินค้าส่งออกสำคัญแม้กระทั่งอาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนในชาติมาจากเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำประมง และการปศุสัตว์ เป็นต้นคิดเป็น 80% ของประชากรในประเทศไทยในชนบท ซึ่งในอดีตเป็นสังคมการเกษตรแบบดั้งเดิม มุ่งผลิตเพียงเพื่อใช้บริโภคเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงตลาดต้นทุนเป็นการเกษตรส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต แตกต่างจากปัจจุบันการเกษตรเชิงธุรกิจ เพื่อสร้างความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจเชื่อมต่อกาตลาดอุตสาหกรรม ต้องคำนึงถึงตลาดต้นทุนและคุณภาพของผลิต (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541)

ปัญหาที่สำคัญที่สุดของสังคมภาคเกษตรกรรมในชนบทคือ ความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของสังคมเกษตรกรรมเกิดมาจากความทุกข์ยากและยากจนเป็นพื้นฐานของปัญหา มาจากหลายสาเหตุดังนี้ ประการแรกคือ ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิตส่งผลให้ผลผลิตตกต่ำไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิอากาศ ปุ๋ย ยาฆ่าศัตรูพืช และกรรมสิทธิ์ที่ดินรวมไปถึงสินเชื่อทางเกษตร ไม่สามารถพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และประการที่สองคือ ปัญหาด้านตลาดเป็นตัวสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของประชาชนชาวนา การลงทุนเพื่อผลิตที่เพิ่มขึ้นแต่อาจส่งผลให้ราคาพืชผลตกต่ำจนไม่คุ้มต่อหยาดเหงื่อแรงงานนอกจากนี้การกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึงอย่างเป็นธรรมทำให้ประชากรไม่น้อยมองข้ามอาชีพเกษตรกรรมเมื่อประสบปัญหาเช่นนี้ประชาชนจึงจำเป็นต้องหาแหล่งทำมาหากินช่องทางใหม่ ๆ (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541)

ความพยายามในการหาแหล่งทำมาหากินหรือช่องทางใหม่ที่เพิ่มรายได้จึงเกิดขึ้นเนื่องจากภายในท้องถิ่นของตนเองไม่สามารถตอบสนองหรือมีแหล่งทรัพยากรที่ไม่เพียงพอต่อการดำรง จึงต้องเข้ามาสู่ศูนย์กลางเมืองหรือตามตัวเมืองแต่ละจังหวัด (ปาจริย์ จินะปัญญา, 2552) การเคลื่อนย้ายหาแหล่งช่องทางใหม่ ๆ เพื่อรายได้เสริมจากเดิมการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมได้ผลักดันสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรในภูมิภาค มีการเคลื่อนย้ายแรงงานมากกว่าภาคอื่นของประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรรมมักจะอพยพเข้ามาหางานทำตามเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ๆ ภายหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว หรือจากการว่างงานโดยเฉพาะภายหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจในไร่นาขณะเดียวกันอัตราการว่างงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังคงมีอัตราที่สูงขึ้น (อุดม ทุมไธสิต, 2540)

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่ ตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจังหวัดที่มีประชากรมีการเคลื่อนย้ายหาแหล่งช่องทางใหม่ ๆ เพื่อสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพหาเสริม ส่วนใหญ่มักใหญ่จะประกอบอาชีพเสริมหลังเสร็จสิ้นภารกิจเกษตรกรรมแล้ว ซึ่งอาชีพเสริมที่นิยมคือ “คนเดินหีบขายลอตเตอรี่” โดยเฉพาะชาวบ้านอำเภอวังสะพุง อำเภอวังสะพุงเป็นหนึ่งในจำนวน 12 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอของจังหวัดเลยอยู่ติดเขตอุทยานแห่งชาติภูหลวงและภูกระดึงประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกับอำเภออื่นๆพบปัญหาการว่างงานจากการขาดทุนจากการลงทุนภาคเกษตรกรรมรวมไปถึงภาคเศรษฐกิจประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากภาวะดังกล่าวเป็นผลให้สังคมชนบทของชาวบ้านอำเภอวังสะพุงจังหวัดเลยเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตโดยยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาลและขายลอตเตอรี่ควบคู่หลังจากว่างเว้นจากเกษตรกรรมเป็นช่องทางรายได้พิเศษบางรายยึดเป็นอาชีพหลัก (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2542)

“คนเดินหีบขายลอตเตอรี่” จึงเป็นอาชีพที่นิยมอย่างยิ่งของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง

ทั้งอำเภอเป็นเมืองหลวงของลอตเตอรี่ “หมู่บ้านขายลอตเตอรี่” ที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกล่าวได้ว่าทั้งหมู่บ้านยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นหลักเนื่องจากได้รับความสนใจของชาวบ้าน เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ เฉลี่ยประมาณ 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน จึงเป็นแรงจูงใจให้เลือกมาประกอบอาชีพนี้ โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุงมีรายได้เพิ่มมากขึ้นอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีผู้ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ จำนวนทั้งหมดกว่า 50,000 คน โดยแต่ละเดือนเงินสะพัดรวม 2,000 ล้านบาททำให้รายได้หมุนเวียนภายในอำเภอวังสะพุงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้น (ผู้จัดการ, 2554) อำเภอวังสะพุงจึงกลายเป็นพื้นที่การเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรรมสู่การเคลื่อนย้ายหาอาชีพเสริมช่องทางใหม่ ๆ ของการเพิ่มรายได้สู่อาชีพใหม่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การเลือกพื้นที่ในการประกอบอาชีพถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่อย่างมากการเลือกพื้นที่ประกอบอาชีพแหล่งที่อยู่ในระยะเพียงเวลาสั้น ๆ เดือนละ 2 ครั้งเพื่อเดินหีบขายลอตเตอรี่ ได้เลือกพื้นที่มีประชากรง่ายต่อการจำหน่าย รวมไปถึงค่าครองชีพในพื้นที่ที่ถูกสามารถประหยัดต้นทุนในการประกอบอาชีพ อีกทั้งความโดดเด่นทางด้านสภาพแวดล้อมเป็นเมืองใหญ่แหล่งกระจายคลังสินค้า (Logistic) ทั้งทางบกและทางราง เป็นเมืองทางผ่านไปสู่ประตูภาคใต้ตอนล่าง อีกทั้งยังเป็นจุดพักรถ พักทานอาหาร ดังนั้นจึงเอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายในช่วงเวลาสั้น ๆ เพียง 1 สัปดาห์ ซึ่งได้เลือกพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างเป็นภาคหนึ่งที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและคมนาคมอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่เลือกเป็นแหล่งเดินหีบขายในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เดือนละ 2 ครั้ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สำคัญมีประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากอำเภอเมือง เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรภายในพื้นที่ที่มีจำนวนที่มากกว่าภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนรวมทั้งหมด 159,174 คน (สำราญกรมประเทศไทย, 2557)

ด้วยเหตุเช่นนี้จำนวนประชากรจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่เลือกเป็นพื้นที่ในการประกอบอาชีพ “พวกเรามาลงที่ทุ่งสงก่อนทั้งหมด20กว่าคน แยกย้ายเดินขายทั่วทุ่งสง เพราะขายได้จริง ๆ แต่ถ้าขายยากลำบากจริงๆจะเข้าไปขายที่ตัวเมืองของนครแล้วค่อยกลับมาที่ทุ่งสง” (ป้าต๋วย, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2558)เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีความมั่นใจในพื้นที่ อำเภอทุ่งสง เป็นพื้นที่แรกในการเดินจำหน่ายก่อนจะไปพื้นที่บริเวณใกล้เคียง

นอกจากนี้การกระจายของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ แบ่งตามสายของคนในหมู่บ้าน อำเภอวังสะพุงมีลักษณะที่แบ่งสายที่ใกล้เคียงกัน ในแต่ละภาค ยกเว้นภาคกลางที่มีจำนวนที่มากกว่าภาคอื่นๆภาคใต้ตอนล่างจะแบ่งสายลงมาจำนวนใกล้เคียงกันในการเดินขายลอตเตอรี่จากคำสัมภาษณ์ “อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาลงมาจำนวน 14 – 20 คนตอนนี้ที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 14 – 20คน” (ป้าต๋วย, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2558) เป็นสายของการแบ่งของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำศึกษาดังนั้นพื้นที่อำเภอทุ่งสง จึงกลายเป็นพื้นที่ช่องทางใหม่เกิดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2538เนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของผลผลิตเกษตรกรรม ทำให้กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ได้เลือกพื้นที่ดังกล่าวในการประกอบอาชีพใหม่ โดยมีอัตราการขายได้ไม่น้อยไปกว่า พื้นที่ศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้ตอนล่างคือ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อจำหน่ายในช่วงเวลาสั้น ๆ อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการเลือกพื้นที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเด็นหลักคือ เรื่องของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันจำเป็นค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าอำเภอหาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลจาก (สำมะโนประชากรและเคหะ, 2553)มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน ของอำเภอหาดใหญ่ 6,396 บาท ในขณะที่ อำเภอทุ่งสง ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน5,685 บาท จึงทำให้กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เลือกมาประกอบอาชีพ ทั้งนี้ช่วยลดต้นทุนในการดำรงชีพช่วงระยะเวลาสั้น ๆ

นอกจากจำนวนประชากรที่เอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายแล้วสภาพแวดล้อมของอำเภอทุ่งสงเป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นเมืองประตูสู่ภาคใต้ตอนล่างและเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีผู้คนสัญจรผ่านอำเภอทุ่งสงเป็นจำนวนมาก มีที่ตั้งอยู่ตรงกลางของภาคใต้เป็นศูนย์กลางของการคมนาคม เป็นศูนย์กลางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นอำเภอจุดพักไปยังภาคใต้ตอนล่าง (รายงานประจำปี2555เทศบาลเมืองทุ่งสง, 2555) อีกทั้งทางหลวงหมายเลข 41 หรือ ถนนเพชรเกษม ซึ่งเปิดใช้ในช่วงปี พ.ศ.2523 ถนนสายนี้ทำให้ทุ่งสงกลายเป็นชุมทาง การคมนาคมทางรถยนต์อำเภอทุ่งสงเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมของภาคใต้ตอนล่าง (ที่ทำการปกครองเทศบาลเมืองทุ่งสง, 2557) ด้วยเหตุนี้จึงกลายเป็นพื้นที่ผู้คนสัญจรผลุล่านระหว่างผ่านไปยังภาคใต้ตอนล่าง รวมไปถึงยอดการจำหน่ายสามารถปิดหีบจำหน่ายหมดเกือบทุกงวด ทำให้กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เลือกพื้นที่ในการทำมาหากินเพียงช่วงระยะเวลา สั้น ๆ หลังจากการว่างเว้นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวของผลผลิต และบางรายยึดเป็นอาชีพหลักเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว เนื่องจากผลผลิตในท้องถิ่น

ประสบปัญหาด้านปัจจัยต่าง ๆ ทำให้ผลผลิตขาดประสิทธิภาพไม่คุ้มกับยากหน่อแรงงาน จึงเลือกหาช่องทางหารายได้ในการประกอบอาชีพนี้

ในช่วงปี พ.ศ.2557 มีมาตรการที่เกี่ยวข้องจัดระเบียบสลากกินแบ่งฯภายใต้ความดูแลของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ มีการควบคุมราคาที่เข้มงวดจัดความเรียบร้อยของสลากกินแบ่งฯ ฉบับที่ 11/2558 เรื่อง “มาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล”(คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2558, 2558)และรวมไปถึงการจัดจำหน่ายสลากกินแบ่งออนไลน์ให้แก่ผู้ค้ารายย่อยผ่านระบบการสั่งจองล่วงหน้า จากการสำรวจพบว่าส่งผลให้กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีผลกระทบในการประกอบอาชีพจากมาตรการและกฎระเบียบคำสั่งและปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ที่ยาวนานคือการขึ้นราคาของกลุ่มพ่อค้าคนกลาง (ยี่ปั้ว, ซาปั้ว) ไม่เพียงเท่านั้นยังรวมไปถึงปัญหาปลีกย่อยอื่น ๆ ที่มีเข้ามาตลอดการประกอบเดินหีบขายลอตเตอรี่ อย่างไรก็ตามปัจจุบันอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ยังคงมีการประกอบอาชีพนี้ยังคงอยู่ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และไม่มีท่าทีที่จะเลิกในการประกอบอาชีพนี้แต่อย่างใด

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวที่ข้างต้นผู้วิจัยเกิดคำถามว่า การเข้าสู่กระบวนการของคนเดินหีบลอตเตอรี่และพฤติกรรมการชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร ตลอดจนกระบวนการขายลอตเตอรี่ในการต่อสู้ต่อรองการกำหนดราคา 80 บาทได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้เพื่อชี้ให้เห็นมุมมองอีกมิติหนึ่งของกลุ่มเดินหีบขายลอตเตอรี่จากอาชีพเกษตรกรรมผันตัวเองกลายมาเป็นผู้ค้ารายย่อย กลุ่มล่างสุดของธุรกิจสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยมีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ปลายทางจากผลการศึกษาของงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่โดยมีกลวิธีเทคนิค การต่อสู้ต่อรองที่เกิดขึ้นท่ามกลางอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ ต้นทุนราคา กระบวนการเข้ากลุ่มกลวิธีจ้องเล่มจากแหล่งต่าง ๆ การจำหน่ายปลายทางโดยมีการตั้งราคา 80 บาท ซึ่งทั้งหมดเป็นการนำเสนอของผู้ค้ารายย่อยชั้นล่างสุดของธุรกิจลอตเตอรี่ นำผลวิจัยทำให้ผู้ที่สนใจในเรื่องนี้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้นภายในสังคมต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การเข้าสู่กระบวนการคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลยพื้นที่ต้นทางอย่างไร
2. คนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีพฤติกรรมการในชีวิตประจำวัน อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชพื้นที่ปลายทางเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่คนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตในการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยมีกระบวนการเข้าสู่คนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ จากจุดเริ่มต้นไปสู่กระบวนการจัดการภายในหมู่บ้าน และจุดปลายทางของกระบวนการเข้าสู่กลุ่มคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ภายในหมู่บ้าน และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ นำเสนอในส่วนของกลวิธี เทคนิค และการต่อสู้ต่อรอง ตั้งแต่การลงทุนเล่นลอตเตอรี่ การจองออนไลน์ การจองผ่านระบบATM การเดินทาง และการจำหน่ายเกิดขึ้นใน อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาพื้นที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างที่กลุ่มคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ เลือกเป็นพื้นที่ช่องทางใหม่หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วง พ.ศ. 2538 เข้ามาเดินเท้าขายลอตเตอรี่ทั้งนี้เพื่อลดอัตราต้นทุนในการใช้ชีวิต เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่า เมื่อเทียบกับ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีอัตราในการแบ่งสายเฉพาะกลุ่มที่ผู้วิจัยศึกษาคือมีลักษณะของการแบ่งสายที่จะลงมาเดินจำหน่ายมีจำนวนที่ใกล้เคียงกันจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งจำนวนประชากรที่มีจำนวนมากเป็นอันดับสองของ จังหวัดนครศรีธรรมราช เอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายแล้วสภาพแวดล้อมของอำเภอทุ่งสงเป็นเมืองท่าทำให้มีผู้คนสัญจรผ่านอำเภอทุ่งสงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีถนนเพชรเกษมตัดผ่านสู่ประตูภาคใต้ตอนล่างผู้คนสัญจรผ่านไปมา ซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพเดินเท้าขายลอตเตอรี่

ขอบเขตด้านเวลา

ดำเนินการวิจัยในช่วงระยะเวลา ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2558-ธันวาคม 2559

ประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ สร้างองค์ความรู้ใหม่ในอีกแง่มุมหนึ่งของคนในสังคม สร้างองค์ความรู้กระบวนการเข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และกระบวนการทำงาน กลวิธีขายลอตเตอรี่ ปฏิบัติการในการต่อรองกลไกต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจของการขายลอตเตอรี่ นำองค์ความรู้ที่ได้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตถ่ายทอดออกมา โดยนำผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลในเชิงงานวิชาการได้จากอาชีพคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เป็นอาชีพที่อยู่ในลำดับการกินกำไรเป็นทอด ๆ และอยู่ในลำดับสุดท้ายของวงจรการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมไปถึงนำข้อเสนอแนะจากปัญหาที่พบในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นำไปใช้ในการพัฒนาแก้ไขของการจำหน่าย รวมไปถึงกลวิธี เทคนิคต่างๆ สามารถนำไปปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลุ่มเดินหีบขายลอตเตอรี่ หมายถึง พ่อค้า แม่ค้าลอตเตอรี่ ที่เดินขายลอตเตอรี่ ในพื้นที่ปลายทาง อำเภอวังสะพุง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มนี้จะเป็นคนลงทุนซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล มาจำหน่ายเอง หรือมีนายทุนเป็นผู้ลงทุนให้ โดยการปล่อยเป็นเงินกู้ มีอัตราดอกเบี้ย ตามแต่จะตกลงกัน หากใครไม่มีเงินทุน ก็ต้องใช้หลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ เพื่อมาลงทุนสลาก การลงทุนก็ลงทุนเมื่อเปิดตลาด 2 ครั้งต่อเดือน และจำทำการคืนเงินต้นให้กับนายทุนเมื่อขายสลากหมด จะอยู่ในช่วงก่อนวันหวยออก หรือ ตรงกันวันหวยออกพอดี กลุ่มพ่อค้าแม่ค้ากลุ่มนี้จะมีกำไรจากการขายสลากต่อไป

หีบลอตเตอรี่ หมายถึง หีบในที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าทำมาจากไม้มีฝาปิดภายในบรรจุจัดเรียงสลากกินแบ่งรัฐบาลได้มาจากพ่อค้าคนกลางในการเช่าซื้อ 400 – 450 บาท ต่อหีบ

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน หมายถึง กลวิธี เทคนิค การขายของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ในการขายลอตเตอรี่ โดยมีปฏิบัติการในการต่อรองกลไกในการขายลอตเตอรี่ เช่น กลวิธีในการต่อรองกับผู้ซื้อ คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ใช้ความเชื่อเรื่อง โชค ดวง เข้ามาในการขายตัวเลขให้มีเชื่อมโยงกับสัมพันธภาพความเชื่อของผู้ซื้อ ความฝัน บ้านเลขที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การตาย เป็นต้น ต่อรองกับตัวเลขเด่น เลขดัง เลขสวย สามารถนำมาซึ่งราคาที่สูงกว่าปกติได้

ทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นการศึกษาครั้งนี้งานวิจัยเรื่อง “ชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่” ทบทวนวรรณกรรม เอกสารที่เกี่ยวข้อง แนวคิดตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวข้องกับสลากกินแบ่งฯ (ลอตเตอรี่)
2. บริบทพื้นที่ศึกษา
3. แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน
4. แนวคิดต่อผู้ต่อรอง
5. กรอบแนวคิด

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสลากกินแบ่งฯ(ลอตเตอรี่)

สลากกินแบ่งรัฐบาล “ลอตเตอรี่”ในประเทศไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2525 (2526) ให้ความหมาย “สลากกินแบ่ง” หมายถึง สลากที่จำหน่ายเพื่อรับรางวัลในการเสี่ยงโชคโดยผู้จำหน่ายชักส่วนลดเป็นกำไร ส่วนคำว่า “รัฐบาล” หมายถึง องค์กรปกครองประเทศ คณะบุคคลที่ใช้อำนาจบริหารในการปกครองประเทศจากความหมายดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า “สลากกินแบ่งรัฐบาล” หมายถึง “สลากที่จัดจำหน่ายโดยทางภาครัฐที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อรับรางวัลในการเสี่ยงโชค”

สลากหรือลอตเตอรี่ที่ชาวบ้านเรียกว่า “หวยรัฐบาล” หรือ “ หวยหลวง ” ในพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ.2478 เป็นการพนันระบุไว้ในบัญชี ข. อนุญาตเล่นได้ เป็นการพนันที่ถูกกฎหมาย สลากกินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่) ในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ได้ออกสลากกินแบ่งที่เรียกว่า “ลอตเตอรี่” โดยนำแบบอย่างมาจากประเทศทางยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชาวต่างประเทศที่นำสินค้ามาออกร้านในงานพระราชพิธีต่อมาได้มีการออกลอตเตอรี่หรือสลากกินแบ่งเพื่อช่วยรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 สลากบำรุงกาชาดและสลากบำรุงกองเสือป่า การออกสลากในยุคนั้นมุ่งที่จะหาเงินเข้าบำรุงสาธารณกุศล ต่างจากการการตั้งโรงหวยที่มุ่งจะหาเงินเข้าคลังมากกว่า ปัจจุบันลอตเตอรี่หรือสลากกินแบ่งเป็นการพนันที่จัดทำขึ้นโดยรัฐ ครอบคลุมสลากสองประเภทที่ออกโดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้แก่ สลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากการกุศล (สลากสาธารณกุศล) (อริยา เสวตามร์, 2557)

ฝิ่งหลวง (2542) ในอดีตของประเทศไทยผู้คนส่วนใหญ่ไม่รู้จักลอตเตอรี่ จะรู้จักเพียงคำว่า หวย ก. ข. เท่านั้น ซึ่ง หวย ก. ข. ในอดีต ขุนบาล เบิกบุรีรัตน์ ต้นตระกูล เตชะวนิช ได้ขอพระราชทานอนุญาตออกหวย ก. ข. ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่

3 วิธีการเล่นหวย ก. ข. นี้จะใช้ภาพจีนต่าง ๆ แล้วเขียนอักษร ก. และ ข. ประมาณ 30 กว่าตัว แล้วใส่ลงในถุงดำ หรือไว้ในภาชนะต่าง จากนั้นจึงใช้มือล้วงหยิบขึ้นมา หากใครแทงถูกก็ได้รับรางวัลไป ประชาชนต่างนิยมเล่นหวย ก. ข. กันมาก จนบางคนหมกมุ่นกลายเป็นการพนันไม่ประกอบอาชีพใด ๆ มุ่งเล่นแต่การแทงหวย เมื่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัส ให้ยกเลิกหวย ก. ข.

ก สามหาย	ข ง่ายไป	ข เจียมขวย	ค เม้งจู
ค สะตัง	ข ยี่ข้าว	ง จีเกา	ฉ ขายหมู
จ หลวงซี	ข ฮกขุน	ช แซหวาน	ฉ ฮวยกัว
ญ ย่องเซ็ง	ค กวงเหม็ง	ต เรือจ้าง	ก นันก้วย
ท เชียงเจียว	ธ ไข่เผ็ง	น เทียนสิน	บ แจทลี
ป กังสือ	ผ เอียวหลี	ฝ ่วนก้วย	น กัดปิ่น
ฟ เกากัว	ก คุณข้าว	ม หุนหัน	ย ฮองซุน
ร กิมเง็ก	ล เทียนเหลียง	ว แซทุน	ส สะไฮ้
ท หมั่งหลิม	ฝ ่วนกั๊ด	อ ม้วนกิม	ฮ เจี้ยฮุน

ภาพที่ 1 ภาพแสดง หวย ก. ข.

ที่มา : รวยด้วยเลข, 2556

ลอตเตอรี่ หรือ Lottery แปลเป็นไทยว่าการเสี่ยงโชค เป็นครั้งแรกในประเทศไทย เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อปี 2417 ณ ตึกกองคาเดย์ ในบริเวณพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ของไทยและต่างประเทศ(ปัจจุบันคือศาลาสหทัยสมาคม)โดยมีอาลบาสเตอร์ ชาวอังกฤษ ต้นตระกูล”เศวตศิลา” เป็นผู้อำนวยการออกลอตเตอรี่ตามแบบของยุโรป ในช่วงแรก ๆ มีการพิมพ์ลอตเตอรี่ออกจำหน่าย 20,000 ฉบับ ราคาฉบับละ 1 ตำลึง (4 บาท) ต่อมาในปี 2460 อยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศอังกฤษมีความประสงค์จะกู้เงินจากประเทศไทย เพื่อใช้ในการสงคราม แต่จะกู้จากรัฐบาลส่งผลกระทบต่องบประมาณแผ่นดิน ดังนั้นนโยบายกู้เงินจากประชาชนด้วยการจำหน่ายลอตเตอรี่แทน ปรากฏว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จากนั้นในปี 2466 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตพิเศษให้ออกลอตเตอรี่บำรุงเสือป่ากองอาสาสมัคร โดยพิมพ์จำหน่าย 1 ล้านฉบับ ๆ ละ 1 บาท กำหนดออกปีละหนึ่งครั้ง โดยเริ่มจำหน่ายตั้งแต่ปี 2466 และออกรางวัลในปี 2467 ต่อมาได้ลดระยะเวลาในการออกรางวัลให้เร็วขึ้นเป็น 3 เดือน/ครั้ง เพื่อนำเงินไปซื้อปืนพระราชทานแก่กองเสือป่า (ผึ้งหลวง, 2542)

ภาพที่ 2 ภาพแสดง ลอตเตอรี่เสือป่าเทศบาลสลาγκินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่)
ที่มา : รวยด้วยเลข, 2556

ภาพที่ 3 ภาพแสดง สลากกินแบ่งบำรุงเทศบาลสลาγκินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่)
ที่มา : รวยด้วยเลข, 2556

ในปี 2477 กระทรวงมหาดไทยได้มีความประสงค์จะหาเงินบำรุงเทศบาล โดยใช้วิธีออกลอตเตอรี่เช่นเดียวกับกรมสรรพากรดำเนินการอยู่ แต่พยายามไม่ให้แข่งขันกัน โดยเดือนไหนเป็นเดือนที่ออกลอตเตอรี่ของกรมสรรพากร เดือนนั้นจะงดจำหน่ายลอตเตอรี่ของเทศบาล ซึ่งลอตเตอรี่ของเทศบาลแบ่งออกเป็น ลอตเตอรี่เทศบาลทั่วไป จำหน่ายทั่วไปเพื่อได้เงินมาบำรุงเทศบาลทั่วไป ก่อสร้างสาธารณวัตถุต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สนามกีฬา เป็นต้น ลอตเตอรี่เทศบาลจังหวัดเพื่อได้เงินมาบำรุงจังหวัด การจำหน่ายจะได้น้อยสามารถรวมกับจังหวัดอื่นได้ โดยกำหนดให้เทศบาลจังหวัดพระนครและธนบุรีออกเป็นตัวอย่างก่อนโดยให้ออกรวมกัน (ผึ่งหลวง, 2542)

การออกลอตเตอรี่โดยกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการเป็นเวลา 5 ปี จากนั้นในปี 2482 ได้โอนกิจการลอตเตอรี่ให้กับกระทรวงการคลัง ในวันที่ 5 เมษายน 2482 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการการออกสลากกินแบ่งของรัฐบาลเป็นชุดแรก นับว่าเป็นวันสถาปนาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นต้นมา

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (2558) ปัจจุบันสลากกินแบ่งที่นิยมเล่นกันทั่วโลกแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทดังนี้

1. สลากแบบธรรมดา (conventional lottery) สลากกินแบ่งประเภทนี้ส่วนมากมีพื้นฐานมาจากการเลือกซื้อหมายเลขก่อนที่จะมีการออกรางวัล โดยมีรางวัลตั้งแต่รางวัลใหญ่จนถึงรางวัลย่อยและรางวัลข้างเคียง สลากชนิดนี้จัดว่าเป็นประเภท Passive กล่าวคือ ผู้เล่นไม่สามารถเลือกหมายเลขที่ต้องการจะซื้อได้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากหมายเลขจำกัดเฉพาะตามจำนวนสลากที่พิมพ์เท่านั้น มักเป็นที่นิยมในประเทศสเปนสหพันธรัฐเยอรมันนี ญี่ปุ่น และไทย โดยรูปแบบของสลากประเภทดังกล่าวมีหลายลักษณะ บางครั้งสลาก 1 ชุด จะมีการออกรางวัลเป็นงวด ๆ ซึ่งบางประเทศใช้เวลาถึง 6 เดือนในการออกรางวัลคราวหนึ่ง เช่นประเทศเนเธอร์แลนด์ และประเทศสหพันธรัฐเยอรมันนี เป็นต้น

2. สลากล็อตโต (lotto) สลากประเภทนี้ถือว่าเป็นสลากประเภท Active กล่าวคือผู้เล่นสามารถเลือกซื้อหมายเลขใดก็ได้ มากเท่าที่ตนต้องการ เช่น Lotto แบบ 6/49 หมายความว่าผู้เล่นเลือกได้ 6 หมายเลข จากหมายเลขชุดหนึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 49 หมายเลขเช่น ผู้เล่นเลือก 2, 9, 13, 27, 31, 49 เป็นต้น หากผลการออกรางวัลเป็น 2, 10, 13, 24, 31, 36 นั้น หมายถึง ผู้เล่นถูก 3 หมายเลข คือ 2, 13, 31 รางวัลจะเพิ่มมากขึ้นหากผู้เล่นถูกหมายเลขมากขึ้น หากถูกทั้งหมด 6 หมายเลขถือว่าเป็นเงินรางวัล “แจ็กพ็อต” แตก เงินรางวัลของสลาก Lotto มีลักษณะคล้ายกับการแข่งม้า คือเงินรางวัลมีสัดส่วนเป็นไปตามยอดจำหน่ายของสลากแต่ละงวด หากงวดใดไม่มีผู้ถูกรางวัลแจ็กพ็อต เงินรางวัลจะทบไปในงวดถัดไป ซึ่งเป็นผลให้เงินรางวัลแจ็กพ็อตสูงขึ้น ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดใจลูกค้าได้เป็นอย่างมาก

3. สลากแบบบุ้ผลทันที (instant lottery) สลากประเภทนี้ผู้เล่นจะสามารถทราบผลทันทีว่าตนเองถูกรางวัลหรือไม่ ประเทศสวีเดนและเนเธอร์แลนด์เป็นประเทศแรกๆที่ริเริ่มให้มีสลากประเภทนี้ขึ้นมา โดยแรกเริ่มเดิมทีนั้นเป็นสลากที่ถูกพับหลายครั้งเพื่อปกปิดรางวัลภายใน เนื่องจากได้มีการกำหนดรางวัลไว้ล่วงหน้าแล้ว จนกระทั่งบริษัท Scientific Games Development Corporation of Atlanta มลรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกาได้พัฒนาสลากแบบชุดให้มีรูปแบบดังเช่นปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้เล่นจะสามารถทราบได้ทันทีว่าตนเอง “ได้ หรือ สูญ” เพราะหมายเลขที่ได้รับรางวัลได้ถูกพิมพ์ลงในตัวสลากไว้แล้ว และฉาบด้วยฟิล์มที่บดบังป้องกันการมองเห็นจากภายนอก ผู้เล่นเพียงแค่ใช้ขอบเหรียญชุดสลากเท่านั้นก็จะพบทันทีว่าตนได้รับรางวัลหรือไม่ สลากแบบชุดนี้เป็นที่นิยมมากในประเทศสหรัฐอเมริกา และได้เผยแพร่ไปยังที่ต่าง ๆ ทั่วโลก สำหรับประเทศไทยนั้นได้เคยออกสลากประเภทดังกล่าวเช่นกันในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งดำเนินการโดยโรงพยาบาลภูมิพลเพื่อหารายได้สร้างตึกคุ้มเกล้า

4. สลากตัวเลข (the number game) สลากประเภทนี้เริ่มดำเนินการขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดาในมลรัฐควิเบก (Quebec) ต่อมาได้แพร่หลายไปในหลายประเทศ มีทั้งสลากที่มีให้เลือก 3 ตัวเลข และสลากประเภท 4 ตัวเลข วิธีการเล่นสลาก 4 ตัวเลข วิธีการเล่น 4 ตัวเลข คือ ผู้เล่นเลือกเลขใดก็ได้ตั้งแต่ 000-999 จากนั้นเลือกรูปแบบที่จะเล่น เช่น แบบถูกต้องทั้งตัวเลขและตำแหน่ง (straight) แบบถูกต้องเฉพาะตัวเลขแต่ตำแหน่งสลับกัน (box) แบบถูกต้องคู่หน้า (front pair) แบบถูกต้องคู่หลัง (back pair) เป็นต้น ต่อมาจึงเลือกวันที่จะเล่น จำนวนเงิน แล้วกรอกข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ลงในแบบฟอร์ม (betting slip) จากนั้นรอฟังผลการออกรางวัลซึ่งแต่ละองค์กรกำหนดวันออกสลากต่างกันไป เช่น อาจออกรางวัลทุกวันหรือออกทุกวันเสาร์ เป็นต้น ส่วนกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ผู้เล่นมีสิทธิเล่นแตกต่างกันไปตามแต่กฎหมายของมลรัฐนั้น ๆ

5. สลากกีฬา (toto) สลากรูปแบบนี้เป็นการทายผลการแข่งขันกีฬา ซึ่งประเทศแถบยุโรปและอเมริกาใต้นิยมเล่นกันมาก โดยการแทงผลการแข่งขันฟุตบอล ซึ่งผู้เล่น 18 ต้องใช้ความสามารถความรู้รอบตัว ประกอบกับข่าวสารข้อมูล บทวิจารณ์ผลการแข่งขันฟุตบอลคู่สำคัญ ๆ ที่ผ่านมา เช่น ในประเทศฮังการี ออกสลาก toto โดยกำหนดให้การแทงผลการแข่งขันฟุตบอลคู่สำคัญครั้งละ 14 คู่ เป็นการแข่งขันทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยกำหนดเครื่องหมายว่า “1” ทายว่าทีมเจ้าบ้านชนะ “x” ทายว่าเสมอกัน “2” ทายว่าทีมเยือนเป็นผู้ชนะ หากทายถูกทั้ง 14 คู่

จะได้รับรางวัลใหญ่สุด หากทายถูก 7 คู่ จะได้รับรางวัลต่ำสุด สำหรับข้อมูลว่าใครใดใครเป็นเจ้าของบ้าน ใครเป็นทีมเยือนสามารถหาได้ตามหนังสือพิมพ์ หรือตามร้านค้าจำหน่ายสลากกินแบ่งทั่วไปสำหรับประเทศไทยปัจจุบันมีการออกสลากกินแบ่งประเภทเดียวคือ สลากแบบธรรมดา (conventional lottery) โดยการดำเนินการออกสลากทั้งหมดตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 โดยกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติให้การจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลต้องจำหน่ายในราคาตามที่กำหนดไว้

พระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 (2517) ได้กำหนดพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร. ให้ไว้ ณ วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2517 เป็นปีที่ 29 ในรัชกาลปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายจัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2517 เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาล

"ผู้อำนวยการ" หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

"พนักงาน" หมายความว่า พนักงานของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

"ลูกจ้าง" หมายความว่า ลูกจ้างของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้หมวด 1 การจัดตั้งและวัตถุประสงค์

มาตรา 5 ให้จัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งขึ้นเรียกว่า "สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล" มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ออกสลากกินแบ่งรัฐบาล จัดการโรงพิมพ์อันเป็นอุปกรณ์ในการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล หรือพิมพ์สิ่งพิมพ์อื่นที่คณะกรรมการให้ความเห็นชอบ และกระทำการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง หรือที่เป็นประโยชน์แก่การดำเนินงานกิจการของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

มาตรา 6 ให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นนิติบุคคล

มาตรา 7 ให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลมีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

มาตรา 8 ให้โอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ พนักงานและลูกจ้างของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล กระทรวงการคลัง ไปเป็นของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

มาตรา 9 ให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลมีอำนาจกระทำการต่าง ๆ ภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ตามมาตรา 5 อำนาจเช่นนี้ให้รวมถึง การจัดซื้อ จัดหา จำหน่าย เช่า ให้เช่า ให้เช่าซื้อ แลกเปลี่ยน ถิ่นกรรมสิทธิ์ ครอบครอง และการดำเนินกิจการเกี่ยวกับทรัพย์สินและการเรียกร้องสิทธิอื่น ๆ ด้วยหมวด 2 การกำกับ การควบคุม และการบริหาร

มาตรา 10 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่กำกับโดยทั่วไปเกี่ยวกับสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และเพื่อประโยชน์ในการนี้ จะสั่งให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ชี้แจงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นทำรายงานยื่น สั่งให้กระทำหรือยับยั้งการกระทำใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล หรือมติคณะรัฐมนตรี ตลอดจนมีอำนาจที่จะสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการ

มาตรา 11 ให้มีคณะกรรมการของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาล" ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้แทนสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการ และผู้ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกินสามคน เป็นกรรมการ

มาตรา 12 ประธานกรรมการ และกรรมการ ย่อมได้รับประโยชน์ตอบแทนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 13 ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการ และวางนโยบายของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้เป็นตามวัตถุประสงค์ อำนาจหน้าที่เช่นว่านี้ให้รวมถึง การออกระเบียบหรือข้อบังคับเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การออกระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการประชุม และการออกระเบียบหรือข้อบังคับ

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (2558) ได้กำหนดตัวแทนจำหน่ายที่ขาดคุณสมบัติจำหน่ายลอตเตอรี่ดังมีดังนี้ “ไม่มารับสลากตามวันกำหนดโดยไม่แจ้งเหตุผล ย้ายภูมิลำเนาออกนอกเขตจังหวัด ขายสลากเกินราคาและถูกจับกุม สละสิทธิ์ และถึงแก่กรรม” ในกรณีหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่ตัวแทนจำหน่ายต้องปฏิบัติมี ดังนี้

1. ต้องรับสลากทุกงวดตลอดอายุสัญญา
2. ขายปลีกตามราคาที่กำหนดและต้องรับผิดชอบควบคุมมิให้ขายเกินราคา
3. ห้ามโอนสิทธิ์
4. การย้ายสถานที่ขายต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสำนักงานฯ
5. ถึงแก่กรรมระหว่างอายุสัญญา ถือว่าสัญญาสิ้นสุด
6. หากผู้ขายบอกเลิกสัญญาระเบียบ หลักเกณฑ์ ข้อบังคับ ประกาศ
7. หากปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์สัญญา สำนักงานฯ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดสัญญา

พระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 ที่สำนักงานสลากฯ ได้รับการจำหน่ายลอตเตอรี่ต้องจัดสรรเป็น 3 ส่วน 60% เป็นเงินรางวัล ไม่น้อยกว่า 28% เป็นรายได้แผ่นดินและไม่เกิน 12% เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานและรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายลอตเตอรี่ด้วย กรณีสลากการกุศลตามวาระโอกาสหรือเทศกาลสำคัญต่าง ๆ รายได้จากการจำหน่าย 28% ไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน แต่มอบให้กับหน่วยงานที่ทำเรื่องขอออกลอตเตอรี่ 27.5% อีก 0.5% เป็นภาษี (อริยา เสวตามร์, 2557) แต่ปัจจุบัน พ.ศ. 2558 มีการจัดสรรใหม่โดยใช้คำสั่งคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2558 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 เปลี่ยนแปลงการจัดสรรเงินที่ได้รับจากการจำหน่ายลอตเตอรี่จัดสรรเป็น 4 ส่วน 60% เป็นเงินรางวัล 20% เป็นรายได้แผ่นดิน 17% บริหารงานใช้จ่ายในการจำหน่ายซื้อคืนเลขไม่สวย-ช่วยผู้ค้า และ 3% กองทุนพัฒนาสังคม (กราฟิกมติชนรายวัน, 2558)

มาตรการที่เกี่ยวข้องกับสลากกินแบ่งฯ (ลอตเตอรี่) คือ การเข้าสู่ยุครัฐประหารประเทศไทย พ.ศ. 2557 เป็นครั้งที่ 13 ภายใต้คณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ มีมาตรการในการออกระเบียบจัดความเรียบร้อยของหวยรัฐบาลเป็นที่ทราบกันในลักษณะสลากกินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่) มาตรการคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการพนันประเภทนี้ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่กำหนดจัดระเบียบมาตรการ เพื่อคืนความสุขแก่ประชาชน

โดยมีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2558 เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล ประกาศ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 เพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลและเงื่อนไขสัญญา จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นไปโดยเคร่งครัด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปประเทศในด้าน เศรษฐกิจและสังคม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 “มาตรา 39 ผู้ใดเสนอขายหรือขายสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้และยังไม่ได้ออกรางวัลเกินราคาที่กำหนดในสลากกินแบ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” (คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2558, 2558)

สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2558) มีความคิดเห็นว่าการขายสลากตั้งแต่งวดเดือนมิถุนายน เป็นต้นไปต้องขายในราคา 80 บาทเท่านั้นมองว่าการที่หัวหน้า คสช.ออกคำสั่งแก้ปัญหาสลากขายเกินราคาดังกล่าวออกมา แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงที่ทำ เพราะบอร์ดสำนักงานสลากฯ ชุดที่แล้ว ท่านก็ฝากความหวังไว้มาก แต่ก็ทำไม่สำเร็จ ทำให้พลเอกประยุทธ์จึงต้องตัดสินใจใช้มาตรา 44 อันเป็นอำนาจสุดท้ายที่มีอยู่ เพื่อมาแก้ปัญหาให้สำเร็จ ปัญหาจริงๆ คือรัฐบาลพยายามจะทำให้ขายสลากให้ได้ในราคา 80 บาท จึงมีการลดเปอร์เซ็นต์ให้กับยี่ปี่วและบุคคลธรรมดาที่ไปรับสลากกินแบ่งมาจำหน่าย 7 กับ 9 เปอร์เซ็นต์ โดยบุคคลธรรมดาลดให้ 7 เปอร์เซ็นต์ ส่วนนิติบุคคลลดให้ 9 เปอร์เซ็นต์ ก็จะเหลือ 72.80 กับ 74.60 ตามลำดับ คือรัฐบาลยอมจะมีรายได้ลดลง แล้วนำเงินส่วนหนึ่งไปให้กับยี่ปี่วมากขึ้น ก็เพื่อที่หวังว่าลอตเตอรี่ที่ขายแต่ละใบ คนที่รับไปจะได้กำไร 10 บาทต่อการขายได้ 1 ใบ

โฆษกคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลแนวทางการดูแลราคาลอตเตอรี่ กล่าวว่า “กำหนดราคาสลากคู่ละ 80 บาท วันที่ 3 มิถุนายน 2558 เป็นวันแรกของการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลและสลากการกุศลซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้ระยะที่ 1 เป็นช่วงของจัดระเบียบและบังคับใช้กฎหมายให้ขายสลากไม่เกินคู่ละ 80 บาท โดยการปรับโครงสร้างราคาสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ส่งขายให้ผู้ค้าสลากรายย่อย สมาคม มูลนิธิ และองค์กรต่างๆยกเลิกรางวัลแจ็กพ็อต เพื่อมาเพิ่มเงินรางวัลให้กับผู้ที่ถูกรางวัลที่ 1 รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนรักษาสีทึบของตนเองในการซื้อสลากที่ราคา 80 บาท และจัดชุดเฉพาะกิจลงตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่ต่างๆการปรับโครงสร้างราคาสลาก โดยรัฐบาลปรับลดเงินรายได้ที่นำส่งคลังจาก 28% เหลือ 20% เฉพาะในช่วง 4 เดือนสุดท้ายของปีงบประมาณ 2558 รัฐบาลสูญเสียรายได้ประมาณ 1,600 ล้านบาท หรือปีละ 4,000 ล้านบาท แต่มาตรการนี้จะช่วยให้ประชาชนประหยัด จากเดิมการซื้อสลากคู่ละ 100-120 บาท ลดเหลือคู่ละ 80 บาท คิดเป็นเงิน 10,000-30,000 ล้านบาท โดยเงินรายได้ของรัฐที่ลดลง 8% ในจำนวนนี้ประมาณ 3% สำนักงานสลากฯนำไปจัดตั้งกองทุนสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อพัฒนาสังคม อีก 5% นำไปลดต้นทุนให้

ผู้ค้ารายย่อยจากเดิม 74.40 บาท/คู่ เหลือ 70.40 บาท/คู่ ส่วนผู้ค้าสลากประเภทนิติบุคคล องค์กร มูลนิธิ เดิมมีต้นทุน 72.80 บาท/คู่ ลดลงเหลือ 68.80 บาท/คู่ ทำให้ราคาสลากปรับลดลงมาเหลือ 80 บาท/คู่ ระยะที่ 2 เป็นช่วงของการปรับแผนและกำหนดทิศทางการจำหน่ายสลาก หลังจากที่ดำเนินการตามแผนระยะที่ 1 ไปแล้ว ภายในเดือนมิถุนายน 2558 บอร์ดสลากจะมีการพิจารณา จัดสรรโควตาสลากการกุศล 22 ล้านบาท ซึ่งสัญญาตัวแทนจะจำหน่ายสลากประเภทนี้กำลังจะครบ กำหนดในเดือนกรกฎาคม 2558 ส่วนแผนระยะที่ 3 การแก้ไขปัญหาสลากอย่างยั่งยืน” ทาง คณะกรรมการสำนักงานสลากอยู่ระหว่างการการศึกษาและรวบรวมข้อมูลปัญหาอุปสรรคต่างๆ หลังจากที่ดำเนินการตามแผนระยะที่ 2 และ 3 (กล่าวพูดความจริง, 2558)

มาตรการต่อมาคือ โครงการซื้อ-จองล่วงหน้าลอตเตอรี่ หรือเปิดเสรีโควตาสลากผู้ค้ารายย่อย โดยเป็นไปตามการแก้ไขปัญหาสลากระยะที่ 2 ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้รายย่อยตัวจริงสามารถซื้อสลากได้โดยตรง ตามความสามารถในการจำหน่ายแต่ไม่เกิน 50 เล่ม ผ่านระบบของ ธนาคารกรุงไทยทุกสาขา และรับสลากได้โดยตรง ณ ที่ทำการไปรษณีย์ที่แจ้งความประสงค์ไว้ โครงการนี้จะตอบสนองผู้ที่มีความต้องการจะเป็นผู้ค้าลอตเตอรี่ เพื่อนำไปขายให้กับประชาชน โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง หลักการสำคัญของโครงการคือ ผู้ที่ต้องการซื้อ-จองล่วงหน้าลอตเตอรี่ จะต้องทำการลงทะเบียนผ่านเคาน์เตอร์ของธนาคารทุกสาขา หรือทางเว็บไซต์ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (www.glo.or.th) และต้องเปิดบัญชีกับธนาคารในสาขาที่ต้องการทั่วประเทศ เนื่องจากระบบนี้จะหักเงินจากบัญชีเงินฝากเท่านั้น โดยสามารถทำการซื้อ - จอง ผ่านระบบของทางธนาคารทั้ง 3 ช่องทาง ได้แก่ ผ่านเคาน์เตอร์ของธนาคารกรุงไทยกว่า 1,200 สาขาทั่วประเทศ ผ่านระบบ ATM และระบบ Net Bank ในส่วนของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด จะอำนวยความสะดวกในการจัดส่งสลากให้กับผู้ที่ซื้อ-จองล่วงหน้าลอตเตอรี่ ตามที่ทำการไปรษณีย์ที่ลงทะเบียนไว้ และผู้ซื้อ-จองล่วงหน้าลอตเตอรี่ สามารถตรวจสอบสถานะการจัดส่งผ่านระบบ Track & Trace ได้ทุกขั้นตอนของการจัดส่งตลอด 24 ชั่วโมง (ประชาชาติธุรกิจหุ้น-การเงิน, 2558)

อย่างไรก็ตามการเล่นการพนันยังคงอยู่ในสังคมไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่า การเสี่ยงโชค และโชคชะตาดวง เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของสังคมไทยมาช้านานในอดีต ดังนั้นการพนันที่ทำให้ถูกต้องตามกฎหมายที่สามารถเล่นได้คือ การพนันที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาล คือ ลอตเตอรี่ ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจลอตเตอรี่ได้จัดสรรงบประมาณและรายได้ในการพัฒนาดูแลประเทศไว้ในส่วนต่าง ๆ และลอตเตอรี่สามารถสร้างรายได้พิเศษให้แก่บุคคลทั่วไปและผู้ค้ารายย่อยทั่วไปจากการ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องสลากกินแบ่งฯ หรือ ลอตเตอรี่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน อย่างเห็นได้ชัดเจน รวมไปถึงมาตรการระเบียบที่เข้มงวดขึ้นเปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาให้กับประเทศชาติในยุครัฐประหารประเทศไทย พ.ศ.2557 ทั้งนี้ทำให้เห็นถึงการจัดการมาตรการที่เข้มงวดในเรื่องของราคาจำหน่ายและโครงการที่เกี่ยวข้องกับลอตเตอรี่เพื่อ

พัฒนากระจายรายได้แก่ผู้ค้ารายย่อยต่อไป นอกจากนี้การพนันเรียกว่าหวยยังมีหลากหลายรูปแบบในการกระจายรายได้ในเศรษฐกิจภายในสังคม ซึ่งผู้คนในภาคใต้ยังนิยมเล่นหวยชนิดอื่น ๆ จากงานวิจัยของ (เจตน์สถุณี สังข์พันธ์, เก็ดถวา บุญปรากฏ และคณะ, 2557) นำเสนอ หวยสัตว์ ผู้หญิง กับการเสี่ยงโชคและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจนอกระบบ ใครว่าเป็นเรื่องของผู้ชาย เป็นการนำเสนอของ การเสี่ยงโชคผ่านพื้นที่ของหวยสัตว์ และถูกขับเคลื่อนโดยเศรษฐกิจนอกระบบ โดยมีปริศนาคำทายภูมิปัญญาของชาวบ้านโบราณที่สร้างคำทำนายจากการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 ชาวจีนได้มีการอพยพและเปลี่ยนปริศนาคำทำนายให้กลายเป็นบทกลอน ใช้สัตว์ 4 ชนิดในการเลือกตอบเป็นสัตว์ชนิดใด ได้แก่ เสือ เรือ วัว และ แพะ ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือในวงพนันเพื่อสร้างกำไร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสลากกินแบ่งฯ (ลอตเตอรี่)

การนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสลากกินแบ่งฯ (ลอตเตอรี่) ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ การนำเสนอวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ผลกระทบของการขายลอตเตอรี่ กฎหมายและพระราชบัญญัติเข้ามาควบคุมราคาลอตเตอรี่ และปัจจัยและความสัมพันธ์ในการตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่ วชิรารวรรณ เทียมพันธ์ (2545) เป็นการนำเสนอในเรื่องวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ ในพื้นที่การศึกษา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเลย ผลกระทบต่อคนขายทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เกิดจากความต้องการยกระดับฐานะของตนเอง ความต้องการชีวิตที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น แต่วัฒนธรรมในท้องถิ่นถูกละเลย มุ่งเน้นในเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งคล้องสอดคล้องกับการศึกษาชุมชนผู้ขายลอตเตอรี่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในภาคอีสาน พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม รายได้ของคนในชุมชนมีมากขึ้น ผลกระทบคือด้านชำระหนี้เงินกู้สถาบันการเงินต่าง ๆ กลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่วัฒนธรรมความเป็นอยู่ถูกละเลย ห่างเหินจากครอบครัว กิจกรรมภายในชุมชนกลายเป็นคนเฒ่าคนแก่ให้ความสำคัญ ในขณะที่ผู้ใช้แรงงานยังคงไม่สนใจให้ความสำคัญแก่อาชีพขายลอตเตอรี่ในภาคอีสาน (วีระศักดิ์ พุทธิเกษม, 2556)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราคาและมาตรการกฎหมายการควบคุมการจำหน่ายเกินราคาของสลากกินแบ่งฯ ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 ผลการศึกษาพบว่า จำหน่ายสลากกินแบ่งฯ ผ่านตัวแทนจำหน่ายหลายทอด เกิดการจำหน่ายสลากต่อกันไปเป็นทอด ๆ และทำให้สลากมีราคาแพงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพิ่มราคาสลากโดยที่กฎหมาย และสำนักงานสลากฯ ไม่อาจเข้าไปดำเนินการควบคุมราคาไม่ให้มีการจำหน่ายเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดได้แม้แต่น้อย ปัญหาในการดำเนินคดีแก่พ่อค้าคนกลางที่จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาเนื่องจากกฎหมายกำหนดมาตรการลงโทษปรับผู้จำหน่ายสลากเกินราคาไว้ แต่สามารถเอาผิดได้เพียง

ผู้ค้าปลีกขายย่อยได้เท่านั้น (ศศิธร นิธิปรีชานันท์, 2555) ทำให้มีการความคิดเห็นเกี่ยวกับธุรกิจการลงทุนที่ช่วยลดต้นทุนจากพ่อค้าคนกลางกินกำไรเป็นทอด ๆ มาเป็นเวลานาน คือสลากรออนไลน์ของรัฐบาล พื้นที่ศึกษา อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ค้ารายใหญ่สนใจที่จะจำหน่ายสลากรออนไลน์เนื่องจากมีแนวทางที่จะทำให้กำไรมากขึ้นผลตอบแทนดีกว่าความเสี่ยงในการขาดทุนลดลง การจำหน่ายสลากรกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบันนี้ขายได้ยากขึ้นเนื่องจากต้นทุนที่สูงกำไรน้อย ราคาขายแพง ต่างกันที่ว่าผู้ขายย่อยส่วนใหญ่ไม่สนใจการจำหน่ายออนไลน์เนื่องจากสลากรออนไลน์มีต้นทุนที่สูงเกินไปและไม่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี (อัครพล โฆษิตพล, 2556)

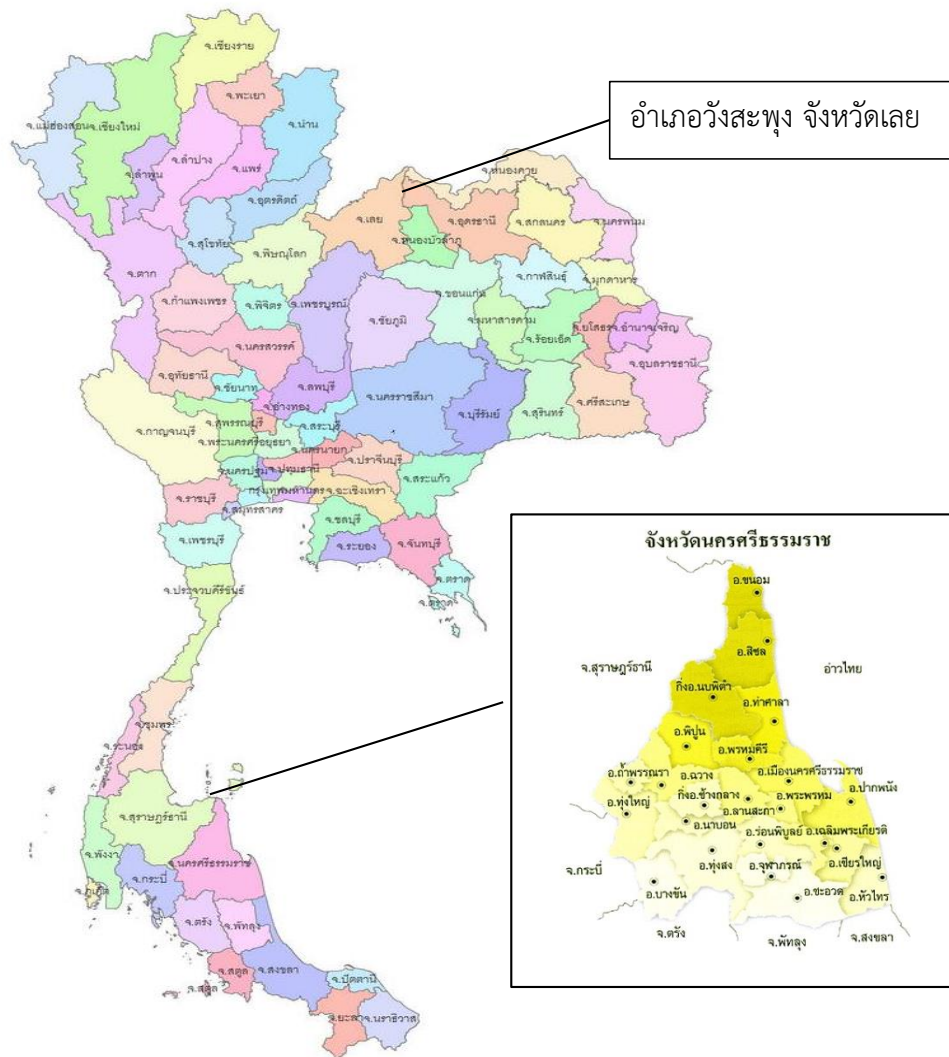
นอกจากนี้ในเรื่องของราคายังส่งผลให้ประชาชนตัดสินใจในการซื้อสลากรกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) แล้ว ยังพบว่ามีหลายปัจจัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลของประชาชนในเขตอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี รัชญา ญัทรานนท์ (2555) ผลการศึกษา มีหลายปัจจัย ได้แก่ การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น วันเกิด หรือวันสำคัญ การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะต้องการช่วยคนขายที่ด้อยโอกาส การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะหาซื้อได้ง่าย การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะมีเลขตามต้องการ การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลตามคำทำนายว่าให้เสี่ยงโชค การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะมีความคาดหวังว่าจะถูกรางวัลใหญ่ การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะชอบเสี่ยงโชค การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะมีความมั่นใจว่าจะถูกรางวัลทุกครั้ง การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะคิดว่า จะทำให้ท่านรวยเร็ว การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะหวังว่าจะทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวดี การซื้อสลากรกินแบ่งรัฐบาลเพราะหวังว่าจะทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้นมีความสัมพันธ์

นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายทางสังคมในบทความการสัมมนาเครือข่ายระดับบัณฑิตศึกษาของ กนกเรขา จันทรวงศ์กิติ (2555) ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมทางห่วยสัตว์ โดยเริ่มจากพนักงานในโรงงานเป็นที่รู้จัก ญาติพี่น้อง เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพูดคุยชักชวนแนะนำรวมกลุ่มภายในสังคม ใช้วิธีการบอกต่อซึ่งเป็นวิธีการรวมกลุ่มทางเครือข่ายโดยธรรมชาติ เช่นเดียวกับบทความของ Kanokraekha Jantharawongkiti (2012) การสร้างเครือข่ายทางสังคมของห่วยสัตว์ เป็นการสร้างชั้นปฐมภูมิเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีความรู้สึกเป็นพวกเรา ซึ่งทำให้เกิดเป็นธุรกิจเครือข่ายทางสังคมที่เรียกว่าห่วยสัตว์ เป็นการพนันชนิดหนึ่งที่นิยมเสวยโชคจากการทายสัญลักษณ์ที่ทราบกันดีในกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มพนักงาน การศึกษาเรื่องห่วยสัตว์ ถึงแม้จะแตกต่างจากงานศึกษาลอตเตอรี่ แต่ก็ยังมีประเด็นของการเสี่ยงโชคและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการขายในกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องสลากกินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่) พบว่า สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการเสี่ยงโชคถือเป็นการพนันประเภทหนึ่ง จุดเริ่มต้นของสลากกินแบ่งรัฐบาลเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 โดยนำแบบอย่างมาจากประเทศทางยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชาวต่างประเทศที่นำสินค้ามาออกจากร้านในงานพระราชพิธีต่อมาได้มีการออกลอตเตอรี่หรือสลากกินแบ่งเพื่อช่วยรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ปัจจุบันลอตเตอรี่หรือสลากกินแบ่งเป็นการพนันที่จัดทำขึ้นโดยรัฐ สลากกินแบ่งฯเป็นการพนันที่อนุญาตเล่นได้ตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 เป็นธุรกิจการเสี่ยงโชคดูแลภายใต้กระทรวงการคลังของรัฐบาล ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามาควบคุมคือสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เพื่อนำเงินที่ได้จากการจำหน่ายธุรกิจประเภทนี้มาพัฒนาสังคมต่อไป

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผลกระทบส่งผลต่อการธุรกิจสลากกินแบ่งรัฐบาลชัดเจน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญส่งผลกระทบต่อการทำงานของสลากกินแบ่งรัฐบาล ปัญหาราคาในการจำหน่ายสลากแก่ผู้ค้ามีผลบังคับมาจากการเมือง การจำหน่ายปัญหาในการผูกขาดการเป็นตัวแทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยผ่านตัวแทนจำหน่ายหลายทอด ๆ และทำให้สลากมีราคาแพงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพิ่มราคาสลาก ซึ่งไม่อาจเข้าไปดำเนินการควบคุมราคาไม่ให้มีการจำหน่ายเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แต่ปัจจุบันการเข้าสู่ยุครัฐประหารประเทศไทย พ.ศ. 2557 ภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีมาตรการในการออกระเบียบจัดความเรียบร้อยของสลากกินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่) ฉบับที่ 11/2558 เรื่องมาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล มาตรา 39 คือ ผู้ใดเสนอขายสลากกินแบ่งรัฐบาลและยังไม่ได้ออกรางวัลเกินราคาที่กำหนด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้นงานวิจัยที่ค้นพบยังตอบได้แค่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ยังไม่มีมาตรการคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทำให้เห็นผลวิจัยเพียงแค่ด้านหนึ่งเท่านั้นที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจสลากกินแบ่งรัฐบาลอย่างไรบ้าง ซึ่งนำไปสู่การหาคำตอบต่อไปในงานวิจัย

บริบทพื้นที่การศึกษา

ภาพที่ 4 ภาพแสดง แผนที่ประเทศไทย

ภาพที่ 5 ภาพแสดง พื้นที่ศึกษา

ที่มา : Google Maps, 2557

ที่มา : สำนักสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2557

“ทุ่งสง” มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่กึ่งกลางคาบสมุทรเมืองทุ่งสงถือเป็นศูนย์กลางการขนส่งคมนาคมของภาคใต้มีสถานีรถไฟชุมทางทุ่งสงถนนสายเอเชียตัดผ่านผู้คนจำนวนมากเข้ามาซื้อขายสินค้าเกษตรจับจ่ายใช้สอยสินค้าอุปโภคบริโภคหรือใช้บริการส่วนราชการต่างๆนอกจากนี้ในแต่ละวันจะมีผู้คนมากมายใช้ทุ่งสงเพื่อสัญจรไปมาทุ่งสงจัดเป็นเมืองที่มีความเจริญมาช้านาน (ทรงชัยวงศ์วรदारง, 2557)

เมืองทุ่งสง มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบ เป็นพื้นที่ราบมีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 1,575.25 ไร่ และมีภูเขาเตี้ย ๆ ในเขตเทศบาล ได้แก่ ภูเขาแจ่ม ภูเขาชัยชุมพล ภูเขาปรีดี ภูเขาราบพื้นที่ทั้งหมด 802.977 ตารางกิโลเมตร การคมนาคมทางบกจะมีทางหลวงต่างๆ และทางรถไฟเป็นทางติดต่อกับชุมทางต่าง ๆ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตได้อย่างสะดวก การคมนาคมรถไฟมีสถานีรถไฟ ชุมทางทุ่งสงเป็นสถานีที่สำคัญ และสะดวกในการเดินทางเข้ามาในเขตเทศบาล ส่วนการคมนาคมทางรถยนต์สามารถเดินทางตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 41 (วัฒนา ถนนคร., 2554)

การขยายตัวเมืองทุ่งสงและสภาพทั่วไป

ภาพที่คนนอกจังหวัดรู้จักทุ่งสงในอดีต รู้จักอยู่ 2 อย่างคือ ชุมทางรถไฟทุ่งสง ซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ กับอีกหนึ่งคือภาคอุตสาหกรรม โรงปูนทุ่งสง แต่คนภาคใต้ทั่ว ๆ ไปรู้จักดี เมื่อรวม 2 ภาพเข้าด้วยกันแล้ว ทุ่งสงกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจในสายตาของคนทั่วไป เมื่อประมาณปี พ.ศ 2510 - 2520 มีการก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ อำเภอทุ่งสงไม่มีความรุนแรงเนื่องจากความเอื้ออารีด้วยกัน ดังนั้นทุ่งสงจึงเป็นเมืองเศรษฐกิจที่น่าอยู่ ในการขยายตัว มีการขยายตัวออกไปทุก ๆ ด้าน แต่เป็นการขยายของกลุ่มเล็กไม่มีหมู่บ้านแต่ในระยะ 5 ปีที่แล้วทุ่งสงมีการขยายตัวในเรื่องที่อยู่อาศัยและย่านธุรกิจการค้าประมาณ 37 - 42 % เป็นอัตราที่มากกว่าอำเภอใด ๆ ในละแวกเดียวกันเช่น ฉวาง พิบูน บางขัน นาบอน และถ้าพรธรรมา ซึ่งต่อมามีแนวคิดนำเสนอให้แยกจังหวัดนครศรีธรรมราชออกเป็นจังหวัดทุ่งสง มีอำเภอขึ้นอีก 5 อำเภอ แต่การนำเสนอความคิดนี้เงียบลงไปเพราะบางฝ่ายไม่เห็นด้วยเนื่องจากมีข้อวิตกคนทั่วไปคือ ถ้าแยกเป็นจังหวัดทุ่งสง เศรษฐกิจจะไปกระจุกเฉพาะในเขตทุ่งสง ในส่วนภายนอก เช่น ปากพนัง อำเภอเมือง และอำเภออื่น ๆ ใกล้เคียง เศรษฐกิจไม่พอที่จะพัฒนานี้เป็นสิ่งที่ยืนยันแน่นอนได้ว่าในอดีตจนถึงปัจจุบันเขตทุ่งสงเป็นเขตที่มีเศรษฐกิจดีมาก (สงวน จันทรอักษร, 2540)

สมัยรัชกาลที่ 6 ได้เลือกทุ่งสง เป็นสถานีชุมทางใหญ่เป็นจุดรวมและจุดจ่าย รถไฟของภาคใต้การเป็นชุมทางรถไฟนี้ทำให้จุดศูนย์กลางของเมืองที่เคยอยู่บริเวณตลาดในย้ายไปอยู่ริมทางรถไฟและบริเวณโดยรอบปัจจุบันเรายังคงเห็นภาพความรุ่งเรืองในอดีตจากอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ตามถนนรถไฟต่อมาการคมนาคมทางบกได้เข้ามามีบทบาทมีการพัฒนาถนนเพื่อใช้ในการเดินทางโรงงานขนาดใหญ่เห็นว่าพื้นที่นี้มีวัตถุดิบในการผลิตมากมายเป็นทำเลทองให้เกิดการตั้งโรงงานมากขึ้นทุ่งสงเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงอีกครั้งเมื่อเกิดทางหลวงหมายเลข 41 หรือทางหลวงสายเอเชียซึ่งเปิดใช้ในช่วงปีพ.ศ.2523 ถนนสายนี้ทำให้ทุ่งสงกลายเป็นชุมทางการคมนาคมทางรถยนต์มาจนถึงปัจจุบัน (งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองทุ่งสง, 2558)

เมืองทุ่งสงเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มการขยายตัวสูงและเป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งหนึ่งของจังหวัด เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองจากปัจจัยด้านการคมนาคม โดยเริ่มจากการเป็นชุมทางการคมนาคมขนส่งทางรถไฟซึ่งมีผลให้เกิดการค้าและการบริการตามมา แม้ว่าในระยะหลังการเป็นชุมทางการรถไฟจะลดบทบาทความสำคัญลงเนื่องจากการเปิดเส้นทางคมนาคมทางบกสายใหม่ ๆ หลังจากปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมาซึ่งทำให้ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนทางรถยนต์ที่สำคัญของจังหวัด นครศรีธรรมราช และติดต่อกับพื้นที่จังหวัด ทางฝั่งทะเลทางตะวันตกของภาคใต้อีกด้วย เมืองศูนย์กลางการคมนาคม ชุมทางการคมนาคมทางรถยนต์ที่สะดวกเป็นชุมทางการรถยนต์ที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช และการติดต่อกับพื้นที่จังหวัดทางฝั่งทะเลทางตะวันตกของภาคใต้อีกด้วย นอกจากนี้ชุมชนทุ่งสงยังเป็นที่ตั้งของส่วนราชการหลายหน่วยงานทั้งระดับเขตและระดับจังหวัดทำให้ชุมชนนี้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เส้นผ่าศูนย์กลางของเมืองทุ่งสงเป็นเมืองใหญ่ ที่มีความเจริญและคึกคักไปด้วยผู้คนที่มาจากทั่วสารทิศ ตัวเมืองทุ่งสงตั้งอยู่ในเขตตำบลปากแพรก ถนนชนปรีดาถือว่าเป็นเส้นทางจราจรหลัก เพราะมีร้านค้าทั้งสองฟากถนน รวมพื้นที่ 802.977 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด 159,174 คน(วัฒนา ณ นคร, 2554; สารานุกรมประเทศไทย, 2557)

พื้นที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช แม้ว่าจะเป็นอำเภอที่เป็นทางผ่านสัญจรไปมา แต่ด้วยที่เป็นเมืองที่ได้เปรียบในเรื่องของการขยายตัวด้านเศรษฐกิจที่สูง และเป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองด้านการคมนาคม โดยเริ่มจากการเป็นชุมทางการคมนาคมขนส่งซึ่งทำให้มีผลเกิดการค้าและการบริการตามมา ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นรองอันดับสองจากอำเภอเมือง ทั้งนี้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองท่า อย่างอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช นำมาเป็นที่ศึกษาของงานวิจัย

แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน

ทำความเข้าใจชีวิต”ประจำวัน”ธรรมดา แต่ไม่ธรรมดา

กระแสความสนใจ ชีวิตประจำวัน (everyday life) วัฒนธรรมศึกษาในช่วงตั้งแต่ปี 1990 เริ่มต้นจากปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งส่วนหนึ่งต้องการหนีห่างจากข้อจำกัดของการวิเคราะห์ที่มองปรากฏการณ์ทางสังคมในตัวบท สัญญะ (sign) และภาพแทน (representation) ตามแนวทางของโครงสร้างนิยม แต่กลับความสำคัญกับประสบการณ์การจริง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากบริบท และความรู้ที่ได้มาจากสัญชาตญาณ นอกจากนี้ชีวิตประจำวันได้รับความสัมพันธ์อยู่กับเรื่องราวเล็ก ๆ ของคนเล็ก ๆ แต่วิถีคิดของเวทีการต่อสู้ไม่ได้จำกัดเรื่องราวใหญ่ ๆ อย่างการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเรื่องราวที่ยิ่งใหญ่ (grand narrative) ซึ่งวัฒนธรรมศึกษาชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นประเด็นนำมา

วิเคราะห์ให้ความสำคัญกับการเมือง จุลภาค (micro-politic) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แบบใหม่ (new social movements) ชีวิตประจำวันมุมมองของวัฒนธรรมเชิงโยงอยู่กับความเป็นอื่น เช่น กลุ่มชายขอบ กลุ่มที่อ่อนแอ กลุ่มที่ถูกกดขี่ และปฏิกริยาต่อต้านแข่งขัน ล้วนแล้วเป็นการใช้แนวคิดชีวิตประจำวันในการวิเคราะห์กลุ่มที่เป็นอื่นในสังคมวัฒนธรรม (สุธารินคุณผล, 2550)

Bovone (1989 อ้างถึงในสุธาริน คุณผล, 2550) กล่าวว่า ในด้านหนึ่งชีวิตประจำวันได้รับความสนใจเพื่อที่จะเน้นถึงความสำคัญของความรู้สึกและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่มีกำหนดความเป็นไปได้ในสังคม ไม่ใช่เรื่องของกรอบที่กำหนดจากโครงสร้างแต่เพียงอย่างเดียว ชีวิตประจำวันในความหมายนี้ปรากฏชัดขึ้นในแวดวงสังคมศาสตร์ ที่ต้องการก้าวพ้นจากแนวคิดโครงสร้างนิยม (structuralism) และ ปฏิฐานนิยม (positivism) ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่อยมาจนถึงทศวรรษ 1980 ปฏิกริยาดังกล่าวสะท้อนออกมาในแนวทางของกลุ่มที่เรียกว่า สังคมวิทยาจุลภาค (micro Sociology) ซึ่งเน้นไปที่การหาวิธีอธิบายรายละเอียดของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กลุ่มนี้ถือว่าในชีวิตประจำวันเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม นอกเหนือจากระบบระเบียบที่กำหนดโดยโครงสร้างใหญ่ ความคิดเรื่องชีวิตประจำวันตามแนวทางของสังคมวิทยาจุลภาค ได้อิทธิพลมาจากสำนักปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เพราะถือว่าเป็นความรู้ที่ไม่ได้ผ่านการไตร่ตรอง (unreflexive knowledge) เป็นความรู้เกิดจากความเคยชินจนเป็นนิสัยและมาจาก "สามัญสำนึก" มากกว่าความรู้ที่เป็นศาสตร์ ซึ่งอ้างมาจาก ชีวิตประจำวัน ในความหมายนี้เป็นหน่วยพื้นฐานของประสบการณ์ทางสังคม และเป็นประสบการณ์ที่ตายตัว

การมอง "ชีวิตประจำวัน" ขยายออกออกไปในอีกความหมายหนึ่ง โดยกลุ่มที่เรียกว่า "มาร์กซิสม์ใหม่" มีการครอบงำทางอุดมการณ์และครอบงำลึกลงไปในชีวิตประจำวัน กลุ่มนี้จะมองชีวิตประจำวันในฐานะของผลผลิตในภาวะทุนนิยมสมัยใหม่ และลึกลงไปถึงชีวิตประจำวัน สังคมบริโภคนิยม ซึ่งถูกครอบงำด้วยความไม่แท้ (inauthenticity) ความแปลกแยก (alienation) และความดาษดื่น (banality) ซึ่งกลุ่มนี้ต้องการขยายปัญหาภาวะสมัยใหม่ออกจากเรื่องชีวิตประจำวัน แต่ในขณะที่นักคิดกลุ่มหนึ่ง เช่น สำนักแฟรงเฟิร์ต (frankfurt school) ชีวิตประจำวันได้ถูกยึดครองจนไม่สามารถกอบกู้คืนมาได้แล้ว แต่อีกกลุ่มกลับมองว่าชีวิตประจำวันถูกครอบงำด้วยกลไกของภาวะสมัยใหม่จนไร้ชีวิตน่าเบื่อ เหลือเพียงแต่กากแดนของความเป็นมนุษย์ แต่ชีวิตประจำวันคือส่วนหนึ่งของมนุษย์มีศักยภาพในการพลิกฟื้นความมีชีวิตและปลุกจิตสำนึกขึ้นมาใหม่ ซึ่งความหมายนี้ได้ปรากฏชัดเจนในงานของมาร์กซิสม์ใหม่อย่าง แอก เฮลเลอร์ (Agnes Heller) ลูกศิษย์สำคัญของ จอร์จ ลูคาซ (Georg Lukacs) ของสำนักบูดาเปสต์ และองรี เลอเฟบวร์ (Henri Lefebvre) นักคิดชาวฝรั่งเศส ทั้งสองเห็นตรงกันต้องให้ความสำคัญกับชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์ไม่อาจสมบูรณ์ถูกครอบงำด้วยสามัญสำนึกที่ผิดพลาด ซึ่งชีวิตประจำวันไม่ใช่ประสบการณ์ที่แน่นอนตายตัว แต่อาจพลิก

ผันได้ตลอดเวลาแต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีพลังงานที่แฝงอยู่ เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่ในอุดมคติ (utopia) แต่ในขณะHeller ให้ความสำคัญการศึกษาที่เป็นประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ เพื่อเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและหาวิธีการเข้าใจสังคมรอบข้าง การเปลี่ยนแปลงในสังคมไม่อาจจะมีผลถ้าไม่เข้าใจในความรู้สึกของคนตัวเล็ก ๆ ในสังคม (Heller 1970 อ้างถึงใน เก็ดถวา บุญปรากร, 2551)

Lefebvre (1987 อ้างถึงใน สุธาริน คุณผล, 2550) ให้ความสำคัญกับการหาปัจจัยที่พลิกให้สภาวะของความตายซากของชีวิตประจำวันในภาวะสมัยใหม่ กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปฏิวัติมีพลังงานอย่างแท้จริงถ้าเริ่มมาจากเนื้อในสังคมที่ผู้กร่อน เปรียบได้กับ The Matrix เสนอว่ามนุษย์ถูกครอบงำจากกลไกบางอย่างที่แทรกซึมเข้าไปแทนที่ความจริงจนไม่รู้สึกรู้ตัว การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากภายในแต่ต้องมีเงื่อนไขปัจจัยภายนอก เข้ามาชี้นำเพื่อที่มนุษย์หลุดพ้นจากภาพลวงตา Lefebvre จึงแยกแยะระหว่างชีวิตประจำวันในความหมาย everyday life/daily life หรือ La Vie Quotidienne ในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานในชีวิตมนุษย์ กับ ความจำเจซ้ำซาก เหมาะกับภาวะสมัยใหม่ การเคลื่อนไหวของนักคิดในสายตา surrealists และ situationists หาคความโดดเด่นในความตาดำเนินของชีวิตประจำวันเพื่อแสวงหาความอำไพของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้

Lefebvre เป็นนักคิดที่ตรึกตรองและตั้งคำถามกับ “ชีวิตประจำวัน” อย่างเอาใจจริงเอาใจมากที่สุดในคนหนึ่ง และตัวเขาเองถือว่าความคิดเรื่อง “ชีวิตประจำวัน” เป็นมรดกสำคัญที่ทิ้งไว้ให้กับทฤษฎีทางสังคม Lefebvre เขียนงานว่าด้วยเรื่องปัญหาของชีวิตประจำวันภายใต้ชุดชื่อ Critique of Everyday Life ไว้ 4 เล่ม ซึ่งได้ทยอยออกในช่วงระหว่างปี 1947-1981 ซึ่งแต่ละเล่มจะสะท้อนความคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์สังคมในแต่ละช่วงที่สุดแล้วความคิดเรื่องความแปลกแยก มนุษย์ที่สมบรูณ์ และสังคม อุดมคติ แนวคิดชีวิตประจำวันของ Lefebvre ก็ยังไม่เป็นที่นิยมมากนักในยุค 1990 เรื่อยมา แต่เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกระแสความคิดแบบสมัยใหม่หลังโครงสร้างนิยมมากกว่า มุ่งเน้นในเรื่องของความจริง อะไรคือสิ่งลวงตา อะไรคือความแท้จริงและความไม่แท้ เป็นวิธีคิดแบบที่มีเป้าหมายอยู่ที่ สังคมอุดมคติ ในแง่คิดแบบนี้เกี่ยวกับ “ชีวิตประจำวัน” ในงานของนักคิดชาวฝรั่งเศสอีกคนคือ Michel de Certeau เป็นแนวคิดสอดคล้องกับยุคสมัยมีอิทธิพลอย่างยิ่ง จึงทำให้เรื่องราวในชีวิตประจำวันเป็นประเด็นที่น่าสนใจนำมาศึกษาวิเคราะห์กันแพร่หลายในการศึกษาวัฒนธรรม (Poster,1992 & Felski 1999 อ้างถึงใน สุธาริน คุณผล, 2550)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประจำวัน”ธรรมดา แต่ ไม่ธรรมดา

งานศึกษาของ เก็ดถวา บุญปรากฏ (2559) พบว่าพื้นที่ชายแดนปาตังเบซาร์ไทย-มาเลเซีย เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดน และการดำเนินกิจกรรมทางการค้า ของผู้ค้ามุสลิม ในต่อรองกฎระเบียบ รัฐ-ชาติ และต่อรองกับหลักศาสนาอิสลาม และรวมไปถึง การบริโภคสินค้า เสื้อผ้าข้ามแดนและการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมการหาช่องทาง และโอกาส ในการค้าข้ามแดน การใช้ภาษาในการเจรจาต่อรอง ระหว่างผู้ค้า ลูกจ้าง และผู้ซื้อ มีการข้ามเส้นแดนไปตลอดเวลา การดำเนินกิจกรรมทางการค้า ของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนล้วนเผชิญกับ สิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนา การขนส่งสินค้าข้ามแดนที่ต้องลักลอบนำสินค้ามาขายในมาเลเซีย การหลบหลีกการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ ต้องใช้หลากหลายวิธีคือ “กองทัพนมด” “การเตะเข้าเตะออก”และ”การยัดไส้”ชาวมาเลย์นิยมบริโภคสินค้าบริโภคสินค้าเสื้อผ้าที่นำเข้าจากไทย

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ บุญรอดและ เก็ดถวา บุญปรากฏ (2557) การศึกษาเรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามือสองพบว่ากว่าจะมาเป็นผู้ค้ามือสองต่างมาจากหลากหลายจังหวัดและหลากหลายอาชีพผันตัวมาเป็นผู้ค้ามือสองโดยมีการช่วงชิงพื้นที่ให้มีตำแหน่งในตลาดนัดเกาะหมี่ และมีเทคนิคในการวางแผนสินค้าเพื่อให้สะดุดตาผู้ซื้อ ส่วนการเดินทางของสินค้ามีหลากหลายช่องทางในการคัดเลือกจากผู้ค้ามือสอง และวิธีการชำระจ่ายเงินมีหลายรูปแบบตามความสะดวกของการคัดเลือกสินค้า

งานศึกษาของลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล(2553) ศึกษาเรื่อง กล้องวงจรปิด : พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องในการนำกล้องวงจรปิดมาใช้เนื่องจากต้องการสร้างความแปลกใหม่และจุดเด่นของโรงเรียนเพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้ปกครองหันมาสนใจโรงเรียนใหม่ และยังเป็นการใช้กล้องวงจรปิดควบคุมพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของคุณครู ส่วนการนิยามความหมายกล้องวงจรปิดมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม บุคคลภายนอกมองว่ากล้องวงจรปิดเป็นการสร้างจุดเด่นให้แก่โรงเรียน ผู้บริหารและกลุ่มคุณครูมองว่ากล้องวงจรปิดเป็นเครื่องมือการควบคุม ส่วนนักเรียนมองว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้นักเรียนมีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองมากขึ้น และผู้ปกครองมองว่ากล้องวงจรปิดนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัยนอกจากนั้นการศึกษาในเรื่องของชีวิตประจำวันของความสัมพันธ์เชิงอำนาจพบว่ามีกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ครู ผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง ต่างมีกลยุทธ์ในการต่อรองแตกต่างกันออกไปโดยที่ครูซึ่งผู้อ่อนแอกว่าหาช่องทางในการต่อรองเพื่อให้มีอำนาจเหนือกว่าผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก็ตาม

อย่างไรก็ตามการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวคิดปฏิบัติการประจำวัน งานวิจัยทำการศึกษาเป็นเรื่องของกลไกความสัมพันธ์ทางด้านอำนาจในชีวิตประจำวันและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมของปฏิบัติการในชีวิตประจำวันในทุก ๆ วันต้องค้นหาสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในแต่ละสถานการณ์ รวมไปถึงการซ่อนรายละเอียดรวมไปถึงข้อจำกัด มีความหมายหรือมีนัยสำคัญอย่างไร และยังเป็นเรื่องของทฤษฎีปฏิบัติการประจำวัน ศึกษาในวิธีการ กลยุทธ์ และเทคนิค

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา เทคนิค กลวิธี ยุทธศาสตร์ ในการต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ที่เข้ามา โดยผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องราวของฝ่ายที่อ่อนแอกว่าถูกรอบงำโดยการหาโอกาสฉกฉวยที่มีอยู่เพื่อหาวิธีการโอกาสแย่งชิงผลประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เป็นเรื่องราวของเทคนิค กลวิธีเพื่อแย่งชิง ฉกฉวย และต่อรองระหว่างความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่มีอยู่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน

ชีวิตประจำวันกับความสัมพันธ์ของอำนาจ

นักคิดบางส่วนในกระแสหลังทันสมัยตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 เชื่อว่าความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันมีเรื่องของ "อำนาจ" เข้ามาเกี่ยวข้องในกระแสของผู้คนที่มีความคิดร่วมกันในลักษณะนี้ มิเชล ฟูโกต์ Michel Foucault เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างและขยายอิทธิพลความคิด พิเคราะห์ได้จากงานเขียนที่สำคัญได้แก่ *History of Sexuality* และ *Power / Knowledge: Selected Interviews and Other Writing* ฟูโกต์เห็นว่าผู้คนที่กำลังแสดงบทบาทผู้ชายกับผู้หญิง ผู้ปกครองกับเด็ก ครูกับนักเรียน หมอกับคนไข้ พระ/นักบวชกับผู้สารภาพบาป ไม่ได้เล่นไปตามกฎหรือบทบาทหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้เท่านั้น แต่ว่าความหมายต่าง ๆ ที่ถูกสร้างเพื่ออธิบายบทบาทของเขาเหล่านี้ไม่ว่าพวกเขาจะแสดงบทบาทอะไรก็ตามล้วนแล้วแต่อยู่ในสถานะของการต่อรองอำนาจและการช่วงชิงการควบคุมนิยามความหมายของความจริงในเรื่องนั้น ๆ อีกด้านหนึ่งในงานของ Michel Foucault ต้องการแสดงให้เห็นถึงอำนาจมีกลไกอย่างไร ในการเข้าไปแทรกซึมชีวิตประจำวันไม่รู้ตัว และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีคิดของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการควบคุมทำให้ไม่เกิดการต่อต้านชัดเจน ต้องการชี้ให้เห็นอำนาจไม่อาจจะครอบครองชีวิตประจำวันได้ทั้งหมด(รัตนา โตสกุล, 2548)

de Certeau (1998 อ้างถึงใน สุธาริน คุณผล, 2550) ต้องการค้นหาสิ่งที่เรียกว่า *Procedures of Everyday Creativity* เรียกว่า วิธีการ ใช้ชีวิตประจำวันใช้ไหวพริบในการ เอาตัวรอดภายใต้การครอบงำของ "กลไกอำนาจ" ซึ่ง de Certeau เสนอแนวคิดชีวิตประจำวันในงานเขียนคือ *Practice of Everyday Life* เสนอไว้ 2 ประเด็น คือประเด็นแรกคือการให้ความสำคัญของการบริโภคได้เชื่อมโยงแนบแน่นเข้ากับเรื่องราวชีวิตประจำวัน โดยพยายามชี้ให้การบริโภคไม่ใช่เรื่องราว

ของการขึ้นอำนาจอย่างเดียว Gardiner (2000) แต่ย้ำว่าประชาชนไม่ได้เป็นผู้บริโภคที่ถูกกระทำตลอดเวลา แต่มีวิธีการ (way of operating) ที่สัมพันธ์กับอำนาจ ให้ความสัมพันธ์ของการบริโภคและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การเดิน การอ่าน การทำกับข้าว ทำให้แนวคิดของเขาได้อยู่ในวงการวัฒนธรรมศึกษาแนวหลังโครงสร้างนิยมส่วนประเด็นที่สองคือการตั้งคำถามการศึกษาชีวิตประจำวัน เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายการเมือง เพียงแต่ใช้ชีวิตประจำวันเป็นเครื่องมือนำไปสู่จุดหมายนั้น กลไกของอำนาจในภาวะสมัยใหม่ที่ชีวิตประจำวันต้องต่อรองด้วยนั้นหมายถึงความพยายามนำชีวิตประจำวันไปใส่กรอบทฤษฎีของนักวิชาการที่สนใจโดยไม่ทำให้ชีวิตประจำวันกลายเป็นเพียงวาทกรรม

ฟูโกต์ Michel Foucault เชื่อมโยงกับความรู้การกระทำ มนุษย์กลายเป็นประธานผู้กระทำ (subjects) คือมนุษย์เป็นผลผลิตทางวาทกรรม ถูกผลิตโดยโลกทางสังคมวัฒนธรรมรอบ ๆ ตัวที่มากกระทำกับตัวมนุษย์และเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ กล่าวได้ว่า มนุษย์เป็นประธานภายใต้กรอบกติกาที่ถูกกำหนดมาแล้วในศาสตร์ต่าง ๆ นอกจากนี้มนุษย์ยังถูกกำหนดด้วยวัฒนธรรม และระบบต่าง ๆ ในสังคมเป็นการแสดงอำนาจของภาคปฏิบัติ ฟูโกต์ได้นิยามอำนาจว่าไม่ได้ถูกผูกขาดโดยศูนย์กลางอำนาจสถาบัน อำนาจหลักที่เป็นทางการสังคม หากแต่ปรากฏอยู่ในทุกที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่แสดงออกมาในภาคปฏิบัติในแต่ละสนาม (site) และบริบทมาจากทุกทิศทางรอบตัว รวมทั้งตัวเราเอง ดังนั้นอำนาจที่อยู่ในสนามสามารถ แยกย้าย ลื่นไหล ต่อรอง ขัดขืน ต่อต้าน ร่วมมือ ทั้งนี้ขึ้นบริบทเป็นตัวสำคัญ(Foucault 1984 & Simons 1995 อ้างถึงใน รัตนา โตสกุล, 2548)

ซึ่งงานบางส่วนของฟูโกต์ Michel Foucault มีลักษณะเป็นงานในแนวคิดของ de Certeau ปฏิบัติการชีวิตประจำวันไม่ได้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะคู่ตรงข้ามกัน (non-oppositional binary) แต่เป็นวงจรของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมโยงและมีส่วนกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับการผลิต (production) กับการบริโภค (consumption) หรือพื้นที่ (space) กับสถานที่ (place) กลวิธี (tactic) เกิดขึ้นกับการทำงานภายใต้ความสัมพันธ์ยุทธศาสตร์ (strategy) “อำนาจ” และ “การต่อต้าน” สิ่งที่น่าเสนอสำคัญที่สุดไม่ใช่เป็นการตอบโต้ แต่เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่มีวิธีล้มล้างการควบคุมกดขี่ที่น่าสนใจคือ วิธีการที่ฝ่ายอ่อนแอหรือถูกรอบงำ ใช้จังหวะเวลาโอกาสที่มีอยู่ ฉวยประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าเรามองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจ (power relation) ระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” ทั้งหมดนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน จุดนี้เองที่ de Certeau เห็นว่าทำให้ “ชีวิตประจำวัน” มีมิติทางการเมือง ใช้ศัพท์ทางทหารคือ “strategy” เรียกว่า “ยุทธวิธี” หมายถึงการกระทำของอำนาจที่มีรากฐานที่มั่นคงชัดเจน เป็นตัวกำหนดจัดวางความสัมพันธ์ส่วนอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกวงโคจรส่วน “tactic” หรือ “อุบาย” หมายถึงการกระทำที่ไม่มีตำแหน่งที่ของตัวเอง แต่แฝงอยู่ในเครือข่าย

อำนาจ อาศัยจังหวะและโอกาส ในการฉกฉวยประโยชน์หรือต่อรองกับอำนาจ การทำงานของกลอุบายเป็นเพียงแค่ชั่วคราว แปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าเป็นโอกาส มีกระบวนการทำงานที่แฝงอยู่ เป็นความสัมพันธ์ต่อรองที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การสนทนา การทำอาหาร การอ่าน เป็นต้น เพื่อช่วงชิงอำนาจ แต่แนวคิดชีวิตประจำวันได้เสนอทางออกที่เปิดช่องให้แสดงศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง (Highmore, 2002)

การทำงานของอำนาจในงานของบูร์ดิเยอในงาน Outline of a Theory of Practice (1990) ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1978 เป็นการเชื่อมโยงผสมผสานระหว่างโครงสร้างที่เป็นเงื่อนไขทางภววิสัย (objectivism) กับอัตวิสัย (subjectivism) ของมนุษย์โดยอธิบายความสัมพันธ์ของโครงสร้างหรือกฎเกณฑ์ของการปฏิบัติทางสังคมที่ปรากฏในสังคม ซึ่งมนุษย์มีอิสระทางความคิด มีเหตุผล มีอิสระทางการตัดสินใจ โดยแสดงออกมาในปรากฏการณ์ที่เรียกว่า วิธีชีวิตประจำวัน (รัตนา โตสกุล, 2548) ในขณะที่สุธารินทร์ คุณผล (2550) เป็นประเด็นที่สำคัญ de Certeau ตั้งคำถามกับงานของฟูโกต์ Michel Foucault และปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ทั้งสองเห็นว่าเรื่องของการทำงานอำนาจ และภาวะที่ไม่แน่นอนตายตัวของ “องค์กรประธาน” และการให้ความสำคัญกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ที่ก่อนหน้านี้มักจะมองว่าอยู่เหนือจากปริวิตของอำนาจ และไม่สำคัญแต่เขาปฏิเสธการมอง “ชีวิตประจำวัน” ในกรอบของประวัติศาสตร์นิพนธ์ (historiography) เพื่อศึกษากลไกของอำนาจ ในกรณีของฟูโกต์ หรือในกรอบของการวิเคราะห์ของศาสตร์ทางสังคม (sociological analysis) เพื่อมองหาต้นตอของวิธีปฏิบัติ (genesis of practice) ในงานของบูร์ดิเยอร์

บูร์ดิเยอร์ยังรับอิทธิพลของทฤษฎีมาร์กซิสม์ เสนอในเรื่องการกระทำผู้คนในสังคม เขาเห็นว่ามนุษย์ผู้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งไม่สามารถคาดเดาผลลัพธ์ได้ ยุทธศาสตร์ของแต่ละคนจะปะทะหรือประสานกันในสังคมอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับกระกระทำของผู้คนไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดตายตัวจากระบบสังคม หากแต่มีกฎเกณฑ์ของสังคมบางประการกำกับอยู่ด้วย (รัตนา โตสกุล, 2548) ตรงนี้เองบูร์ดิเยอร์แสดงให้เห็นถึงที่มาของอำนาจในการควบคุมหรือทำลาย ซึ่งอำนาจได้แทรกตัวอยู่ในภาคปฏิบัติการของสถาบันต่างๆ ในสังคม เขาให้ความสำคัญกับการปฏิบัติอย่างแฝงเร้นของอำนาจที่ปรากฏในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ หากพิจารณาเพียงภายนอกจะเห็นว่าปฏิบัติการนั้นจะไม่แสดงอำนาจในการครอบงำและควบคุม แต่ภายใต้ปรากฏการณ์ภาพเบื้องหน้า ลึกลงไปคือการครอบงำและควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั่นเองเนื่องจากเหยื่อไม่รู้ตัวหรือถูกทำให้เห็นว่าเป็นสิ่งดีโดยไม่ตระหนักถึงสิ่งซ่อนลึกลงไป (Bourdieu, 1991)

Buchanan (1997) อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญรอดและ เกียรติภา บุญปรากฏ, 2557) มองความสัมพันธ์เชิงอำนาจของ de Certeau ไม่จำกัดที่อยู่ภายใต้วิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามในเชิง dialectics เป็นสิ่งสำคัญหลักเพื่อให้เข้าเข้าในแนวคิด ชีวิตประจำวัน นำไปใช้ในการทำงานและการต่อต้านซึ่งขึ้นในวัฒนธรรมศึกษา นั่นก็คือการให้ความสำคัญ “ways of operating” และใช้การวิเคราะห์ที่ติด

อยู่กับ องค์ประธาน และ การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ เน้นความสัมพันธ์แบบไม่หยุดนิ่งตายตัว ระหว่างอำนาจกับการต่อต้าน ไม่ใช่ที่ตัวผู้กุมอำนาจกับผู้ต่อต้าน ดังนั้นกลไกความสัมพันธ์อำนาจ ความเป็นอื่น ในวิธีคิดของ de Certeau จึงไม่ถูกกำหนดไว้แน่นอนตายตัว หรือเป็นไปไม่ได้หนึ่งเดียวจุดอ่อนของการมองแนวคิด "ชีวิตประจำวัน" แบบการมองอำนาจกับการต่อต้านและคู่ตรงข้ามตายตัว และเป็น การมองความเป็นอื่นที่ยอมจำนนต่อโครงสร้างอำนาจ ถึงแม้จะพยายามก้าวข้าม (transgress) ความสัมพันธ์ทางอำนาจแต่เกิดจากการยอมรับโครงสร้างอำนาจนั้นๆ

สำหรับแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ de Certeau เป็นวิธีการในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ มีหลากหลายรูปแบบ และแปรผันไปตามความแตกต่างของการปฏิสัมพันธ์ ดังนั้นปฏิบัติการประจำวันจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งยากต่อการกำหนดขอบเขตแต่อาจกำหนดลักษณะเฉพาะให้เป็นชุดของเหตุการณ์นั้น de Certeau มองว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ 3 ลักษณะ ของปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน คือ เป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ต้องค้นหาสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในแต่ละสถานการณ์ รวมไปถึงเป้าหมายของปฏิสัมพันธ์ ลักษณะต่อมา เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ซ่อนรายละเอียดรวมไปถึงข้อจำกัด มีความหมายหรือมีนัยสำคัญอย่างไร และลักษณะสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์ปฏิบัติการประจำวัน ศึกษาในวิธีการ กลยุทธ์ และเทคนิค ทั้งนี้เพื่อความสามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน (เก็ดถวา บุญปรากร, 2551)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชีวิตประจำวันกับความสัมพันธ์ของอำนาจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนงานข้ามชาติ คนชายขอบและการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ โดยมีวิธีการต่อรอง ดังนี้ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2557) มีวิธีการอพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยในรุ่นแรกทศวรรษที่ 2500 เข้ามาในพื้นที่ชายแดน เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน กลุ่มที่เข้ามาภายใต้อำนาจรัฐยังไม่เข้มแข็งมาก อาศัยช่องว่างของอำนาจรัฐ โดยการใช้วิธีการ ซื่อสัตย์ประชาชน กลายเป็นคนไทยตามกฎหมาย อีกทั้งกลุ่มพวกนี้สะสมทุนในการสร้างเครือข่ายและสร้างสัมพันธ์เป็นคนสองสัญชาติ เพื่อฉกฉวยโอกาสและสะสมทุนสามารถกลืนเข้าสู่ระบบและวัฒนธรรมได้ง่าย ความเป็นพลเมืองในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการต่อรองเพื่อสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ในสังคมที่อาศัยอยู่ ซึ่งการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นตัวต่อรองในการใช้ชีวิตจริงเช่นเดียวกับพลเมืองไทยและยังสามารถใช้ชีวิตทับซ้อนในวัฒนธรรมของตนเองไปพร้อม ๆ กัน

เช่นเดียวกับ อติศร เกิดมงคล (2554) ได้ศึกษาเรื่องแรงงานข้ามชาติชาวปะโอจากพม่า ในกรุงเทพฯ : ชีวิตข้ามพรมแดนบนพื้นที่ของอำนาจและมีการต่อรอง โดยการสร้างพื้นที่ในทางสังคมเป็นการต่อรอง เพื่อจะช่วยให้สามารถปรับตัวและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะคนข้ามพรมแดนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตขณะเดียวกันจะต้องรักษาสายสัมพันธ์ของตนเองกับบ้านเกิด จึงทำให้การ

สร้างชุมชนของคนข้ามชาติหรือแรงงานข้ามชาติการสร้างพื้นที่เป็นวิธีหนึ่ง ของการต่อรอง ปฏิบัติการ ในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับการสร้างพื้นที่ของคนชายขอบได้ทำการศึกษาความเป็นคนชายขอบ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนพลัดถิ่นของชาวดาระอั้งใน อำเภอเชียงดาว (วาสนา ละอองปลิว, 2546) ภายใต้สถานการณ์ของการถูกทำให้ไร้พื้นที่ชาวดาระอั้งไม่ยอมจำนนแต่ทำการต่อรองการสร้าง พื้นที่ทางสังคมของตนเอง โดยการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองเป็นการช่วงชิงความหมาย ทำให้ชาว ดาระอั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้จึงเป็นลักษณะเป็นหนึ่งเดียวไม่หยุดนิ่งแต่มีความทับซ้อนเกิดขึ้น โดยมีการ ต่อรองและช่วงชิงเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขความสัมพันธ์ที่หลากหลาย

นอกเหนือจากนั้นพบว่า การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ก็เป็นวิธีการหนึ่งของ ปฏิบัติการใน ชีวิตประจำวันจากการศึกษางานวิจัยแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ของวันเพ็ญ สุภาจันทร์, เก็ดถวา บุญ ปรากฏและ เอมอร เจียรมาศ (2553) ได้ทำการศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มไทยพุทธ กับมลายูมุสลิม ผ่านพื้นที่การแต่งงาน โดยใช้วิธีการต่อรองกับหลักศาสนา การแต่งกาย และอาหาร การกิน โดยการไม่ปฏิบัติตัวเคร่งครัดตามหลักศาสนาอิสลาม เช่นการไม่ได้ละหมาดครบห้าเวลา การ ร่วมงานศพของชาวไทยพุทธไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมแต่เป็นการเข้าไปช่วยเหลือ บางคู่นับถือสองศาสนา ซึ่งการแต่งงานในความหมายนี้ เป็นการตัดความสบายของตนเองออกไป ตัดบิดามารดา และความ เป็นอิสระ เป็นการเสียละเข้ามาอยู่ภายใต้ข้อต้องห้ามตามหลักศาสนา

หลักศาสนาเป็นวิธีการหนึ่งในการต่อรองปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน สายพิณ ศุภุทธมงคล (2543) สะท้อนภาพอำนาจการขัดขืนในสถาบันสังคมที่เป็นทางการ คือ คุก โดยผู้ต้องขัง หญิงมุสลิมในคุกไม่ยอมจำนนต่ออำนาจอย่างสิ้นเชิง มีการต่อรองในเรื่องของหลักศาสนาที่ต้องปฏิบัติ ตนเองอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายของศาสนา ถึงถึงแม้คุกและการลงทัณฑ์ไม่สามารถยับยั้งการขัดขืนของ คนได้ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สิตชูไบค๊ะห์ สายวารี (2553) ใช้หลักศาสนาในการต่อรองกับ สภาพการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ด้านนอกที่มีสถานบันบันเทิงและการขายบริการทางเพศเข้ามามี บทบาทมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงมุสลิมชายแดนไทย-จังโหลนมีการสร้างตัวตนให้แตกต่างจากผู้หญิงทั่วไป ด้วยการแสดงตัวตนแห่งศาสนาอิสลาม เพื่อป้องกันการถูกมองเหมือนแต่ก็ยังคงสร้างความสัมพันธ์ที่ดี กับคนพื้นที่ด้วยเช่นกัน และงานวิจัยของ ทักษิณาร์ ไกรราช (2551) ศึกษาชีวิตประจำวันของนักศึกษา พยาบาลไทยมุสลิมจาก 5 จังหวัดในภาคใต้เข้าไปศึกษาใน วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม พบว่า การปฏิบัติทางศาสนาเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างเคร่งครัด ในสถานที่ต่างบริบททางสังคม ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม ก่อความเกิดความแปลกแยกในสังคมดังนั้นตัวนักศึกษาสร้างอำนาจ ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน ต่อรอง และปรับตัวตามสถานการณ์ตามบริบท เพื่อการอยู่รอดในสังคมที่แตกต่างจาก สังคมเดิม

จากการศึกษาแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการต่อรอง กลวิธี เทคนิค เพื่อถกถวญ แ่งชิง การหาโอกาสถกถวญที่มีอยู่เพื่อหาวิธีการโอกาสแย่งชิงผลประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยมีการศึกษางานวิจัยปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าข้ามแดน ผู้ค้าสินค้ามือสอง และผู้ใช้แรงงานจากการศึกษางานวิจัย พัชนีย์ คำหนัก (2548) พบว่า รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ จากการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นโครงสร้างขูดรีดมูลค่าส่วนเกินที่ได้มาจากการกระบวนการทำงานของผู้ใช้แรงงาน ระบบความสัมพันธ์แบบชนชั้นนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นแรงงานผู้ซึ่งยังคงมีพลังอำนาจในการต่อรองพยายามท้าทายและเป็นฝ่ายกำหนด กฎระเบียบในการทำงานเพื่อคานอำนาจของทุนไม่ให้เอารัดเอาเปรียบผลประโยชน์ของแรงงานจนเกินไป ด้วยการต่อสู้ทุกรูปแบบและวิธีการ อันได้แก่ การต่อต้านของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้การต่อสู้ยังคงดำเนินต่อไปภายในระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตที่มีลักษณะพึ่งพาและขัดแย้งกันระหว่างทุนกับแรงงาน

ในขณะที่ พัชนี พิจิตร (2555) ศึกษา เรื่องเศรษฐกิจข้างทาง : ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของคนค้าขายริมถนน สะท้อนให้เห็นเรื่องเล่าจากตัวผู้พยายพ ที่เลือกอาชีพหาบเร่หรือค้าขายทางถนนมีกลยุทธ์ในการดำรงชีพ นำเสนอวิถีชีวิตคนขายของริมถนนสลตมาร์ทบริเวณใกล้เคียงมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กลวิธีการเอาตัวรอดในอาชีพ การดำรงอาชีพนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่ซ่อนอยู่ภายในกิจกรรมที่ปฏิบัติต่อกัน โดยปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบเป็นวงจร ไม่ขึ้นอยู่ฝั่งใดฝั่งหนึ่ง แต่เป็นการถกถวญหาวิธีการ กลวิธี เทคนิคต่าง ๆ เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ จากแนวคิดดังกล่าว นำมาใช้ศึกษาปรากฏการณ์ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานวิจัยชิ้นนี้

แนวคิดการต่อสู้ต่อรอง

แนวคิดเกี่ยวกับการต่อต้านขัดขืนของ James C. Scott ซึ่งเป็นแนวคิดที่สะท้อนรูปแบบการตอบโต้อย่างหลากหลายของกลุ่มผู้ด้อยอำนาจเสนอให้มองการต่อต้านที่ไม่จำเป็นต้องถูกจัดตั้งอย่างเป็นทางการหรือมีเรื่องราวของการปฏิวัติเสมอไป แต่การต่อต้านสามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล และจุดประสงค์ของการต่อต้านอาจไม่จำเป็นต้องพุ่งเป้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบที่ครอบงำผู้ตกเป็นรองเสมอไป หากแต่จุดประสงค์ของการต่อต้านอาจเป็นไปเพื่อการอยู่รอดเลี้ยงชีวิต การทำให้ตนเองแน่ใจว่ามีความปลอดภัยในการยังชีพเลี้ยงชีพและการมีชีวิตอยู่ (Scott, 1985)

รัตนา โตสกุล (2548) การย้ายจุดเน้นในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากที่เน้นโครงสร้างรัฐและสถาบันองค์กรที่ครองอำนาจนำมาสู่การเน้นที่ “คนธรรมดาตัวเล็กตัวน้อย” ในประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางสังคมของมนุษยชาติ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น ในการอธิบายปรากฏการณ์สังคมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับอำนาจรัฐด้วย การสังเคราะห์ประเด็นการเคลื่อนไหวท้องถิ่นและวิเคราะห์วัฒนธรรมชนชั้น ควบคู่กับการพิจารณาพลวัตการเคลื่อนไหวในระดับมหภาคที่นำโดยภาครัฐก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำความเข้าใจในเรื่องอำนาจ ในสังคมเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นบริบทที่สำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน ตั้งแต่การใช้อำนาจที่เกิดขึ้นในที่ที่เราคุ้นเคยและใกล้ตัวเรามากที่สุด คือ ครอบครัว สังคม เป็นต้น Scott (1994) การที่ตัวแทนของอำนาจหรือผู้มีอำนาจสามารถก่อให้เกิดผล ต่อสังคมโลกรอบ ๆ ตัวตามที่วาดหวังไว้ อำนาจที่เป็นพลังทางสังคมและการเมืองเปรียบเทียบกับพลังไฟฟ้าหรือพลังเครื่องยนต์ที่ยังเพิ่มพลังมากยิ่งขึ้นขับเคลื่อนไปได้มากเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในหนังสือชื่อ Power: critical Concepts โดย John Scott (1994) มองว่าอำนาจเป็นทรัพยากรของบุคคลที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างสังคม อำนาจจึงเป็นสิ่งมนุษย์ครอบครองเป็นสมบัติไว้ในตัวมากกว่าที่แสดงออกในทางปฏิบัติ อำนาจแสดงออกมาโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543) มองว่าความสัมพันธ์ของอำนาจเป็นเงื่อนไขของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปไม่ว่าจะเป็นการบังคับ การครอบงำ การต่อรอง การขัดขืน การต่อต้าน การช่วงชิง การประชันกัน ตามสภาพความเป็นจริงที่เป็นวิถีของระบบความสัมพันธ์ที่เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์นั้น

สำหรับกลุ่มนักคิดสำนักสังคมนิยมมาร์กซ์มีคลาสิกพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน และแรงงาน ในระบบการผลิตกับผู้ผลิต ซึ่งหมายถึง กรรมกร ผู้ยากไร้ที่จำเป็นต้องขายแรงงาน ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ขนชั้นเป็นความสัมพันธ์เชิงขัดแย้ง ไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากชนชั้นกรรมาชีพถูกกดขี่ ขูดรีด เอาเปรียบแรงงานโดยชนชั้นนายทุน ในขณะที่ พูโกต์นิยามอำนาจว่าไม่ได้ผูกขาดโดยศูนย์กลางของอำนาจจากสถาบันทางสังคม แต่ปรากฏในแต่ละสนาม และบริบทของเรื่อง ซึ่งอำนาจจะไม่มีหนึ่งเดียว แต่มีรอยปริแตก แยกย้าย ลื่นไหล ต่อรอง ขัดขืน ต่อต้าน ร่วมมือ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทเป็นสิ่งสำคัญ (Foucault, 1984 & Simons 1995 อ้างถึงใน รัตนา โตสกุลม, 2548)

ในงานเขียนของ โจ อังภากรณ์ (2542) เรื่อง Thailand : Class Struggle in and Era of Economic Crisis ศึกษาคนงานหรือกรรมกรเป็นผู้กระทำเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าที่จะเป็นเหยื่อของระบบ บนพื้นฐานความเชื่อว่าชนชั้นกรรมกรเป็นชนชั้นที่มีพลังมากที่สุด เพราะอยู่ในศูนย์กลางการผลิตสามารถสร้างผลกระทบต่อกำรนายทุนหรือเจ้าของโรงงานได้ ในขณะที่นายทุนเป็นฝ่ายได้เปรียบคือ สามารถควบคุมการทำงานของกรรมกรและกำหนดค่าจ้างได้

สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ในความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นเหตุให้ความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นสร้างความขัดแย้งทางการเมือง จนเกิดการลุกขึ้นต่อต้าน เช่น การนัดหยุดงาน การประท้วงเรียกร้อง การยกเลิกเหมาจ้าง เป็นต้น เป็นการต่อสู้ของกรรมมาชีพในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการ การต่อสู้ของขบวนการแรงงานทั้งในเชิงปัจเจกและกลุ่มคน ทั้งเพื่อวิเคราะห์การต่อสู้ในชีวิตประจำวัน ได้สร้างเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจและการเมือง เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในสังคมเป็นเหตุให้ช่วงชิงอำนาจผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

การต่อต้านทั่วไปไว้ในฐานะประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกบันทึก ความคิดประเด็นสนใจและวิธีการศึกษานี้ ถือกำเนิดจากความพอใจที่เพิ่มขึ้นจากงานปัจจุบันทั้งของตนเองและของผู้อื่น ในเรื่องนี้ของการแข็งข้อและการปฏิบัติของชาวนาชาวไร่ โดยScottเห็นว่าข้อเท็จจริงคือ การแข็งข้อของชาวนาชาวไร่มีมากน้อยการปฏิบัติใดก็ตามก็อาจบรรลุผลสำเร็จมักจะสร้างเครื่องมือของรัฐที่มีอำนาจใช้บังคับ และมีอำนาจเหนือกว่าและมากยิ่งขึ้นเสมอยิ่งกว่าที่เคยมีมา ชาวนาชาวไร่ก็จะพบตนเองตกอยู่ในฐานะที่ถูกเยาะเย้ยถากถางเกี่ยวกับการช่วยให้อำนาจแก่ผู้ปกครองซึ่งเป็นเจ้าของแผนอุตสาหกรรม ภาษี การจัดการกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ซึ่งผิดไปจากจากเป้าหมายที่ชาวนาชาวไร่จินตนาการไว้เกี่ยวกับสิ่งที่เขาต่อสู้ จุดสำคัญของการแข็งข้อของชาวนาชาวไร่ถูกว่าผิดที่ การเข้าใจในสิ่งที่เรียกว่า รูปแบบ “การต่อต้านแบบธรรมดา” ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เป็นประจำทุกวัน เรื่องสำคัญยิ่งกว่านั้นหมายถึงการแข็งข้อธรรมดา ๆ แต่ยืนหยัดต่อสู้กับผู้ซึ่งแสวงหาการขูดรีดแรงงาน อาหาร ภาษี ค่าเช่า ผลประโยชน์จากพวกเขา

ตัวอย่างของการต่อต้านทำลายอำนาจ อาวุธของกลุ่มผู้ไร้อำนาจ เช่น การลากรั่ว การก่อวินาศกรรม เป็นต้น การต่อต้านรูปแบบเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนหรือความพร้อมเพรียงกัน แต่มักปรากฏในด้านของการช่วยเหลือตนเองของกลุ่มแต่ละกลุ่มและมักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับผู้มีอำนาจหรือบรรทัดฐานของชั้นปกครอง โดยScottเห็นว่าบางโอกาสการต่อต้านอาจคึกคักหรือรุนแรงด้วยซ้ำ และมักพบว่าการต่อต้านในรูปของการไม่ยินยอมทำตามอย่างไม่มีปฏิกริยาโต้ตอบบ่อย ๆ เช่น การไม่ทำตามเสียเฉย ๆ บ่อนทำลายอย่างแนบเนียน การหลีกเลี่ยงหรือการตบตา ซึ่งเป็นการแข็งข้อแบบปกติต่างจากต่อต้านรูปแบบอื่น ๆ อย่างเด่นชัดตรง ที่เป็นการปฏิเสธเป้าหมายรัฐและเชิงอย่างแท้จริง การเมืองระบบสถาบันจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นทางการ เปิดเผย และ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบตามกฎหมาย

ศึกษาความสัมพันธ์ซึ่งอำนาจของกลุ่มผู้ใช้อำนาจที่ถูกกดบังคับว่าจะปรับยุทธวิธีในการแสดงอำนาจของตนเองอย่างไร เขาเชื่อว่าทุก ๆ กลุ่มที่ตกเป็นรองมักสร้างการต่อรองที่สะท้อนการวิพากษ์วิจารณ์อำนาจและการครอบงำของกลุ่มผู้อยู่เหนือกว่าเสมอกว่าโดยสรุปการต่อรองไว้ 3 ลักษณะคือ

1) มีลักษณะเฉพาะเจาะจงต่อพื้นที่ที่กำหนดและต่อผู้กระทำ ซึ่งแต่ละรูปแบบของการต่อรองจะถูกสร้างขึ้นในระหว่างอย่างโจ่งแจ้ง (public transcript) ที่ทำการกีดกันผู้ด้อยกว่า

2) การต่อรองไม่ได้เป็นเพียงถ้อยคำแถลง แต่มีช่วงปฏิบัติการอย่างหลากหลาย ดังนั้น กิจกรรมที่ชาวทั้งการยื้อแย่ง การขโมย การเลียงภาษีและการทำงานอย่างไร้ประสิทธิภาพให้กับเจ้าของที่ดินต่างเป็นส่วนหนึ่งของการต่อต้านทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการต่อต้านไม่ได้อยู่ในกลุ่มผู้ด้อยอำนาจอย่างเดียวก่อนเพียงกลุ่มเดียว หากแต่ในหมู่ชนชั้นสูงที่ต้องการฝ่าฝืนความคิดของกลุ่มครอบงำก็อาจสร้างรูปแบบของการต่อรองด้วย เช่น รูปแบบของการสะสมความหุรหุรอย่างลับ ๆ การติดสินบน การแอบจ้างหัวขโมยเพื่อกระทำการบางอย่าง การจูงใจการให้ดิน ปฏิบัติการเหล่านี้ถือเป็นการกิจกรรมของชนชั้นสูงที่ต้องการฝ่าฝืนการครอบงำอย่างโจ่งแจ้งของกลุ่ม

3) ขอบเขตระหว่างการต่อรองกับการครอบงำอย่างโจ่งแจ้งเป็นพื้นที่การต่อสู้ระหว่างการครอบงำกับการตกเป็นรอง ซึ่งมีความหลากหลายและการปรับเปลี่ยนเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของการต่อสู้ทางชนชั้น (Scott, 1990)

ดังนั้นจากการศึกษาของ Scott (1985) แสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของชุมชนอาจเกิดขึ้นได้ในระดับย่อย ๆ ภายในหมู่บ้านที่ปราศจากรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งหมดทั้งนี้เนื่องจากความคลุมเครือของระดับความแตกต่างทางชนชั้น ความต้องการรักษาความสัมพันธ์ไว้เพื่อการพึ่งพา การมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าและการมีทางเลือกอื่นที่สามารถให้ประโยชน์ได้เช่นเดียวกับการรวมกลุ่ม ส่วนการต่อต้านที่เกิดจากการรวมกลุ่มมักพบได้ในระดับกว้าง ซึ่งมักมีประเด็นความขัดแย้งเนื่องจากปัจจัยภายนอก โดยชาวบ้านจะร่วมมือกันเป็นเครือข่ายและเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม อันเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อร่วมแสดงบทบาทใด ๆ ที่เป็นรูปธรรมของชุมชนระดับล่าง

อย่างไรก็ตามการศึกษาแนวคิดการต่อสู้ต่อรองเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่อยู่ภายใต้อำนาจหรือผู้ที่เบื้องล่าง แต่ทั้งนี้ก็ไม่เสมอไปกลุ่มผู้มีอำนาจมีการแสดงการต่อสู้ต่อรองออกมาให้เห็นในรูปแบบของการ ติดสินบน หรือนาย หรือการบิดเบือนข้อมูล เป็นต้น ในขณะที่กลุ่มเบื้องล่าง ก็มีการต่อสู้ต่อรองในวิธีการต่าง ๆ เช่น การขัดขืน ไม่ประพฤติตามกฎ หรือ การประท้วง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดดังกล่าวมาศึกษาปรากฏการณ์เพื่ออธิบายถึงการดำรงชีวิตของชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้อย่างไร ในสภาวะที่ควบคุมและมีมาตรการขั้นเด็ดขาดของการจำหน่ายที่เกินราคา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและการเมืองในยุคปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการต่อสู้ต่อรอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวคิดการต่อสู้ต่อรอง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวของชุมชนต้องการรักษาความสัมพันธ์ไว้เพื่อการพึ่งพา กัน โดยชาวบ้านจะร่วมมือกันเป็นเครือข่ายและเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม อันเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อร่วมแสดงบทบาทใด

ๆ ที่เป็นรูปธรรมของชุมชนระดับล่างการต่อต้านสามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล และจุดประสงค์ของการต่อต้านเป็นไปเพื่อการอยู่รอดเลี้ยงชีวิต การทำให้ตนเองแน่ใจว่ามีความปลอดภัย จากการศึกษาของ ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2555) ศึกษาเรื่อง ป่าดงเค็งพื้นที่ปฏิบัติการต่อสู้ ต่อรองอำนาจในการจัดการทรัพยากรระหว่างชุมชนกับรัฐ พบว่าป่าดงเค็งในบริบทการขยายตัวของ โครงการปลูกป่ายูคาลิปตัสเข้าสู่ชุมชนได้กลายเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ต่อรองอำนาจระหว่างชุมชนกับ รัฐโดยเฉพาะเมื่อรัฐได้ลิดรอนสิทธิของชาวบ้านในการใช้ประโยชน์จากป่าดงเค็งทำให้ชาวบ้านรอบป่า ลุกขึ้นมาปฏิบัติการเคลื่อนไหวต่อสู้ต่อรองเพื่อปกป้องผืนป่าโดยเริ่มจากการยื่นหนังสือคัดค้านการ ชุมชนุมประท้วงยื่นข้อเสนอการร้องเรียนหน่วยงานส่วนกลางการบุกหรือถอนต้นยูคาลิปตัสการชุมนุม ประท้วงกดดันและการเข้าร่วมชุมนุมกับสมาชิกคนจนผลจากการต่อสู้ต่อรองอำนาจเกิดการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนเช่นรัฐให้การยอมรับสิทธิชุมชนในการ จัดการป่าและการจัดตั้งองค์กรชุมชนอนุรักษ์ป่าที่เป็นระบบ

การต่อสู้มีการนำเสนอออกมาได้หลายรูปแบบ จากการศึกษางานวิจัยของชุมชนเก้าเส้ง เป็นชุมชนที่แออัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา เทศบาลนครสงขลาต้องการรื้อย้ายชุมชนไปอยู่ที่ ใหม่ การต่อสู้ได้เกิดขึ้นคนในชุมชนได้ร่วมกันคัดค้านการรื้อย้ายและที่อยู่อาศัยเดิม โดยชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญของการตั้งถิ่นฐานที่มีความสัมพันธ์ในการประกอบอาชีพที่เกื้อกูลกัน เรียกว่า ตลาด โกงโค้ง สำหรับซื้อขายอาหารทะเล จากการศึกษาเคลื่อนไหวคัดค้านของชุมชนแม้ว่าจะยังไม่สามารถยกเลิก ได้แต่ก็ยังยั้งการรื้อที่อยู่อาศัยได้มาถึงปัจจุบัน (ณัฐพงศ์ จิตรนรินทร์, 2541) ในขณะที่ เจษฎา โชติกิจภิ วาทย (2542) พบว่าชาวปกากะญอจะถูกนโยบายอนุรักษ์ป่าของรัฐปิดกั้นและกีดกันไม่ให้ทำอะไร หมุนเวียน แต่ชาวบ้านก็เรียนรู้และพัฒนาภูมิปัญญา ในการต่อสู้กับนโยบายอนุรักษ์ของรัฐที่พยายาม แย่งพื้นที่ไร่ของพวกเขาเอาไปปลูกป่า ในที่สุดชาวปกากะญอสามารถจัดการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไร่ให้ กลายเป็นพื้นที่ป่าและมีพื้นที่ที่มีต้นมะแขว่น ทำให้มีรายได้ในการเก็บเมล็ดมะแขว่นขายเป็น เครื่องเทศ เป็นการต่อสู้เรียนรู้ที่จะสร้างรายได้พร้อมกับอนุรักษ์พื้นที่ป่า

กระบวนการต่อสู้มีหลากหลายและไม่ได้เป็นภาพเดียวเสมอไป ปฏิบัติการตอบโต้ของ ชาวบ้านนั้นมีหลากหลาย การศึกษาของชาวม้งกับผืน อนุรักษ์ ศิริผล (2544) การต่อสู้ของพวกเขา เป็นไปในภาพลบ โดยคนม้งจะตอบโต้ทั้งในระดับชุมชนและระดับปัจเจกบุคคลด้วยความพยายาม นิยามความหมายของผืนให้แตกต่างจากรัฐ ซึ่งอาศัยความคิดและวิถีปฏิบัติของหมอยาพื้นบ้าน ผืนคือ ยารักษาพื้นบ้าน ในขณะที่ผู้หญิงม้งจะแสดงออกมาในการประชดประชันต่าง ๆ

การดิ้นรนต่อสู้มีหลายเงื่อนไขขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เหมาะสม จะเปลี่ยนไปในรูปแบบที่เป็น อย่างอื่น จากการศึกษาของ เปรมพร ชันติแก้ว (2544) พบว่าชาวปกากะญอต่อสู้ด้วยวาทกรรมโดย การนิยามความหมายของความเป็นไทยใหม่เพื่อปรับความสัมพันธ์กับคนไทยซึ่งรูปแบบการต่อสู้แบบ นิยามความหมายใหม่ให้แก่ตนเอง มีงานวิจัยที่สอดคล้องกัน การศึกษา หวย ความรู้และความหมาย

ในมุมมองของผู้หญิงอริยา เศวตามร์(2557)การต่อสู้ที่มีการเล่นหวยใต้ดินของผู้หญิงมองว่าเป็นเรื่องของการเสี่ยงโชคก็จริง แต่ให้นิยามของการเล่นหวยใต้ดินคือหวยเป็นสันหนากการ ที่มีความตื่นเต้นให้กับชีวิตเพียงลุนเวลาสั้นๆ ในขณะที่บางรายมองว่าเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการจัดการความเสี่ยงทางด้านการเงินของผู้หญิงและครอบครัว

ซึ่งแตกต่างจากก้งานวิจัยของ วันชนะ ไชยะแสง (2554) การต่อรองกับการถูกตีตราจากสังคมของผู้หญิงพิการในสังคมลาว กรณีศึกษาผู้หญิงตาบอดในนครหลวงเวียงจันทน์ มีความประสงค์ที่จะนำเสนอเรื่องของผู้หญิงพิการทางสายตา (ตาบอด) หลังกำเนิดจนวนสองคนโดยจะนำเสนอรายละเอียดของการต่อสู้จัดการกับปัญหาต่างๆของพวกเธอไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการถูกตีตราและความมีอคติของสังคม เรียนรู้ว่าพวกเธอเผชิญกับอัตลักษณ์ที่ถูกปิดป้ายและการเลือกปฏิบัติจากสังคมในรูปแบบใด กลุ่มคนใดที่ปฏิบัติต่อเธอแตกต่างกัน พวกเธอต้องดำเนินชีวิตและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของการถูกปิดป้ายและการเลือกปฏิบัติอย่างไรและพวกเธอมียุทธศาสตร์ในการจัดการต่อรองกับการถูกปิดป้าย การเลือกปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนหลากหลายแตกต่างกันอย่างไร การใช้มนทัศน์อัตลักษณ์ในสร้างความหมาย และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับตนเองเพื่อต่อรอง ทาให้ตนเองเข้มแข็ง ไม่เป็นฝ่ายถูกกระทำแต่กลับเป็นผู้กระทำ

ในงานวิจัยของ กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ (2556) การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหวยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่าเนื่องจากต้องการรายได้เสริมจากอาชีพหลัก เพื่อไม่ให้เป็นการเสียงานจากการทำงานพนักงานมีการต่อรองต่อภาวะเปียบภายในโรงงาน โดยใช้สัญลักษณ์เป็นที่ทราบกันดีระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อหลบหลิบให้รอดพ้นจากการถูกควบคุมภายใต้กฎกติกาข้อบังคับภายในโรงงาน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องแนวคิดต่อสู้ต่อรองการเคลื่อนไหวของกลุ่มหรือชุมชนอาจเกิดขึ้นได้ในระดับย่อย ๆ ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแนวคิดของ James C. Scott เป็นแนวคิดสะท้อนรูปแบบการตอบโต้อย่างหลากหลายของกลุ่มผู้ด้อยอำนาจมีลักษณะเฉพาะเจาะจงต่อพื้นที่ที่กำหนดและต่อผู้กระทำ ซึ่งแต่ละรูปแบบของการต่อรองจะถูกสร้างขึ้นในระหว่างอย่างโจ่งแจ้ง ที่ทำการกีดกันผู้ด้อยกว่าการต่อรองเป็นทั้งถ้อยคำแถลงและการปฏิบัติกรอย่างหลากหลาย

อย่างไรก็ตามการต่อต้านไม่ได้อยู่ในกลุ่มผู้ด้อยอำนาจทางด้านชนชั้นแต่ยังรวมไปถึงกลุ่มคนชนชั้นสูงเช่นกัน ทั้งนี้ยังรวมไปถึงการต่อสู้ต่อรองดิ้นรนเพื่อหาโอกาสหนทางที่ทำให้ชีวิตหรือกลุ่มของตนเองอยู่รอดและมีความปลอดภัยทั้งในด้านของร่างกาย ทรัพย์สิน และชีวิต จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้เห็นถึงรูปแบบในการต่อสู้ต่อรองมีหลากหลายรูปแบบ การประท้วง การเรียกร้อง การคัดค้านให้เห็นถึงความสำคัญในอาชีพและสถานที่อยู่ การนำภูมิปัญญาเดิมมาปรับใช้และการนิยามตนเองเพื่อเป็นการต่อรอง ทั้งนี้ผู้วิจัยนำแนวคิดการต่อสู้ต่อรองมาใช้ในการศึกษาวิจัยขึ้นต่อไป

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ชีวิตคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่" ผู้วิจัยนำแนวคิดหลัก 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ de Certeau (1980), Bourdieu (1991) และ แนวคิดการต่อสู้ต่อรองของ Scott (1985) มาใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในงานวิจัยชิ้นนี้ ตั้งแต่กระบวนการเข้าสู่คนเดินเท้าขายลอตเตอรี่ของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยมีการประกอบอาชีพดังกล่าวเพียงเวลาสั้น ๆ ภายใน 1 สัปดาห์เดือนละ 2 ครั้ง ในพื้นที่เดินจำหน่ายคือ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ de Certeau (1980) ได้เสนอไว้ว่า เป็นเรื่องราวของ เทคนิค กลวิธี ยุทธศาสตร์ ของฝ่ายที่อ่อนแอกว่าถูกรอรับงำโดยการหาโอกาสฉกฉวยที่มีอยู่เพื่อหาวิธีการโอกาสแย่งชิงผลประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เป็นเรื่องราวของเทคนิค กลวิธีเพื่อแย่งชิง ฉกฉวย และต่อรองระหว่างความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่มีอยู่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน โดยผู้วิจัยนำแนวคิดของ de Certeau (1980) กล่าวมาข้างต้นนำมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่การดำรงชีวิตจากอาชีพเกษตรกรของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เข้าสู่กระบวนการเดินเท้าขายลอตเตอรี่ในพื้นที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการต่อรองกับการเข้ามาประกอบอาชีพนี้คือการลงทุนมีการต่อรองกับกลุ่มเงินกู้ยืมระบบ มีการต่อรองในการคิดดอกเบี้ยและกรรมสิทธิ์ของที่ดินเพื่อนำเงินมาส่งทุน หรือเปลี่ยนจากการกู้เป็นการผ่อนเป็นงวด ๆ กับพ่อค้าคนกลางที่เลือกลงทุน รวมไปถึงการต่อรองกับยี่ปี่ว,ซาปี่ว เพื่อต่อราคาต้นทุนให้ถูกลง ในขณะที่มีการต่อรองกับผู้บริโภคในการจำหน่ายให้ได้ราคาที่สูงกว่าต้นทุนที่ลงทุนให้โดยใช้กลวิธี เทคนิค นำมาซึ่งกำไร

ผู้วิจัยใช้แนวคิด Bourdieu (1991) บูร์ดิเยอร์แสดงให้เห็นถึงที่มาของอำนาจในการควบคุม ซึ่งแทรกตัวอยู่ในสถาบันทางการเมืองในสังคม โดยการกำหนดราคาของรัฐบาล 80 บาท ภาวะเบียดความเรียบร้อยของการควบคุมราคาที่เข้มงวดจัดความเรียบร้อยของสลากกินแบ่งฯ ฉบับที่ 11/2558 เรื่อง "มาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล" ทั้งนี้กลุ่มคนเดินเท้าขายลอตเตอรี่มีการตอบโต้อย่างหลากหลายต่ออำนาจของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องกำหนดราคาของต้นทุนที่สูงของพ่อค้าคนกลาง (ยี่ปี่ว,ซาปี่ว) และการช่วงชิงพื้นที่ในการตั้งขายหน้าร้านหรือทำเลที่เหมาะสมในการขาย ทั้งต้องมีการต่อรองกับเจ้าของร้านที่ไปนั่งขายบริเวณนั้น รวมไปถึงพ่อค้าแม่ค้าด้วยตนเอง และการต่อรองกับนายหนารถบ้านเช่าที่อาศัย เพื่อให้ได้มาซึ่งการเดินทางและที่พัก ราคาที่ประหยัดขึ้นในแต่ละงวดที่ต้องมาเดินเท้าขายลอตเตอรี่ ทั้งนี้รวมถึงเทคนิค กลวิธี ในการจำหน่ายให้หมดภายใน 1 สัปดาห์ ปิดหีบให้หมดก่อนมีการประกาศรางวัลและราคาที่ควบคุมโดยรัฐบาลอย่างชัดเจน ทำเช่นไรให้ได้มาซึ่งกำไรในการประกอบอาชีพเดินเท้าขายลอตเตอรี่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงการปกครองในยุครัฐประหารของประเทศไทย

แนวคิดการต่อสู้ต่อรองของ (Scott 1985 อ้างถึงใน เกียรติวา บุญปรากฏ, 2559) อธิบายว่า การตอบโต้อย่างหลากหลายของกลุ่มผู้ด้อยอำนาจเสนอให้มองการต่อต้านที่ไม่จำเป็นต้องถูกจัดตั้งอย่างเป็นระบบหรือมีเรื่องราวของการปฏิวัติเสมอไป แต่การต่อต้านสามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล และจุดประสงค์ของการต่อต้านอาจไม่จำเป็นต้องการพุ่งเป้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบที่ครอบงำผู้ตกเป็นรองเสมอไป หากแต่จุดประสงค์ของการต่อต้านอาจเป็นไปเพื่อการอยู่รอดเลี้ยงชีวิต การทำให้ตนเองแน่ใจว่ามีความปลอดภัยในการยังชีพเลี้ยงชีพและการมีชีวิตอยู่ความสัมพันธ์ซึ่งอำนาจของกลุ่มผู้ใช้อำนาจที่ถูกกดบังคับว่าจะปรับยุทธวิธีในการแสดงอำนาจของตนเองอย่างไรทุก ๆ กลุ่มที่ตกเป็นรองมักสร้างการต่อรองที่สะท้อนการวิพากษ์วิจารณ์อำนาจและการครอบงำของกลุ่มผู้อยู่เหนือกว่ารวมไปถึงแนวคิดของ Scott (1985) นำมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของระบบการปกครองนำมาสู่การเปลี่ยนแปลง และปัจจุบันการต่อสู้ต่อรองด้วยวิธีการประท้วงในเรื่องของการเปิดเสรีรับจองล่วงหน้าออนไลน์ของสลากกินแบ่งฯที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการประกอบอาชีพนี้ และส่งผลให้กลุ่มพ่อค้าคนกลางมีการขึ้นราคาที่สูงขึ้นเมื่อกลุ่มคนเดินที่บรรยายย่อยจองออนไลน์ไม่ทัน ทั้งนี้เพื่ออธิบายการยังชีพในการประกอบอาชีพนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดของ Scott (1985) นำมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่” เป็นการศึกษาในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นงานวิจัยประเภท Phenomenology เป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลเป็นวัตถุสำคัญในการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา มุ่งการศึกษาไปที่การกระทำ (พฤติกรรม) ต่างๆ ในชีวิตประจำวันมีความหมายสำหรับผู้เป็นเจ้าของอย่างไร เพื่อค้นหาความหมายหาคำอธิบายของสิ่งที่ถูกศึกษาจากทัศนะของผู้กระทำ Rice and Ezzy (1999 อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา, 2552) โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก และความหมายของข้อมูลจากทัศนะของผู้ให้ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยให้ความสำคัญกับแหล่งข้อมูลภาคสนามโดยใช้ขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ พื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากเป็นพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างที่กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เลือกเป็นพื้นที่ช่องทางใหม่หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วง พ.ศ.2538 จากคำสัมภาษณ์ เข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่ทั้งนี้เพื่อลดอัตราต้นทุนในการใช้ชีวิต เนื่องจากค่าครองชีพที่ถูกกว่าอำเภอหาดใหญ่ และเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนในการแบ่งสายอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีอัตราในการแบ่งสายเฉพาะกลุ่มที่ผู้วิจัยศึกษาคือ มีลักษณะของการแบ่งสายที่จะลงมาเดินจำหน่ายมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน จากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งจำนวนประชากรที่มีจำนวนมากเป็นอันดับสองของ จังหวัดนครศรีธรรมราช และมีที่ท่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายแล้วสภาพแวดล้อมของอำเภอทุ่งสงเป็นเมืองท่าทำให้มีผู้คนสัญจรผ่านอำเภอทุ่งสงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากถนนเพชรเกษมตัดผ่านสู่ประตูภาคใต้ตอนล่างผู้คนสัญจรผ่านไปมา ซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่

ภาพที่ 8 บริเวณที่ขายลอตเตอรี่
ที่มา: ผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2559

ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ คนเดินที่ขายลอตเตอรี่แบ่งผู้ให้ข้อมูลตามช่วงระยะเวลาของการมาเดินที่ขายลอตเตอรี่ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะเจาะ (Purposive sampling) เพื่อค้นหาตัวแทนในการบอกผ่านเรื่องราวในชีวิตได้ดีที่สุดและ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งนี้เพื่อหาตัวแทนที่คัดเลือกแบบเจาะจงมาแล้วโดยสามารถตอบคำถามและอธิบายถึงปรากฏการณ์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) สร้างแนวคำถามขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่หนึ่งของงานวิจัย เพื่อเปิดสนทนาให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการเล่าประสบการณ์ ทั้งนี้แนวคำถามสามารถปรับตามสถานการณ์เพื่อความยืดหยุ่น ซึ่งเป็นแนวคำถามเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่คนเดินที่ขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และเพื่อให้ผู้วิจัยได้เจาะถึงประสบการณ์และเทคนิค กลวิธี ซึ่งเป็นแนวคำถามเป็นเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน กิจกรรมการซื้อขาย

2. บันทึกภาคสนามเป็นการบันทึกจากการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant - observation) ผู้วิจัยใช้ในการบันทึกจากกิจกรรม กลวิธี ในการซื้อขายของลอตเตอรี่ การนั่งขาย และการตระเวนเดินไปทั่วพื้นที่ศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เอกสารแนวคิด รายงาน บทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นงานวิจัย ให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อใช้ข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่

เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสังเกต โดยการบันทึกผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บันทึกสภาพแวดล้อมและบริบทที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อช่วยบันทึกความจำเป็นในการทำงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้เตรียมตัวและซักซ้อมการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามประเด็นที่หนึ่ง คือ การเข้าสู่กระบวนการคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ และประเด็นที่สอง คือ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ ทั้งนี้เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความชัดเจนของข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ มีการใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและมีการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง โดยนำข้อมูลเหล่านี้มาทำการวิเคราะห์ห่ออีกครั้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ de Certeau (1980) และ แนวคิดการต่อสู้ต่อรองของ Scott (1985) มาใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์เชิงประวัติ รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อมของกิจกรรมที่ปรากฏขึ้น กระบวนการเข้ามาสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เป็นวงจรของการประกอบอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ เทคนิค กลวิธีในการซื้อขาย หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

จัดเรียงประเด็นที่ศึกษา นำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามและข้อมูลเอกสารที่รวบรวมมา กำหนดประเด็นที่ศึกษาในงานวิจัย

แยกหมวดหมู่ นำข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสาร แยกหมวดหมู่ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของข้อมูล แล้วนำมาจัดเรียงใหม่

ถอดรหัสตีความ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากคำสัมภาษณ์ หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของข้อมูล โดยสร้างข้อสรุปเป็นเหตุและผลที่ปรากฏขึ้น

สรุปผล นำประเด็นที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และจากผู้ให้ข้อมูลหลักมาวิเคราะห์จัดเรียงหัวข้อเพื่อสร้างข้อสรุป อธิบายถึงเนื้อหาให้มีความชัดเจนและครอบคลุมเป็นข้อสรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

การตรวจสอบข้อมูล

เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้เพื่อหาความจริงและความถูกต้องตรงตามประเด็นหรือไม่เป็นการตรวจสอบเพื่อเพิ่มความเชื่อถือได้ในด้านความวางใจจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบโดยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง (Member checks) การยืนยันความถูกต้องของข้อมูลเป็นวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกอย่างละเอียดและอธิบายอย่างชัดเจนกลับไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง ซึ่งข้อมูลเป็นจริงตรงกับความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์หรือไม่ก่อนหน้านี้ (องอาจ นัยพัฒน์, 2554)

ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้กลับมาเดินทาบขยาลอตเตอรี่ในงวดต่อไป ผู้วิจัยใช้วิธีรอผู้ให้ข้อมูลมาเดินทาบขยาลอตเตอรี่ในงวดต่อไป เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกมาประกอบอาชีพเดินทาบขยาลอตเตอรี่เป็นอาชีพประจำในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่มาเดินทาบขยาลอตเตอรี่ส่วนใหญ่มาจากสาเหตุคือ เจ็บป่วย ผู้วิจัยจะทำการขอข้อมูลที่สามารติดต่อก็ได้โดยตรงตั้งแต่ครั้งแรกที่สัมภาษณ์ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถมาเดินทาบขยาลอตเตอรี่ได้ โดยใช้วิธีติดต่อทางโทรศัพท์สนทนาเพื่อยืนยันข้อมูลที่ตรงกับครั้งแรกที่สัมภาษณ์จริงหรือไม่

ผลและการวิเคราะห์

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และ เพื่อศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

กระบวนการเข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ในส่วนของการศึกษากระบวนการเข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น จุดเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการมีปัจจัยหลักจากสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน ดำเนินมาสู่กระบวนการจัดการภายในหมู่บ้านมีวิธีการจัดการภายในแวดล้อมของธุรกิจนี้ และจุดปลายทางขั้นตอนการเป็นคนเดินหีบขายลอตเตอรี่จากแหล่งที่มาเครือข่ายธุรกิจจัดคิว และกลุ่มวัยรุ่นภายในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมาสู่จุดเปลี่ยนของราคาการจำหน่ายภายใต้กฎหมายที่เคร่งครัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

จุดเริ่มต้นเข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่

จากผู้ให้ข้อมูล ชื่อนางสุภาพร พัฒนพร อายุ 56 ปี เดิมทีการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลักในการเลี้ยงชีพ จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สร้างรายได้ในครัวเรือนเลี้ยงชีพกลับไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ สิ่งที่เห็นจากญาติของตนมีการประกอบอาชีพใหม่เกิดขึ้น คือ คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ กำไรที่ได้ทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัวที่นอกเหนือจากการทำนา ทำไร่ ในหมู่บ้านประเด็นที่สำคัญ เวลาในการทำอาชีพคนเดินหีบขายลอตเตอรี่จะมีระยะเวลาที่สั้น ตกเดือนละ 2 ครั้ง ในการเดินหีบขายลอตเตอรี่ซึ่งได้กำไรค่อนข้างเร็วกว่าการทำเกษตรกรรม

ดังนั้นจึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของผู้ให้ข้อมูลสนใจในเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่ โดยเริ่มต้นจากการสังเกตญาติพี่น้องที่ขายก่อนหน้านี้ที่สร้างรายได้จำนวนหนึ่งให้กับครอบครัว มีช่องทางสร้างรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจากการทำไร่ ทำนา ที่ต้องรอผลผลิตนานกว่าจะได้กำไรจากผลผลิตทางการเกษตรกรรม ในอดีตตั้งแต่จำความได้เห็นตลาดกลางวังสะพุงขายลอตเตอรี่มานานแล้ว แต่ตนเองไม่ได้สนใจในอาชีพนี้เพราะต้องลงทุนด้วยเงินสดจำนวนมาก ครั้งแรกที่เข้ามาทำเริ่มจากเห็นญาติตัวเองมาเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้กำไรมีช่องทางได้รายได้อีกหนทางหนึ่ง ซึ่งที่แรกคืออำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นที่แรกลงมาขายเพราะในสายเครือข่ายในหมู่บ้านของเราลงมาขายที่นี้ที่แรก โดยเริ่มต้นเข้ามาขายครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จากอดีตเศรษฐกิจค่อนข้างมีกำไรดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านยังไม่คิดริเริ่มทำอย่างจริงจังจนเช่นปัจจุบันนี้จะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ แรกแต่เดิมที่เข้ามาขายได้เพราะญาติพี่น้องนี้แหละ เขาทำก่อนหน้าแล้วแต่ก็เป็นกลุ่มน้อยที่ทำ ไม่มีใครสนใจเท่าไรเพราะลงทุนสูง หีบหนึ่งราคา 7 ถึง 8 หมื่นกว่าบาท ก็ขายไม่ได้เพราะไม่เคยไปในที่ เขาขาย จะอยู่ยังไงจะขายหมดไหม กลัวไม่คุ้มที่ลงทุนไป”

(ป่าเกษรินทร์, สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2558)

“ สมัยก่อนยังไม่ค่อยศึกษาคึกเท่าไร เพราะต้องลงทุนใช้เงินสดหลายหมื่นในการลงทุนเลยไม่ค่อยมีคนสนใจเท่าที่ควรกลัวว่าขาดทุน การเดินทางก็ค่อนข้างลำบากในการเดินทางมาแต่ละครั้ง”

(ป่าเกษรินทร์, สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2558)

“ เข้ามาขายได้เพราะเห็นญาติมาแล้วได้เงินก็อยากมาขายบ้าง ได้เงินเพิ่มจากการทำนาในช่วงที่รอเก็บเกี่ยว สามารถที่จะไปหารายได้เสริมได้ในเวลาสั้น ๆ ที่เรารอหน้าเกี่ยวข้าว”

(ป่าต้อย, สัมภาษณ์วันที่ 14 เมษายน 2559)

“ เดือนหนึ่งที่อยู่ภาคใต้และการเดินทางอาศัยอยู่ 20 วัน และอยู่ที่วังสะพุงอีก 10 วัน อย่างน้อยๆก็ได้ทำงานของเรา ทำนา ทำไร่ ของเราไปและสวนยางพารา”

(ป่าต้อย, สัมภาษณ์วันที่ 14 เมษายน 2559)

จากบทสัมภาษณ์ได้สะท้อนให้เห็นว่าการเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรีจุดเริ่มต้นเกิดขึ้นจากกลุ่มคนในหมู่บ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีคนกลุ่มน้อยเริ่มต้นซื้อลอตเตอรีจากพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่ว เดินทางออกจากภูมิลำเนาไปยัง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงระยะเวลาในการเดินหีบขายลอตเตอรีเดือนละ 2 ครั้ง รวมการเดินทางอาศัยอยู่ภาคใต้ 20 วัน และอยู่ที่อำเภอวังสะพุงอีก 10 วัน ใน 1 เดือน แต่ละครั้งที่จำหน่ายหมดก็จะได้กำไรที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับจำนวนเล่มที่ไปซื้อมาจำหน่ายจากพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่ว จุดเริ่มต้นจึงเกิดที่ระยะการทำงานมีระยะที่สั้น ปิดหีบได้เร็วเดินทางกลับพร้อมกับกำไรที่ได้ ทำให้ญาติใกล้ชิดเกิดความสนใจที่ต้องการหันมาประกอบอาชีพนี้ด้วยเช่นกัน เพื่อเพิ่มช่องทางหารายได้ภายในครอบครัวและไม่ปล่อยให้เสียไปกับการรอผลผลิตทางเกษตรกรรม แต่ในช่วงอดีตเดินหีบขายลอตเตอรียังไม่เป็นที่สนใจมากนักเท่าไร นอกจากญาติพี่น้องด้วยกันเองที่เคยมาเดินหีบขายลอตเตอรีแล้วกลับไป เนื่องจากการลงทุนต้องใช้

เงินทุนจำนวนมาก ในการซื้อเล่มลอตเตอรี่จากพ่อค้าคนกลาง ทำให้ไม่มีความเชื่อมั่นในการขายลอตเตอรี่จะได้กำไรจริงหรือไม่ และอีกทั้งในการขายต่างถิ่นเป็นสิ่งที่ผู้สนใจไม่กล้าเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่ เพราะยังไม่รู้จักการสร้างพื้นที่เปิดตลาดขายให้มีลูกค้าและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ ดังนั้นกลุ่มคนแรก ๆ ที่เข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นกลุ่มคนที่เริ่มต้นทำกันเองภายในเครือญาติพี่น้องเท่านั้น

จากการให้ข้อมูลชื่อนายนาวา จันทรเสนา อายุ 50 ปี เริ่มต้นเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่ใน พ.ศ. 2543 ซึ่งก่อนหน้าที่ผ่านมาเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางที่ชะลอตัว ช่วง พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับเหตุการณ์พองสบู่แตกย่อมส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างมาก จากเดิมมีรายได้หลักที่มาจากเกษตรกรรมเพียงพอแต่ต้องมาชะลอตัวจากเศรษฐกิจในช่วงพองสบู่แตก ต้องหาช่องทางในการประกอบอาชีพที่เพิ่มรายได้มากกว่าเดิม ส่วนใหญ่ที่เข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่เริ่มต้นจากเห็นเพื่อนบ้านในหมู่บ้านทำเป็นอาชีพเสริม บางรายก็เป็นอาชีพหลัก เนื่องจากช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้อาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นช่องทางใหม่ในการสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

จากช่วงจุดเริ่มต้นการเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่เริ่มเป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่บ้าน จากเดิมทำกันในญาติพี่น้อง แต่ในช่วงที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านเองเริ่มจะหาช่องทางสร้างรายได้ใหม่ให้แก่ครอบครัว มีกลุ่มคนในหมู่บ้านจัดตั้งเป็นคนกลางในการจัดการเพื่อพาคนในหมู่บ้านมาเดินหีบขายลอตเตอรี่ อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่สนใจภายในหมู่บ้าน จุดนี้เองทำให้กระบวนการเริ่มต้นขึ้นจากวิกฤตให้เป็นโอกาสสำหรับกลุ่มคนที่เคยทำมาก่อนแล้ว โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองมาสร้างรายได้จัดหัวคิว จัดคน จัดรถ และบ้านเช่า ในถิ่นที่ต้องมาเดินหีบขายลอตเตอรี่ เมื่อสนใจติดต่อต้องการมาเดินหีบขายลอตเตอรี่บุคคลจัดหาก็คจะเป็นคนจัดการจองรถไปกลับลงแต่ละพื้นที่ร่วมกับผู้ที่สนใจคนอื่น ๆ ซึ่งจะต้องจ่ายทุกอย่างไม่รวมค่าลอตเตอรี่ให้แก่บุคคลที่จัดทำให้ และในส่วนของกำไรได้มาจากลอตเตอรี่ที่ขายได้เท่านั้น

ความแตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ความแตกต่างในช่วงที่ตนเองเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่จะมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น มีความเชื่อถือมากกว่าแต่ก่อน เนื่องจากมีบุคคลที่เคยไปเป็นคนจัดการหาทุกอย่างไว้ให้เรา เพียงแค่มีความสนใจในการทำอาชีพนี้แต่ต้องจ่ายค่าต่าง ๆ ดังนี้ ค่าเดินทางไปกลับ ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำมัน และ การจองที่นั่งในรถที่เดินทาง ซึ่งทั้งหมดค่าใช้จ่ายไม่รวมกับค่าลอตเตอรี่ที่ต้องไปซื้อตลาดกลางวังสะพุง เมื่อขายหมดปิดหีบในแต่ละครั้งกำไรที่หักจากค่าใช้จ่ายต่าง ๆ คือกำไรของเราเองทั้งหมด จึงทำให้เป็นอาชีพที่คนในหมู่บ้านสนใจและหันมาทำเป็นอาชีพหลักสำหรับบางครอบครัว โดยเฉพาะภายในหมู่บ้านจะมีคนเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่ตกรอบครัวละ 2-3 คน ต่อ 1 ครอบครัว จึงทำให้กลายเป็นอาชีพที่คนในหมู่บ้านสนใจที่ต้องการสร้างรายได้หันมาประกอบอาชีพนี้มากขึ้น

“จุดเริ่มต้นมีมานานมากแล้ว เกิดมาก็เห็นเลยแต่เราไม่ได้มาเพราะเราไม่คุ้นเคย พอเห็นเพื่อนมาเลยมาได้เงินนิดๆน้อยๆเลยมาเข้ามาขาย 2543 เดิมทีทำอาชีพมาเป็นอาชีพหลัก เพราะว่าเห็นเพื่อนมาขายได้ก็เลยมาขายได้นิดๆน้อยๆ ได้กำไรพอให้ลูกได้เรียนหนังสือ เพราะเห็นเพื่อนเขามาก็มาเลยที่นี้ที่แรกเลยทุ่งสง ที่แรกเลย”

(ลุงศักดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 17 กรกฎาคม 2558)

“ถามว่าคุ้มไหม มันก็ไม่เชิงคุ้มเพราะเราไม่รู้จะไปทำอะไรกิน ไปทำงานก่อสร้าง มันหนักและอันตรายกว่าเสี่ยงต่ออะไรหลายๆอย่าง แต่ถ้าลดเตอริมันดีกว่าเพราะได้มีเวลาไปทำงานของเราด้วย เวลาเราอยู่ที่บ้าน ก็ยังทำไร่มัน ทำนา รอหน้าเกี่ยวข้าวช่วงธันวาคม”

(ลุงศักดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 17 กรกฎาคม 2558)

“จำนวนคนที่ทำอาชีพนี้แทบจะทุกบ้าน ทั้งหมู่บ้านนั้นแหละ ดิ๊งๆ ในหมู่บ้านจะต้องมีคนทำอาชีพนี้ ตกครอบครัว 2-3 คนค่อนข้างมาก เอาเป็นว่าทั้งหมู่บ้านมาเดินขายลดเตอริ แต่ละกลุ่มก็ไปต่างพื้นที่ที่เคยไป”

(ลุงฉวาง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

“การเดินทางนั่งรถมากับเก้าอี้ ค่าน้ำมันไปกลับคนละ 1,400 การจ่ายเงินค่าหัวคิวมีผลต่อการจองที่นั่งในรถด้วยเช่นกัน บางคนทำมาหลายปีก็จะรู้จักกับคนที่จัดการให้เรา เขาจะได้ที่สบายในการนั่ง ที่นั่งที่ลำบากคือนั่งท้ายรถกระบะอัดแน่นกันมา”

(ลุงฉวาง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

“ลุงทำนาแต่มีภาระคือส่งลูกเรียนอีกชายไม่หมดก็เป็นหนี้ของเราเอง รับมาทั้งหมด 7หมื่น 9 ถ้ารับมาเป็นการผ่อนคิดดอกเบี้ยละบาท ยอมรับว่าลำบาก”

(ลุงฉวาง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

จากบทสัมภาษณ์พบว่า กระบวนเดินหีบขายลอตเตอรี่เริ่มต้นที่กลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ในการขายลอตเตอรี่ในช่วงแรก ๆ เป็นผู้จัดการอำนวยความสะดวกให้แก่คนที่สนใจในการเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่ ที่นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกร ไม่ได้เป็นแบบเครือข่ายพี่น้องจากเดิมแล้ว ทำให้เกิดการสร้างเป็นธุรกิจจริงจังเกิดขึ้นภายในหมู่บ้านเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากความสนใจภายในเครือข่ายกลับกลายเป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน มีหลายกลุ่มหลายพรรคพวกแล้วแต่คนในพื้นที่สนใจไปลงสายเดินหีบขายลอตเตอรี่ที่พื้นที่ไหนก็จะลงตามญาติพี่น้องที่เคยไปเท่านั้น จะไม่มีการข้ามสายกันเนื่องจากพื้นที่ในการเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้มีการเปิดตลาดสร้างพื้นที่ให้คุ้นชินแก่ลูกค้าประจำไว้แล้ว เมื่อญาติคนแรกมาเดินขายก็ชักชวนให้มากับเค้าแก่หรือคนกลางที่ตนเคยไปในสายของตนเองเท่านั้น ทำให้เกิดเป็นกระบวนกรธุรกิจภายในหมู่บ้านนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา จากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลข้างต้น

กระบวนกรจัดการภายในธุรกิจลอตเตอรี่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

การจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จะเป็นการจ่ายเงินให้กับกลุ่มคนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ได้แก่ คาร์รถ ค่าน้ำมัน ค่าเช่า และยังมีค่าอื่น ๆ เป็นต้น ที่นอกเหนือจากนี้ค่าใช้จ่ายที่กล่าวมายังมีการบล็อกจองที่นั่งในการเดินทางเพื่อความสะดวกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายไม่รวมกับค่าเล่มลอตเตอรี่ที่ลงทุนเองและค่าอาหารรับประทาน ดังนั้นกำไรที่ได้จะขึ้นอยู่กับความประหยัดในการเดินหีบขายลอตเตอรี่ในภาคใต้ในแต่ละวันที่มีค่าใช้จ่ายและความขยันในการเดินหีบขายลอตเตอรี่ปิดหีบทันเวลา หากไม่สามารถขายหมดก็ถือว่าขาดทุนและยังเป็นหนี้ด้วยซ้ำแต่อาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ก็เป็นที่สนใจของคนในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องแม้จะพบกับปัญหาการขายที่ขาดทุนก็ตาม

การให้ข้อมูลของ นายศิริศักดิ์ ขุนชำนาญ อายุ 45 ปี ครั้งที่เข้ามาในช่วง พ.ศ. 2549 ในช่วงนั้นไม่ได้แตกต่างจากในช่วงแรกที่ผ่านมาแล้ว ซึ่งอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้เป็นที่นิยมและสนใจภายในหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านต่างมีแหล่งที่ตนเองต้องการไปจำหน่ายอยู่แล้ว แต่จะกลับมาสู่เหมือนจุดเริ่มต้นคือทำกันเองภายในเครือข่ายพี่น้อง เพราะลดต้นทุนจากการจัดหาให้ของธุรกิจภายในหมู่บ้าน มีการจัดการกันเองภายในครอบครัว ถ้าครอบครัวไหนมีรถกระบะก็จะทำการตัดเปลี่ยนจากเดิมแล้วบรรทุกญาติพี่น้องมาขายกันเอง หากที่เช่าบ้านกันเอง และแชร์ค่าใช้จ่ายกันเอง ไม่ไปยุ่งกับเค้าแก่หรือคนกลางจัดทำให้ โดยอาศัยประสบการณ์ที่ตนเองเคยไปทำมาครั้งก่อนหน้าแล้วหาช่องทางในการหาถิ่นปลายทางในการจำหน่ายกันเองในเครือข่ายภายในหมู่บ้าน

การเดินทางเดือนหนึ่งจะเดินทางมาขาย 2 ครั้ง เป็นกันเองในเครือข่าย ใช้เวลาในการเดินทาง 1 คืน 1 วัน การเดินทางจาก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เดินทางออกมา 1 ทุ่ม แวะทานข้าวเติมน้ำมัน ถึงปลายทาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลาประมาณ 13:00 นาฬิกา ในการเดินทางมาแต่ละครั้งบรรทุก คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ประมาณ 14-15 คน มาแต่ละครั้ง ค่าใช้จ่าย

ทั้งหมดจะหารเฉลี่ยเท่ากันทั้งหมดตั้งแต่การเดินทาง บ้านเช่า ที่ฝากรถ อาหารการกิน ซึ่งความแตกต่างในการอยู่บ้านเช่าสำหรับคนที่มาเป็นครอบครัวก็จะเช่าแยกออกไปอีกหลังเพื่อความเป็นส่วนตัวไม่ได้เหมือนสมัยก่อนที่นิยมอยู่กันเป็นกลุ่มมากกว่า แต่ไม่ถึงกับเช่าที่ครั้งที่มาเพราะบางครอบครัวก็นิยมอยู่กับเครือญาติที่ตนเองมาด้วยเพื่อลดต้นทุน

ดังนั้นการบรรทุกคนที่เกินขนาดย่อมมีปัญหาในการเดินทางมาขายช่วงแรก ๆ เนื่องจากรถได้มีการดัดแปลงให้ผิดประเภทในการขับซึ่งเพื่อใช้ในการเดินทาง ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า มักจะโดนตำรวจตั้งด่านจับเป็นเป็นจำทุก ๆ เดือน ทางเจ้าหน้าที่แนะนำให้ไปขึ้นส่งทำรถไปต่อทะเบียนให้ เป็นรถที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ความจำเป็นต้องเดินทางประจำทุก ๆ เดือน เจ้าหน้าที่จำได้มักจะกล่าว ตักเตือน บางครั้งโดนปรับ และปล่อยไป ทั้งนี้เหตุผลในการไม่ไปต่อทะเบียนรถให้เป็นรถที่ถูกประเภท เนื่องจากสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แม้จะทำให้ถูกประเภทแต่ต้องจ่ายค่าภาษีเช่นเดิม จึงยอมที่จะโดนจับ และถูกกล่าวตักเตือนดีกว่าเพียงเพราะต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายภายในกลุ่มเดินหีบขายลอตเตอรี่

“รถผิดประเภท มีการดัดแปลงเปลี่ยนโครงสร้างรถ ทางขนส่งจังหวัด ให้ไปทำ เมื่อทำแล้วก็ยังต้องเสียเหมือนเดิม สู้ไม่ทำดีกว่าต้องมานั่งจ่ายค่าภาษีแพงเปล่า ๆ เหมือนเดิม จ่ายค่าปรับ ให้แก่ด่านในกรณี ที่โดนจับ มีการตักเตือนและปล่อยไป”

(ลูจระ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2558)

“การเดินทาง ค่าน้ำมันไปกลับคนละ 1,200 ค่าเช่าบ้าน 4,000 เฉลี่ยกัน บางคนแยกกันอยู่ในกรณีที่เป็นสามีภรรยาเขาจะออกไปเช่าอีก หลัง ญาติพี่น้อง คนโสด จะอยู่ด้วยกันเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ค่าฝากรถ ครั้งละ 500 เดือนละ 2 ครั้ง ตักเตือนละ 1,000 บาท ทั้งหมดคิดเป็นเงินรวมแล้วนำมาจ่าย”

(ลูจระ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2558)

“มีอาหารแต่ละวัน จะแชร์กัน โดยเราจะมีหัวหน้าใหญ่ไม่ใช่เก้าอี้ แก่เป็นป่าใหญ่ ชื่อป่าตุ้ย แก่จะมีหน้าที่ซื้อข้าว ค่าน้ำแข็ง ค่าข้าวสาร ค่ากับข้าว แก่มีหน้าที่ซื้อมาและจดเอาไว้ทุกครั้งๆ พอหมด จะเดินทางกลับเราก็จะมาคำนวณกันคนละเท่าไร ค่าห้องเช่นกัน เดือนละ 2,000 อยู่กัน 10 กว่าคนนำมาหารกันตกคนละ 200 บาท”

(ลูจระ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2558)

จากคำสัมภาษณ์สะท้อนให้กระบวนการจัดการตนเองภายในเครือข่าย การเข้าสู่กระบวนการยังคงมีกระบวนการดั้งเดิมเพียงแต่มีการจัดการเพื่อลดต้นทุนจากการไปกับเจ้าแก่ หรือคนกลางจัดคิว เปลี่ยนมาไปกันเองภายในหมู่บ้านหรือญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ ที่สนใจจะไปด้วยเท่านั้นในแต่ละงวด ทำให้กระบวนการเช่นนี้เริ่มเป็นที่สนใจเฉพาะคนที่มารถเท่านั้นภายในพี่น้องที่รู้จักกัน เพื่อสะดวกต่อการเดินทางและความเป็นอยู่ในถิ่นปลายทางรวมไปถึงอาหารในแต่ละมื้อทุกคนจะต้องจ่ายค่ามื้ออาหารเท่ากันหมดโดยจะมีป่าใหญ่ที่ดูแลเรื่องอาหาร จากคำสัมภาษณ์ป่าใหญ่ ชื่อว่าป่าดู่ เป็นคนที่ดูแลคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ไม่ใช่เจ้าแก่และไม่ใช่คนจัดคิวแต่เป็นหัวหน้าในการเดินหีบขายลอตเตอรี่ ทำให้ญาติพี่น้องมีความไว้วางใจสูงในการดูแลเรื่องเงินกองกลางทุก อย่างตั้งแต่เรื่องรถ น้ำมัน บ้านเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟ และอาหาร ซึ่งป่าดู่จะเป็นผู้ดูแลอย่างน้อย 10 วันในพื้นที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่การลงทุนแต่ละคนป่าใหญ่ไม่ได้มีสิทธิในการดูแลเพราะแต่ละคนต้องใช้จ่ายเงินของตนเองในการซื้อเล่มลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ในการขาย ต้องมีการซื้ออย่างน้อย 8-10 เล่ม จึงจะได้กำไรที่พออยู่ได้ในการทำอาชีพนี้

อย่างไรก็ตามจุดเริ่มต้นจากประสบการณ์ภายในเครือข่ายที่เคยไปเดินหีบขายลอตเตอรี่มาแล้วจากกลุ่มธุรกิจภายในหมู่บ้านกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในครอบครัว คือ กระบวนการที่ทำกันเองเฉพาะพี่น้องและเครือญาติเท่านั้น แต่ปัญหาย่อมเกิดขึ้นตามมาเนื่องจากการเดินทางที่ใช้ในการเดินทางเป็นรถที่ผิดประเภทในการเดินทางทำให้มีการโดนปรับกล่าวตักเตือนในแต่ละงวดที่ต้องเดินทาง หากบางครั้งโชคไม่ดีเจ้าหน้าที่ไม่เรื่องมากก็จะตักเตือนเท่านั้นและปล่อยไป ในส่วนความเป็นอยู่จะอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ภายในบ้านเช่าเพื่อต้องการลดภาระการลงทุน รวมไปถึงมื้ออาหารเช่นกันใช้วิธีเฉลี่ยหารจ่ายเท่ากันหมด โดยมีป่าใหญ่เป็นผู้ดูแลเงินกองกลางในแต่ละครั้งที่เดินทางมาเดินหีบขายลอตเตอรี่ ทั้งนี้ข้อดีของการเดินหีบขายลอตเตอรี่ภายในครัวเรือนจัดการกันเองคือ ต้นทุนจะไม่มีภาระหักหัวคิวกำไรใด ๆ ทั้งสิ้นจุดนี้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาก่อนข้างนิยมอย่างมากในกลุ่มญาติพี่น้องที่เคยไปมาแล้วและมีรถพาหนะในการเดินทาง ทำให้กลุ่มคนในหมู่บ้านนิยมทำกันเองภายในครอบครัว

จุดปลายทางและการเปลี่ยนแปลงราคาลอตเตอรี่

จากการให้ข้อมูล ป่าโจ นามสมมุติ อายุ 40 ปี เนื่องจากผู้วิจัยไม่ขอเปิดเผยชื่อจริง เล่าให้ฟังว่าเริ่มต้นเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่ใน พ.ศ. 2554 ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า เข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนักในช่วงหลัง ๆ จะมีแค่กลุ่มการแบ่งสายในการเดินหีบขายลอตเตอรี่เท่านั้น คือ การเดินทางมากับเครือญาติพี่น้อง และการเดินทางผ่านการจัดหัวคิวกับเจ้าแก่หรือคนกลางเท่านั้น ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเริ่มต้นแต่อย่างใดทั้งนี้ระบบของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ยังคงเป็นที่สนใจในอาชีพเสริมและอาชีพหลักภายในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลยอย่างมาก ซึ่งทำให้มีรายได้กระจายไปยังคนในหมู่บ้านเกือบทุกครัวเรือนภายในหมู่บ้าน

กระบวนการเดินทางมายังจุดปลายทางจำเป็นต้องมีการรวมตัวอาศัยในบ้านเช่าเพียงหลังเดียว เนื่องจากเป็นการประหยัดต้นทุนในการเดินทางโดยรถยนต์หรือซื้อสังเกตุที่เห็นได้ชัดเจน อาชีพเดินหีบเป็นอาชีพที่อิสระในการจำหน่ายกำไรจะได้มากน้อยขึ้นอยู่กับคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ คนใดมีความขยันและอดทนมากกว่ากัน ซึ่งเวลาในการจำหน่ายสามารถเลือกได้เวลาใดที่ตนเองอยากออกเดินจำหน่าย กลัวร้อนสามารถออกเวลากลางคืนได้ แต่ถ้ากลัวระยะปิดหีบจำหน่ายไม่ทันมีบางรายเดินทั้งวันทั้งคืนในการจำหน่าย ทั้งนี้กำไรที่ได้แต่ละคนก็ได้แตกต่างกันจากการใช้จ่ายในพื้นที่ปลายทาง เนื่องจากบางรายต้องการเปิดหูเปิดตาจากพื้นที่ภูมิลำเนาเดิม แต่บางคนเลือกที่จะจำหน่ายปิดหีบเดินทางกลับพื้นที่เพื่อไปทำอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ภูมิลำเนาเดิมต่อไป

ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ที่เหมือนจะเข้าที่แต่กลับต้องมีเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อ พ.ศ. 2557 ได้ส่งผลกระทบต่อในกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นอย่างมาก คือ การใช้มาตรา 44 ควบคุมราคาในการจำหน่ายลอตเตอรี่อยู่ที่ใบละ 80 บ. จากกระบวนการที่เริ่มเข้าที่ของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่กลับต้องมามีปัญหาอีกครั้ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า ค่อนข้างลำบากในการทำอาชีพนี้ แต่ทั้งนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านยังคงยึดและทำต่อไปแม้จะมีปัญหากับการจำหน่ายก็ตาม กระบวนการในช่วงนี้จะเริ่มมีความตึงเครียดในการประกอบอาชีพ บางรายเลือกที่จะไม่ขายกลับไปทำนาอยู่บ้านแทน บางรายก็ยังคงทำต่อไปแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองตลอดเวลาส่งผลกระทบต่อการลงทุนที่ไม่คุ้มกับกำไรที่ได้มาก็ตาม

นอกจากการปรับราคาแล้วการเปลี่ยนแปลงยังคงมีตามมาต่อเนื่อง คือ การจอบสลากรินแบ่งออนไลน์ในระบบอินเทอร์เน็ตและตู้ ATM ทำให้จุดเปลี่ยนเกิดขึ้นเป็นโอกาสที่ดีแก่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ผู้ค้ารายย่อยที่ไม่ต้องลงทุนไปซื้อในราคาที่แพงจากพ่อค้าคนกลาง และยี่ปี่ว ในตลาดกลางวังสะพุง สามารถจอบสลากรินแบ่งฯได้เองในราคาที่ถูกลงกว่าเดิมมีข้อแม้คือกดได้เพียง 1 ครั้งเท่านั้น และจำนวน 5 เล่มเท่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาที่แก้ไขไม่ได้จนถึงทุกวันนี้ คือ จำนวนความต้องการไม่เพียงพอต่อผู้ค้ารายย่อย ระบบปัญหาของการจอบออนไลน์ไม่มีความเสถียร และการเข้าคิวกดจอบออนไลน์ผ่านตู้ ATM ภายในหมู่บ้าน ทั้งหมดทำให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อราคาพ่อค้าคนกลางฉวยโอกาสปรับราคาขึ้นในตลาดกลางวังสะพุง จากข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลในช่วง พ.ศ. 2557 การเปลี่ยนแปลงเข้ามาในวงจรของธุรกิจภายในหมู่บ้านรวมถึงกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ภายในเครือข่ายย่อมมีกระทบไปช่วงหนึ่งและยังคงมีที่ท่าว่ายังคงต่อเนื่อง

“เหตุการณ์ทางการเมือง กระทบอย่างมาก มากที่สุด รัฐบาลใช้ ม.44 เข้ามาควบคุม ออกกฎระเบียบ ฉบับละ 80 โดยตอนนี้ที่ กระทบรุนแรงคือการจองออนไลน์ผ่านตู้ ATM กรุงเทพฯ เราไม่สามารถจองได้ทุกงวด เช่น จองได้งวดนี้แต่ได้งวดหน้า ไม่เกี่ยวกับที่ จองขायงวดต่องวดแต่มันจะล้นให้เราเองอาจจะได้งวดต่อไปตามคิว ที่จอง”

(ป่าโจ นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2558)

“ตอนปรับราคาเป็น 80 ก็ดันขายไม่ได้ซะงั้น เดินขายลอตเตอรี่อยู่ได้ ก็การขายเลขเป็นชุด ออกจากบ้าน 100 ค่าน้ำมันรถ ค่ากิน การ ขายมันขึ้นอยู่กับราคาของคนซื้อถ้าไม่ทำอะไรหารายได้จากไหนเพราะ ต้องส่งลูกเรียนหนังสือด้วย”

(ป่าโจ นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2558)

“การจองกับตู้ ATM มีปัญหาอยู่มากมายไม่ได้บ้าง ลอตเตอรี่ หมดเมื่อถึงคิวเรา แถมยังมีปัญหาระหว่างเพื่อนที่ต้องการจองอีก ต้องมาต่อคิวนอนข้ามคืนก็มีเพราะถ้าจองได้ราคามันถูกกว่าที่ไปซื้อ มาจากตลาดกลางแต่จองได้น้อยจองได้แค่ 5 เล่มเท่านั้นแหละ”

(ป่าตุ้ย, สัมภาษณ์วันที่ 14 เมษายน 2559)

“สั่งจองก็เอาบัตรไปกด ส่วนใหญ่จะไม่ได้จะมีแค่ 10 วินาทีก็ หมดแล้วไม่ทันเพราะลอตเตอรี่คนขายเยอะมากที่สุดท้ายก็กลับไปซื้อ ที่ยี่ป่วนั้นแหละราคาก็สูงขึ้นไปอีกแต่มันจำเป็นต้องซื้อ เพราะมัน เป็นอาชีพไปแล้ว”

(ป่าตุ้ย, สัมภาษณ์วันที่ 14 เมษายน 2559)

จากข้อความสะท้อนให้เห็นถึง ช่วงระยะความเปลี่ยนแปลงในช่วง ปี พ.ศ.2557 มี มาตรการ 44 จัดระเบียบราคาจำหน่ายสลากกินแบ่งฯ ภายใต้ความดูแลของคณะกรรมการรักษาความสงบ แห่งชาติ ทำให้กระบวนการของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในช่วงที่เริ่มจะ ยืดอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้อย่างคงที่ แต่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงโดยรัฐบาลที่มีนโยบาย คั้น ความสุขแก่ประชาชนโดยการจำหน่ายลอตเตอรี่ใบละ 80 บาท จึงทำให้กระบวนการในการซื้อเล่ม

ลอตเตอรี่จากพ่อค้าคนกลางที่ราคาที่สูงขึ้น เนื่องมาจากรัฐบาลได้มีระบบการจูงสลากกินแบ่งฯ ออนไลน์ให้แก่ผู้ที่สนใจขายสลากกินแบ่งฯ แต่ผลกระทบทำให้เกิดปัญหามากมายแก่กลุ่มคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ทั้งการจูงที่หมดเร็ว ทำให้ผู้ค้ารายย่อยต้องหันไปพึ่งอาศัยตลาดกลางวังสะพุงเนื่องจากการจูงสลากกินแบ่งฯออนไลน์ระบบล่มในบางครั้ง และบางครั้งสลากไม่เพียงพอต่อผู้ต้องการทำให้พ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ฉวยโอกาสขึ้นราคาในการจำหน่ายให้แก่ผู้ค้ารายย่อย

อย่างไรก็ตามแม้การเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลเข้ามาควบคุมทั้งราคาและระบบมากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลยังคงกล่าวว่าก็ยังคงทำอาชีพนี้ต่อไปเพราะกลายเป็นอาชีพที่ทำกันทั้งหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่แล้ว ถึงแม้กำไรที่ได้จะน้อยกว่าเมื่อก่อนเป็นอย่างมากแต่ตนเองจำเป็นที่จะต้องทำอาชีพนี้ต่อไป ด้วยภาระหน้าที่และหนี้สินในการกู้มาลงทุน ดังนั้นอาชีพเดินทึบขายลอตเตอรี่ยังคงเป็นอาชีพที่ยังคงอยู่ในหมู่บ้านอำเภอสว่างพูนแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเข้ามาจัดการในระบบในช่วงนี้ก็ตาม

การเข้าสู่กระบวนการเดินทึบขายลอตเตอรี่ของข้อมูล ชื่อ นายกิตติพงษ์ พัฒนพร อายุ 20 ปี จากการให้ข้อมูลกล่าวว่าตนเองเพิ่งเริ่มเข้ามาขายตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ครั้งแรกที่สนใจในการเข้าสู่กระบวนการเดินทึบขายลอตเตอรี่เริ่มต้นจากช่วงปิดเทอมมีเวลาที่ว่างมาก นอกจากจะช่วยพ่อแม่ทำนาแล้วก็ยังมีเวลาว่าง ตนเองต้องการหารายได้เสริมจากในวัยเด็กตนเองเคยติดตามพ่อแม่มาเดินทึบขายลอตเตอรี่ แต่ตอนนั้นเด็กเกินไปพ่อแม่ไม่ให้ทำเพียงแค่มานั่งดูเฉยๆ ซึ่งตอนนี้ตนเองอยากได้เงินจำนวนหนึ่งเพื่อต้องเป็นเงินค่าเทอม และค่าใช้จ่ายในโรงเรียนรวมไปถึงค่านิยมสมัยในยุค พ.ศ. 2558 ได้แก่ สมาร์ทโฟน เสื้อผ้า ค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ต และอื่นๆ ตนเองจึงได้ขอติดตามมาเดินทึบขายลอตเตอรี่ด้วย

การเริ่มต้นต้องอาศัยให้พ่อแม่สอนงานและแบ่งลอตเตอรี่ให้แค่ 3 เล่ม เท่านั้นแล้วตนเองก็เดินตามพ่อแม่ไปตามสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ร้านค้า หน้าสถานที่ราชการ งานวัด และอื่นๆอีกมากมาย ในช่วงแรกไม่พูดกับลูกค้าเลย เพราะอายไม่กล้าเดินเข้าไปถามต้องให้พ่อหรือแม่เป็นคนเปิดให้ก่อนแล้วถึงจะไปขาย ซึ่งช่วงแรก ๆ อาจจะมีผู้ช่วยข้าง ๆ เมื่อทำไปสักพักก็ทำได้โดยไม่มีอายเพราะทำแล้วได้เงินจำนวนหนึ่งจุดนี้เองจึงทำให้สนใจเข้ามาเดินทึบขายลอตเตอรี่

ในช่วงหลัง ๆ เริ่มมีกลุ่มเด็กวัยรุ่นหนุ่มสาวเข้ามาในช่วงหลัง ๆ เพราะต้องการหารายได้เสริมจากการเห็นพ่อแม่ของตนเองมาทำงาน บางรายได้ติดตามมาตั้งแต่อายุ 9-11 ปี มาเดินตามดูพ่อแม่ของตนเอง เริ่มต้องการสิ่งของตามกระแสของสังคม ทำให้เด็ก ๆ วัยรุ่นเริ่มเข้ามาเดินทึบขายลอตเตอรี่ เกิดจากการติดตามจากญาติและพ่อแม่เอง และบางรายเพียงต้องการเดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ตนเองไม่เคยมา ปิดทึบได้เร็วก่อนถึงเวลาเดินทางกลับซึ่งมีเวลาเหลือสามารถไปเที่ยวได้ แต่เหตุผลหลักคือต้องการรายได้นอกเหนือจากการขอเงินจากพ่อแม่เท่านั้น ดังนั้นในช่วงหลัง ๆ เด็กวัยรุ่นเริ่มให้ความสนใจในอาชีพเดินทึบขายลอตเตอรี่

“น้องๆรุ่นใหม่ก็มาเที่ยวมาทำไม่เกี่ยวกับใช้แรงงานเด็กครับ เขาอยากมาเที่ยวมาดูพ่อแม่มาทำจังหวัดนี้ก็ปิดเทอมแล้วมาเที่ยวดูใหม่ ก็แบ่งให้เขาลองขายมาลองฝึกงานดู”

(ลุงฉวาง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

“มาขายก็ขายบางแต่กลัวไม่ได้เงินมากกว่า ขอแบ่งจากแม่มาขาย เพราะอยากได้มือถือแม่บอกว่าให้หาเงินเองเลยขอตามแม่มาด้วย อีกอย่างช่วงปิดเทอมถ้าขายหมดเร็วก่อนวันที่ต้องเดินกลับเวลาเหลือสามารถไปเที่ยวได้”

(นายกิตติพงษ์, สัมภาษณ์วันที่ 28 ธันวาคม 2559)

“ครั้งแรกที่ติดตามพ่อแม่มาที่อายุ 9 ปี ตอนนั้นอยากมาเที่ยวอยากมาดูภาคใต้เป็นยังไง กลายเป็นว่ามาทุกงวด พ่ออายุ 16 ปี แม่แบ่งให้ขายเราก็จำจากที่แม่ขายว่าทำยังไง ก็ขายได้แถมยังช่วยแบ่งเบาช่วยแม่ปิดหีบไวไว”

(นายกิตติพงษ์, สัมภาษณ์วันที่ 28 ธันวาคม 2559)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นของผู้ให้ข้อมูล ของการเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่ เริ่มต้นจากการติดตามพ่อแม่ตั้งแต่อายุ 9 ปี การเดินหีบขายลอตเตอรี่จึงกลายเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่อโตขึ้นเข้าสู่วัยรุ่นความต้องการตามกระแสของสังคม รวมไปถึงความต้องการหารายได้พิเศษให้แก่ครอบครัวเพื่อแบ่งเบาภาระค่าเทอม จึงเลือกมาเดินหีบขายลอตเตอรี่ ยิ่งในช่วงปิดเทอมใหญ่จะเห็นว่า เด็ก ๆ วัยรุ่นนิยมเข้ามาเดินขายหีบลอตเตอรี่ค่อนข้างมาก ได้ติดตามมากับผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ซึ่งเป็นการฝึกงานเริ่มจาก 2-3 เล่ม โดยการแบ่งลอตเตอรี่จากพ่อแม่ให้ลองขายเดินไปตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อขายหีบหมดก่อนกำหนดเวลาสามารถไปเที่ยวได้ จึงทำให้เป็นที่สนใจของกลุ่มเด็กวัยรุ่นภายในหมู่บ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การนำเสนอปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผู้วิจัยนำเสนอสองประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง ก่อนจะมาเป็นคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ และประเด็นที่สองปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ โดยแบ่งประเด็นการปฏิบัติการในชีวิตประจำวันออกเป็น การต่อรองราคาต้นทุนจากแหล่งจำหน่ายจากตลาดกลางวังสะ

พุง การจองออนไลน์ผ่านระบบ line และ facebook การจองคิวกดATMเขียนชื่อระบุหน้าตู้ แม้กระทั่งการจ้างแรงงานนอนเฝ้าคิว การเดินทาง บ้านเช่า มีอาหาร เทคนิค การต่อราคาผู้ซื้อ ภายใต้การควบคุมราคา และ ปัญหา อุปสรรคที่พบตลอดการเดินทางหีบขายลอตเตอรี่ ดังนี้

การเดินทางของลอตเตอรี่จากแหล่งผลิตสู่มือของคนเดินหีบ

ก่อนที่คนเดินหีบจะนำลอตเตอรี่เป็นฉบับหรือเป็นชุดลงบรรจุหีบเดินขายนั้น การเดินทางของลอตเตอรี่เริ่มต้นจากการทำห่วยของรัฐบาลที่เรียกว่า “ลอตเตอรี่” เป็นห่วยที่ถูกต้องตามกฎหมาย จุดเริ่มต้นเกิดขึ้นที่กองสลากกินแบ่งรัฐบาล จังหวัดนนทบุรี ซึ่งกระบวนการขั้นตอนเริ่มต้นคือ ได้การรับโควตา คำว่า “โควตา” คือ การที่บุคคลหรือหน่วยงาน มีการติดต่อซื้อขายไว้ล่วงหน้ามีรายชื่อในการเข้าไปรับสลากกินแบ่งฯ โดยแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานจะได้รับไม่เท่ากัน เช่น ห้าเล่มเล่มละหนึ่งร้อยใบเท่ากับห้าร้อยใบ สิบเล่มเท่ากับหนึ่งพันใบ ก่อนจะมารับสลากกินแบ่งฯได้นั้น บุคคลที่กล่าวมาข้างต้นต้องเดินทางไปยังธนาคารกรุงไทยนำเงินไปเข้าบัญชีตามจำนวนโควตาที่ตัวเองได้รับเสียก่อน โดยทางธนาคารเป็นผู้ออกเอกสารหางบัตรเป็นตัวยืนยันมัดกับบุคคลเหล่านั้น เพื่อยืนยันรอรับสลากกินแบ่งรัฐบาลที่กองสลาก ดังนั้นโควตาที่บุคคลจะมารับสลากกินแบ่งรัฐบาลมีหลายประเภท ได้แก่ สมาคมคนพิการ นิติบุคคล สมาคมห้างร้าน และจำนวนที่มากที่สุดคือ บุคคลทั่วไปกระบวนการได้รับการคัดเลือกจากกองสลากต้องมีวิธีการ คือ ขึ้นทะเบียนในเว็บไซต์ของกองสลากเพื่อให้ทางกองสลากสุ่มหารายชื่อ ถ้ามีสิทธิ์ของการรับสลากประเภทบุคคลทั่วไป โดยโควตานี้จะมีอายุหมดสัญญาภายใน 6 เดือน เมื่อสัญญาหมดจะต้องต่อสัญญาทุกครั้ง กระบวนการทั้งหมดจึงเป็นที่มาของแหล่งจำหน่ายที่ใหญ่ๆ ได้แก่ ตลาดคอกวัว จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตลาดนัดลอตเตอรี่ที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ ตลาดกลางวังสะพุง จังหวัดเลย

“ยี่ปี่วเป็นคนกลางรับมาจากกองสลาก จะคึกคักมากในช่วงของการขายลงจะไปเลือกเล่มเอง 1เล่ม มี 100ฉบับ เลขหลัก 00-99 เรียกว่าฉบับ”

“ตลาดนัดวังสะพุงขายลอตเตอรี่ที่ใหญ่ที่สุด สะดวกเวลามาซื้อเป็นเล่ม ไม่ต้องไปถึงกองสลาก ติดต่อเดินเรื่องเองเสียงจะได้หรือไม่ได้ แต่ที่ตลาดนัดมาซื้อได้เลยตามกำลังของเรา”

“ยี่ปี่วรับมาขายให้ก็ดี แต่เรื่องราคาตอนนี้แย่มากตอนนี้ที่ตลาดนัดวังสะพุงไม่ได้คึกคักเมื่อแต่ก่อนแล้ว แต่ก็ยังมียี่ปี่วขายอยู่”

(ลูกฉวาง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการจำหน่ายลอตเตอรี่เดินทางจากกองสลากกินแบ่งฯ มาถึงบุคคลทั่วไป ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว โดยการจองจากโควตานำมาจำหน่ายแหล่งจำหน่ายรายใหญ่ในประเทศไทย ตลาดคอกวัว และ ตลาดกลางวังสะพุง ซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ค้ารายย่อยการเดินทางของลอตเตอรี่ไปยังตลาดกลาง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว เป็นคนกลางในการดำเนินการ จากกองสลากกินแบ่งฯ มาสู่ผู้ค้ารายย่อยจากบทสัมภาษณ์ข้างต้น

จากกรณีของผู้ให้ข้อมูล ชื่อนายนาวา เล่าประสบการณ์ครั้งแรกของผู้ค้ารายย่อยคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ การซื้อเล่มลอตเตอรี่ครั้งแรกในตลาดกลางวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เริ่มต้นจากการชักนำของญาติพี่น้องภายในครอบครัวตนเอง ต้องการหาอาชีพเสริมภายในครอบครัว จากเดิมที่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแล้ว ตนเองต้องการมีอาชีพเสริม ประสบการณ์ครั้งแรกการเข้าสู่กระบวนการคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ คือ การลงทุนซื้อเล่มลอตเตอรี่ สถานที่ใหญ่ที่สุดในวงการตลาดนัดลอตเตอรี่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย หรือที่เรียกว่า ตลาดกลาง

ตนเองมีความรู้สึกประมาทจากการเริ่มต้น เนื่องจากการลงทุนไม่คุ้มค่าแก่การลงทุนแต่ด้วยจากการชักนำของญาติพี่น้อง และความต้องการที่รายได้ที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ตนเองเสี่ยงลงทุนโดยการอาศัยจากญาติพี่น้องในครอบครัวคอยชี้แนะแนวทางในการซื้อเล่มลอตเตอรี่ที่ตลาดกลางวังสะพุง ตลาดกลางวังสะพุงแบ่งการจำหน่ายเป็นเล่มเท่านั้น หมายถึง 1 เล่ม มี 100 ฉบับ ดังนั้นราคาการจำหน่ายแตกต่างกันไป ราคาส่งต่อเล่มตกราคาที่ 7,200 ต่อเล่ม แต่ราคาปลีกจำหน่าย คือ 8,000 ต่อเล่มขายปกติ ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะขายให้ขึ้นอยู่กับฐานลูกค้ามาจากที่ใดและขาประจำ (นายนาวา, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

เช่นเดียวกับ ลุงฉวาง ครั้งแรก “ไปซื้อก็ไม่รู้จะซื้อกี่เล่มดันไปซื้อ 5 เล่ม มาขายก็จะมีหลักเลข 00 - 99 ลูกก็เอามาเรียงในหีบเรียงตามหลักไปเรื่อยๆ มันช่วยง่ายมากขึ้นในการขายว่าหลักที่เราขายไปแล้วก็ใบ แต่ประเด็นการไปซื้อครั้งแรก ลุงไม่ทราบว่าแต่ละเจ้าราคาต่างกันขึ้นอยู่กับเลขสวยและเลขไม่สวย ทำให้ลุงได้เลขมาไม่ค่อยสวยเท่าไร แถมราคาซื้อส่งครั้งแรกก็ค่อนข้างสูงมาก แต่ลุงไม่รู้ว่าการซื้อ 5 เล่ม มันทำให้ขาดทุนนี้คือเหตุผลที่คนส่วนใหญ่ซื้อ 10 เล่มขึ้นไป แต่ไม่เป็นไรกับประสบการณ์ครั้งแรก” (ลุงฉวาง, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

กรณีของ นายศิริศักดิ์ เล่าว่าตอนที่ตนเองสนใจมาขายครั้งแรกทราบและเข้าใจวิธีการเป็นอย่างดีต้องไปซื้อที่ไหน เนื่องจากอำเภอวังสะพุง ขึ้นชื่อในเรื่องคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ที่ใหญ่ที่สุดเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดขายลอตเตอรี่ในภาคอีสาน ซึ่งเป็นตลาดที่ขายเฉพาะลอตเตอรี่เท่านั้น ตลาดที่นี้รับมาจากกองสลากกินแบ่งฯ เพื่อที่จะนำมาจำหน่ายในราคาปลีกและส่งให้แก่ รายย่อยกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ แต่การมีโควตามีหน้าทีรับมาแล้วขายส่งเป็นเล่มให้เท่านั้น จึงสะดวกไม่ต้องไปจองรอรอบต่อไปหรือไม่ กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เพียงมีเงินทุนนำไปลงทุนกับเล่มลอตเตอรี่นำมา

จำหน่ายขายปลีก แต่ต้องจำเป็นการลงทุนในราคาที่สูงขึ้นมาจากกองสลากกินแบ่งฯ อยู่แล้ว เนื่องจากทางพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ต้องการกำไรเป็นที่แน่นอน จากคำสัมภาษณ์ “ลุงต้องมีเงินทุนที่จะต้องไปซื้อ ประสบการณ์ครั้งแรกก็กลัวว่าขาดทุนเพราะเวลาซื้อ ต้องซื้อหลายเล่มทีบหนึ่งตกที่ 7 หมื่นกว่าบาท เกือบ 8 หมื่นกันเลยทีเดียว ก็ไปกู้มาภายในหมู่บ้านนี้แหละ ถ้าไปบอกกู้มาทำนาเขาไม่ไห้ นะ ต้องบอกว่ากู้มาลงทุนซื้อลอตเตอรี่เขาจะให้ทันทีเลย” (ลุงระ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2558)

จากบทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าลอตเตอรี่ค่อนข้างมีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะคนในพื้นที่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สังเกตจากบทสัมภาษณ์ของ ลุงระ กล่าวว่า “กู้มาภายในหมู่บ้านนี้แหละ ถ้าไปบอกกู้มาทำนาเขาไม่ไห้ ต้องบอกว่ากู้มาลงทุนซื้อลอตเตอรี่เขาจะให้ทันทีเลย” เนื่องจากการเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้รายได้อย่างรวดเร็วและสามารถนำเงินที่กู้มาคืนได้ภายในเดือนที่ผู้กู้เดินปิดหีบแต่ ละงวดทันที และเป็นอาชีพที่นิยมอย่างมากในพื้นที่อำเภอวังสะพุง จากการเปิดตลาดกลางเพื่อขาย เฉพาะลอตเตอรี่เท่านั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนในพื้นที่ต้องการประกอบอาชีพเดินหีบขาย ลอตเตอรี่

นอกจากนี้ยังมีวิธีการซื้อลอตเตอรี่ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ได้หลายช่องทาง ในปัจจุบัน คือ การจองสลากออนไลน์ เป็นรูปแบบการจัดสรรสลากกินแบ่งรัฐบาล ที่เปิดให้ซื้อจอง ผ่านช่องทางต่าง ๆ ของ ธนาคารกรุงไทยในลักษณะ First Come First Serve หรือจัดคิวตามลำดับ ก่อนหลัง และหากได้รับการจัดสรร สลาก ผู้ซื้อ-จองสามารถนำหลักฐานไปรับสลากฯ ที่สำนักงาน ไปรษณีย์ สาขาที่ตนเองสะดวก ซึ่งคุณสมบัติผู้ซื้อ-จองล่วงหน้ามีดังนี้ ต้องเป็นบุคคลธรรมดา ผู้ จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือผู้ค้าสลากรายย่อยที่ไม่ใช่นิติบุคคลต้องมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และผู้สนใจต้องทำการลงทะเบียน (Register) เพื่อรับสิทธิ์การเป็นผู้ซื้อ-จองสลากกินแบ่งรัฐบาล (ลงทะเบียนครั้งเดียว) เท่านั้น

การซื้อ-จองล่วงหน้าสลากกินแบ่งรัฐบาลก่อนทำรายการซื้อ-จองสลากฯ ให้ตรวจสอบ ยอดเงินในบัญชี จะต้องต้องมีเงินคงเหลือในบัญชี พร้อมค่าธรรมเนียม ไม่น้อยกว่า 35,210 บาท โดยไม่ นับรวมวงเงินสินเชื่อ ก่อนเวลา 18.00 น. ของวันก่อนวันซื้อ-จองสลากฯ มิฉะนั้น จะไม่สามารถทำ รายการได้ ซึ่งเครื่อง ATM กรุงไทย ที่รองรับการให้บริการซื้อ-จองสลากได้ มีจำนวนประมาณ 8,000 เครื่องทั่วประเทศ โดยสังเกตเมื่อทำการสอดบัตร และใส่รหัส ATM แล้วต้องมี โลโก้ของสำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาลที่มุมซ้ายล่างของหน้าจอ การซื้อจองสลากผ่าน ATM สำนักงานสลากกินแบ่ง รัฐบาลจะนำส่งสลากที่ผู้ซื้อ-จองได้รับการจัดสรร ไปยังที่ทำการไปรษณีย์ ที่ได้รับบุไว้จากการ ลงทะเบียน โดยผู้ซื้อ-จองสลากที่ได้รับการจัดสรรต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนตัวจริงไปเป็น หลักฐานการรับสลาก และหากไปรับด้วยตนเอง ไม่ต้องใช้ ใบชำระเงิน ไปเป็นหลักฐานการรับสลาก

โดยมีรายละเอียดเงื่อนไขการซื้อ-จอง ดังนี้ ผู้ที่มีสิทธิ ซื้อ-จองได้ 5 เล่ม (เล่มละ 100 ฉบับ) ซึ่งสามารถซื้อ-จองได้ 1 ครั้ง ต่อคน ต่องวดโดยธนาคารจะตัดเงินจากบัญชีทันทีที่ทำรายการซื้อ-จองสลากสำเร็จ พร้อมคิดค่าธรรมเนียม 10 บาทการแจ้งผลการจัดสรรสลากส่งจอง จะแจ้งผ่าน SMS ไปยังโทรศัพท์มือถือหมายเลขที่ได้ลงทะเบียนไว้ หรือเข้าไปตรวจสอบผลการส่งจองได้ที่เว็บไซต์ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล www.glo.or.th

จากขั้นตอนที่กล่าวมาเห็นได้ว่ามีความละเอียดและค่อนข้างยากสำหรับผู้ที่ไม่เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี ไม่ว่าจะต้องเป็นการลงทะเบียนในเว็บไซต์ ยังมีอีกหนึ่งช่องทาง คือ แอปพลิเคชันในการสั่งจองออนไลน์ของธนาคารกรุงไทย KTB netbank สามารถทำธุรกรรมการเงินและสั่งจองได้ง่ายๆ ไม่ต้องไปต่อคิวกดบัตรเพื่อจองให้เสียเวลา เพียงมีสมาร์ตโฟนระบบที่รองรับกับแอปพลิเคชันเพื่อเพิ่มความสะดวกและกระจายการจำหน่ายแก่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ให้มากยิ่งขึ้น

แต่เทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกมากมาย แก่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ทำให้การเรียนรู้กระบวนการได้ไม่ดีพอควร หรือบางท่านแทบจะทำตามขั้นตอนไม่ได้เลยด้วยซ้ำ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นปัจจุบันนี้และยังคงแก้ปัญหาไม่ได้คือ การสั่งจองออนไลน์ผ่านระบบ ATM ไม่ได้ตามจำนวนของผู้ซื้อ หรือกล่าวได้ว่าไม่เพียงพอ เป็นที่น่าตกใจทุกครั้งที่มีการสั่งจอง ชาวบ้าน อ.วังสะพุง จะรีบไปต่อคิวหน้าตู้ ATM รอเป็นข้ามคืน โดยภาพที่น่าเสียดายออกไป คือ ชาวบ้านได้นอนเฝ้าตู้ ATM ในการกดจองสลากฯ ผู้ที่มาก่อนย่อมมีสิทธิที่ได้สลากฯ ก่อน เนื่องจาก 1 คนสามารถจองได้แค่ 5 เล่มเท่านั้น ต่อครั้งและต่องวด ดังนั้นคนเดินหีบลอตเตอรี่ส่วนใหญ่เลือกวิธีการจองออนไลน์เป็นจำนวนมาก เนื่องจากสลากฯ จะมีราคาที่ถูกกว่า ตลาดกลางวังสะพุงอย่างแน่นอน ทำให้การขายมีกำไรมากกว่าการรับมาจากตลาดนัดวังสะพุง หรือพ่อค้าคนกลาง ยี่ปี่ว

“ข้อดีของการจองออนไลน์คือไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง มันก็ดีแต่ไม่ได้ดีเสมอไปไหนจะระบบที่ไม่คงที่ ไหนจะเพื่อนร่วมอาชีพที่มาจองคิว บางคนถึงขั้นมานอนเฝ้าข้ามคืนกันเลย การเขียนชื่อแปะไว้หน้าตู้ตามลำดับการกด เมื่อมาถึงคิวเรากลับจองไม่ได้ซะงั้น การจองผ่าน ATM ไม่ได้ดีเสมอไป”

“การสั่งจอง โดย คสช. จะมีให้มีการจองเฉพาะของพื้นที่บ้านเรา เนื่องจากบ้านเราทำอาชีพนี้กันเกือบทั้งหมดบ้านทางคสช. ก็จะมาถึงพื้นที่โดยเปิดให้เราไปลงทะเบียนแล้วจองโดยบริการทำบัตร ATM ให้ทำการจองอำนวยความสะดวก”

“ ปัญหาคือ ไม่สามารถกดไม่ออก กดไม่ได้ ไม่เกี่ยวกับระบบ จะให้พูดกันจริงๆในวงคือเรากดไม่ได้แต่ยี่ปี่วไม่รู้เอาห่วยจากไหนมาขายให้ เราสั่งจองก็เอาบัตรไปกด ส่วนใหญ่จะไม่ได้จะมีแค่ 10 วินาทีก็หมดแล้วไม่ทันคนที่มากดจองหรือ เพราะลวดเตอรีคนขายเยอะมาก ส่วนคนที่อยากได้ห่วยก็ไม่ได้ ”

“ ข้อเสียระบบลวดเตอรีสมัยนี้คือบางคนยังเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ต ไม่เข้าใจขั้นตอน ประชาชนเข้าถึงยากเพราะทำไม่เป็นก็ไม่สามารถขายได้ จำเป็นต้องไปทำรับจ้างอย่างอื่นรับจ้างเกี่ยวข้าว ถ้าหมดหน้าข้าวเราจะไปทำอะไร เดือนธ.ค. นี้ก็หมดแล้วหน้าข้าว ”

“ เอาจริงๆเรื่องใช้มือถือจอง น้อยคนที่เขาจะทำเป็น ชาวบ้านใครที่ไหนจะทำได้ บางคนเล่นแค่กดรับได้โทรออกได้ มันเป็นเรื่องที่ซับซ้อนยากสำหรับชาวบ้านอย่างเรา ยิ่งงี้ก็จองไม่ทันอยู่ดี ”

(ป่าต๋ย, สัมภาษณ์วันที่ 14 เมษายน 2559)

จากคำสัมภาษณ์ การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ค้ารายย่อย โดยการใช้ระบบของเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุนของรัฐบาลที่ควบคุมโดย ม.44 ยังพบข้อบกพร่องในการจำหน่ายแก่ผู้ค้ารายย่อย ถึงแม้จะจัดสรรระบบเพื่ออำนวยความสะดวกไปยังพื้นที่แล้วก็ตาม แต่ยังเป็นที่ยึดตามองของระบบออนไลน์ บ่อยครั้งที่สลากรไม่เพียงพอต่อกลุ่มคนเดินหีบขายลวดเตอรี และบ่อยครั้งที่กลุ่มพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่ว มักจะจองสลากรได้เสียก่อน ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นที่เรียกร้องแก่กลุ่มคนเดินหีบขายลวดเตอรีอยู่เสมอ แม้ระบบจะออกแบบให้มีความทันสมัยในการจอง ไม่ใช่เพียงแต่การจองผ่านตู้ ATM รัฐบาลยังพัฒนาควบคู่กับธนาคาร คือ แอปพลิเคชันในการสั่งจองออนไลน์ของธนาคารกรุงไทย KTB netbank เพียงแค่ใช้โทรศัพท์มือถือดาวโหลดแอปพลิเคชันติดตั้งลงในมือถือ ก็สามารถจองสลากรโดยไม่ต้องไปจองคิวหน้าตู้ ATM ได้เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาของการต่อคิวที่มีจำนวนมากเกินไป ปัจจุบันก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ จึงทำให้คนเดินหีบหันมาพึ่งพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่ว ทุกงวดในการเดินหีบขายลวดเตอรี

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลวดเตอรี

จากการสังเกตจากการลงพื้นที่ของผู้วิจัย พบว่า คนเดินหีบขายลวดเตอรีมีปฏิบัติการในชีวิตประจำวันตั้งแต่ภูมิตนเองอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเลย ตั้งแต่การเริ่มเข้าสู่

กระบวนการพบว่า เริ่มต้นคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ต้องมีเล่มของลอตเตอรี่ที่ตนเองต้องไปซื้อมาจากวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การได้รับโควตาจากกองสลากกินแบ่งฯ การซื้อจากตลาดกลางวังสะพุง การจองสลากกินแบ่งฯออนไลน์ และการจำหน่ายผ่านระบบอินเทอร์เน็ตออนไลน์ (Facebook , Line) ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันได้เริ่มต้นขึ้นคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้มีการต่อรองกับราคาในการซื้อเล่มของลอตเตอรี่ ทั้งนี้ราคาของเล่มลอตเตอรี่จะมีราคาแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับช่องทางในการซื้อ ซึ่งทำให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีการต่อรองกับกลไกของธุรกิจลอตเตอรี่ที่แตกต่างกันออกไป

การได้รับโควตาจากกองสลากกินแบ่งฯส่วนใหญ่จะเป็นการขอโควตาโดยพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ซึ่งมีการลงทะเบียนการขอโควตาไว้อยู่แล้ว โดยแต่ละคนจะมีอายุของการขอ 6 เดือน แต่ในกรณีการขอโควตาบุคคลทั่วไปก็สามารถทำการขอได้เพียงแต่มีความรู้ด้านอินเทอร์เน็ตในการลงทะเบียนของเว็บไซต์กองสลากกินแบ่งฯ ทั้งนี้ทางกองสลากจะทำการสุ่มเลือกให้เป็นผู้ที่มีโควตา แต่ส่วนใหญ่ขั้นตอนการลงทะเบียนค่อนข้างซับซ้อนแก่กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ยังมีความชำนาญในด้านเทคโนโลยี อีกทั้งบางคนไม่มีเวลามาสนใจในการจองโดยตรงเนื่องจากไปให้ความสนใจกับการทำเกษตรกรรม และเห็นว่าการซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นเรื่องที่สะดวกและไม่ยุ่งยาก

สำหรับการลงทะเบียนเพื่อขอโควตาบุคคลทั่วไปสามารถลงทะเบียนได้ แต่ต้องมีความชำนาญและประสบการณ์ลงทะเบียน เมื่อครั้งแรกการสุ่มเลือกจากกองสลากกินแบ่งฯมีสิทธิเป็นผู้เข้ารับโควตาแล้ว ครั้งต่อ ๆ ไปสามารถได้โควตาลอต แต่มีเงื่อนไขในการต่ออายุสิทธิการขอโควตาทุก ๆ 6 เดือน จำเป็นต้องไปขอต่อถ้ากองสลากกินแบ่งฯพิจารณาสมควรได้รับสิทธิ์ครั้งต่อไป จากการสอบถามบุคคลที่นิยมขอโควตาส่วนใหญ่มักจะเป็นพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ภายในหมู่บ้าน ซึ่งป้าตุ้ย หรือ นางสุภาพร เล่าว่า ภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะไม่ไปขอโควตาจากกองสลากกินแบ่งฯ เนื่องจากต้องมีเงินทุนจำนวนหนึ่งซึ่งรายได้การซื้อเล่มจากกองสลากเพียงพอและไม่เป็นหนี้สิน อีกทั้งจำนวนคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรมมีเงินทุนแค่พอหมุนเวียนเท่านั้น ทำให้การขอโควตาจากกองสลากเป็นเรื่องที่ไกลตัวมาก อีกทั้งตัวเองก็ไม่เคยลงทะเบียนเพื่อขอโควตาและไม่สนใจเท่าไร เนื่องจากภายในหมู่บ้านมีตลาดกลางวังสะพุงขายลอตเตอรี่ที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วจึงไม่จำเป็นต้องไปขอโควตาจากกองสลากกินแบ่งฯ

นายนาหวา หรือเรียกว่า ลุงฉวาง เล่าให้ฟังว่า เดิมทีได้ทำงานอยู่ที่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ทำนาและรับก่อสร้าง ช่วงพักหลังงานก่อสร้างค่อนข้างเสี่ยงอันตรายและอาจเกิดอุบัติเหตุได้เลยหันมาทำนาอย่างเดียว แต่ในช่วงนั้นเศรษฐกิจของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2540 พองสบู่แตกทำให้อาชีพเกษตรกรรมอย่างเดียวมันไม่เพียงพอเลยสนใจหาอาชีพเสริม เห็นคนในหมู่บ้านเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพที่ทำในช่วงระยะสั้น ๆ และสามารถทำควบคู่กับการทำนาได้ สนใจและเริ่มไปหาช่องทางที่สะดวกในการซื้อเล่มลอตเตอรี่มาขาย ลุงฉวางเลือกซื้อลอตเตอรี่จากตลาดกลางวังสะพุง จังหวัดเลย เพราะตนเองไม่มีความรู้เรื่องอินเทอร์เน็ตจึงไม่สามารถขอโควตาจากกองสลากกินแบ่งฯได้

อีกทั้งตนเองได้ลงทะเบียนเพื่อจองสลากออนไลน์ไว้แล้ว แต่ไม่สามารถกดจองได้ทันในเวลารับจอง และไม่สามารถกดจองได้เนื่องจากระบบมีปัญหา จึงทำให้ตนเองเลือกการซื้อเล่มลอตเตอรี่จากตลาดกลางวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ซึ่งการเริ่มต้นครั้งแรกของการซื้อเล่มลอตเตอรี่ถ้ายังไม่มีประสบการณ์เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก เนื่องจากไม่ทราบว่าลูกค้ำที่จะไปขายมีความนิยมเลขเด่นตัวใด และควรจะนำเลขหลักไปไปขาย รวมไปถึงจำนวนเล่มด้วยเช่นกัน ทำให้การลงทุนครั้งแรกย่อมมีความเสี่ยงอย่างมากในการลงทุนทำให้เปิดโอกาสของพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ขึ้นราคาของเล่มลอตเตอรี่หากไม่มีการต่อรองและกลยุทธ์ที่ดี อาจทำให้การลงทุนครั้งแรกมักขาดทุน ลุงฉวาง เลือกรูปวิธีการเลือกเล่มโดยการถามจากญาติที่เคยไปว่า ลูกค้ำทางใต้นิยมเลขหลักใด และเลขที่นิยมตอนนี้คือตัวใด รวมไปถึงการซื้อเล่มจากพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว ให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในการซื้อครั้งแรกเป็นการเปิดพื้นที่การซื้อขายเล่มลอตเตอรี่ครั้งแรก พุดกับยี่ปั้วไปว่า “ลุงอยากได้เลขหลัก 00 – 99 มีไหมเอามาให้ลุง 5 เล่ม ก่อนรอบแรกนี้เพราะลุงมาทำครั้งแรก เดี่ยวงวดต่อไปลุงจะมารีบอีก 10 เล่ม ลดให้ลุงหน่อย งวดหน้าลุงมาซื้อที่เดิมอีก 10 เล่ม เพราะไม่อยากไปเจ้าอื่นแล้ว” แม้จะเป็นจะเป็นเพียงคำพูดในการซื้อขายครั้งแรก แต่ทางพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้วก็ลดราคาให้

ในเรื่องของราคา จำหน่ายที่ตลาดกลางวังสะพุง จังหวัดเลย “ในเรื่องของการกดราคา ส่วนใหญ่มาจากตลาดนัดพ่อค้าคนกลางที่กดราคา การขายเราต้องขายเท่าเดิมเช่น เราขายชุดละ 1,000 บาท รับมาเท่าไร เราต้องขาย 1,000 ถ้ารับมา 990 เราก็ต้องขาย 1,000 ถ้าเราไม่ได้งวดนี้ งวดหน้าเราก็กังได้ เมื่อต้นทุนจะลด มันไม่ชัดเจน” จากคำสัมภาษณ์ของนายนาวา หรือ ลุงฉวาง ดังนั้นการขึ้นลงราคาไม่อาจคาดเดาได้ว่าราคาเป็นเช่นไรในอนาคต จำเป็นต้องขายตามราคาที่รับมาจากคำกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการรักษารฐานลูกค้ำเอาไว้ในการซื้อขายงวดต่อไป ๆ นี้เป็นอีกหนึ่งวิธีการของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ (นาวา, สัมภาษณ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

ทั้งนี้ยังพบในการให้ข้อมูลการผูกขาดในเรื่องของการผ่อนชำระเล่มสลากกินแบ่งฯ ยังเป็นสิ่งที่สามารถต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้เช่นกัน ภายในหนึ่งงวดสามารถผ่อนชำระได้เฉลี่ยตงวดละ 7หมื่น ถึง 8หมื่นบาทต่องวด ซึ่งมีการคิดดอกเบี้ย 120 บาทต่อวัน ในกรณีเช่นนี้พบเจอได้สำหรับผู้ที่ต้องการหมุนเวียนในการลงทุนเนื่องจากนำเงินที่ได้จากกำไรไปใช้ในการดำเนินชีวิตและครอบครัวในแต่ละวัน เป็นที่น่าสนใจคนในพื้นที่นิยมใช้วิธีเพื่อผูกขาดในเรื่องของราคากับพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปั้ว นอกจากนี้แล้วการซื้อเลขสวยและเลขไม่สวยก็เป็นอีกส่วนหนึ่งในการต่อรองเพื่อลดราคาจากพ่อค้าคนกลาง บางคนนิยมซื้อเลขทั้งสวยและไม่สวยเพื่อระบายออกทั้งนี้เป็นในลักษณะน้ำพึ่งเรือเสื่อ พึ่งป่า เป็นการช่วยเหลือพ่อค้าคนกลางและในขณะเดียวกันพ่อค้าคนกลางจำเป็นที่จะต้องลดราคาให้แก่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่เพื่อเป็นการช่วยเหลือที่ได้ระบายเลขที่ขายยากออกไปจำหน่ายรายย่อยให้ในพื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช (นาวา, สัมภาษณ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

ปัจจุบันได้มีการจูงสลากกินแบ่งฯออนไลน์เป็นระบบที่ทางรัฐบาลอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ บุคคลทั่วไปไม่ต้องไปลงทะเบียนเองในเว็บไซต์ให้ยุ่งยาก ทางรัฐบาลได้จัดตั้งกลุ่มที่อำนวยความสะดวกในการทำบัตรจองให้แก่บุคคลที่สนใจจูงลอตเตอรี่ โดยเข้าไปในหมู่บ้านมีทั้งเจ้าที่ธนาคาร และเจ้าหน้าที่ทหาร มาอำนวยความสะดวกในการเปิดลงทะเบียน และเปิดบัญชีเงินฝากพร้อมทั้งทำบัตร ATM ให้เลย เมื่อถึงเวลาสามารถไปกดจูงเล่มสลากได้แต่มีจำนวนการจูงได้เพียง 5 เล่ม เท่านั้น

ป่าต๋อยเล่าให้ฟัง เดิมทีตนเองก็ซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางแต่ในการจูงออนไลน์เนื่องจากราคาที่ถูกลงกว่าตลาดกลางวังสะพุงเมื่อตอนไปกดจูงสลากกินแบ่งฯออนไลน์จากตู้ ATM เป็นเรื่องที่มีปัญหามากเหมือนจะดีที่มากแก้ปัญหาในการเพิ่มช่องทางให้ในการซื้อเล่มลอตเตอรี่แต่เกิดปัญหาในการจูงแต่ละงวดทั้งคนจูงด้วยตัวเอง ทั้งระบบที่ล่มบ่อยครั้ง และฉลากไม่เพียงพอในการจูง แต่ก็มีคิดว่าระบบที่ล่มบ่อยมักเกิดจากการจูงไว้แล้วของพ่อค้าคนกลาง แต่ป่าไม่ทราบวิธีการของเขา ซึ่งครั้งแรกป่าต๋อยเคยไปกดจูงตู้ ATM ถึงขั้นนอนรอเป็นคืนเลยในช่วงแรก ๆ ที่มีการเปิดให้จูง ป่าต๋อยเองต้องมีการช่วงชิงพื้นที่ในการจูงกับพ่อค้าแม่ค้าด้วยตัวเองไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ในการจูง อีกทั้งต้องมาลุ้นเมื่อถึงคิวตนเองแล้วกดจูงได้หรือไม่ ในการช่วงชิงพื้นที่ของการกดจูงออนไลน์ป่าต๋อยใช้วิธีการต่อคิว คือ นั่งรอดคิวคนแรก ๆ ก่อนถึงกำหนดการเปิดบริการให้กดแต่การที่ไปนั่งจูงก็ยังมีเจ้าถิ่นที่เคยมากดได้เขียนชื่อติดไว้ที่ตู้ ATM ตามคิวใครลำดับที่เท่าไร

นอกจากนี้ยังมีบริการนอนเฝ้าหน้าตู้ ATM เป็นการจ้างบุคคลภายนอกไม่เกี่ยวข้องกับนอนเฝ้าหน้าตู้ เพื่อความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการกด ทั้งนี้ตนยังสามารถมีเวลาไปทำงานอย่างอื่นได้แต่ต้องยอมเสียค่าจ้างต่อคนราคา 400 บาทถึง 500 บาท นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับคนที่ต้องการความสะดวกในการจูง แต่ถึงอย่างไรระบบการจูงผ่านตู้ยังคงเป็นเรื่องที่มีปัญหา และทำให้ยากในการเข้าถึงคิว แต่ถึงอย่างไรป่าต๋อยบอกว่าก็ยอมที่จะต่อตามคิวถึงขนาดนอนหน้าตู้ ATM เลยก็ตาม ซึ่งเป็นการกดจูงออนไลน์ครั้งแรกและครั้งเดียว เนื่องจากมีความลำบากอย่างมากในการจูงแต่ราคาของเล่มสลากถูกกว่าตลาดกลางวังสะพุงอย่างมากทำให้ผู้คนมากมายสนใจที่จะหันมาจูงออนไลน์ (ป่าเพชรินทร์, สัมภาษณ์ วันที่ 25 กรกฎาคม 2559)

การจูงครั้งแรกไม่สามารถจูงได้อย่างที่คิดต้องช่วงชิงพื้นที่ในการต่อคิว อีกทั้งเมื่อถึงคิวกดไม่สามารถกดจูงได้เพราะสลากกินแบ่งฯส่วนใหญ่จะจูงหมดในภายเวลาสั้น ๆ ซึ่งไม่ถึงคิวป่าต๋อย จากการสอบถามเสียงส่วนใหญ่มักจะกล่าวคล้าย ๆ กัน ว่า “ไม่สามารถกดได้ กดไม่ออก กดไม่ได้ ไม่เกี่ยวกับระบบ จะให้พูดกันจริงๆในวง คือ เรากดไม่ได้แต่ยี่ปู้ไม่รู้เอาห่วยจากไหนมาขายให้เรา ถ้าพูดกันตรงๆก็คือเราต้องยี่ปู้ต่อไป เราก็ดูไม่รู้ที่มาที่ไปยังไงแต่เขามีห่วยมาขายให้เราทุกงวด เหมือนเสือนอนกิน ไม่ว่าเขาจะขึ้นยังไงเราซื้อเขาอยู่ดี” นี่คือนเสียงส่วนใหญ่ในการบอกกล่าวมาของระบบการ

จองออนไลน์ จึงทำให้ตลาดกลางยังคงเป็นที่พึ่งพาของกลุ่มเดินหีบขายลอตเตอรี่ต่อไป แม้จะมีช่องทางอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่แล้วก็ตาม

ปัญหาข้างต้นจึงทำให้กลุ่มคนที่จองออนไลน์ได้เปิดช่องทางในการอำนวยความสะดวกการขายต่อในราคาที่สูงขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวช่วยในการขายและขึ้นราคา โดย ป้าเกษรินทร์ เล่าให้ฟังว่าตอนนี้ลอตเตอรี่สามารถสั่งจองได้ง่าย ๆ ไม่ต้องผ่านตัวแทน ทำให้มีหลายคนหันมาสนใจและขายลอตเตอรี่กันมากขึ้น และหันมาขายลอตเตอรี่แบบออนไลน์ด้วย ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อละว่ามีจริง ๆ ขายกันผ่าน Facebook ผ่าน Line ทั้งแบบยกเล่ม และแยกขายสั่งจองเลขดัง ๆ กันได้นับรับสินค้าและโอนเงินเหมือนกับสินค้าอื่น ๆ ในยุคซื้อขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งหากซื้อยกเล่มราคาจะแพงกว่าจองผ่านธนาคารประมาณ 700 บาท ซึ่งอาจจะดูแพงสักนิดแต่มีคนที่ซื้อเพราะจองผ่านธนาคารไม่ได้เนื่องจากขั้นต่ำกำหนดที่ 5 เล่ม บางคนเงินไม่ถึงแต่อยากขายก็ยอมซื้อราคาแพง ๆ แต่ก็ยังมาขายในราคาที่กำหนดได้แต่จะได้กำไรน้อย และต้องขายหมดด้วยถึงจะได้ทุนคืน ส่วนการแยกขายนั้นจะขายแพงกว่าราคาตลาด 10 บาท แต่เป็นการรวมค่าส่งก็ถือว่าพอรับได้ และขายกันเยอะพอสมควร เพราะสามารถสั่งเลขได้ และสะดวกกว่าการไปซื้อตามแผง บางร้านที่ขายลอตเตอรี่ออนไลน์นั้นขายราคาตลาดก็มี และมีเลขให้เลือกกันหน้าเว็บเลยทีเดียว

ดังนั้นกลุ่มคนเดินหีบจึงต้องรู้จักวิธีรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อน เนื่องจากการจองออนไลน์มีการจองที่จำกัดจำนวนเล่มลอตเตอรี่ได้เพียง 5 เล่มเท่านั้น และการจองแต่ละครั้งก็ไม่สามารถจองได้ทันเวลาเนื่องจากเล่มการสั่งจองหมด จึงทำให้กลุ่มที่สามารถจองได้และพ่อค้าคนกลางเปลี่ยนวิธีการจำหน่ายจากตั้งหน้าร้านเพื่อรอคนเดินหีบลอตเตอรี่มาซื้อเล่ม กลับใช้สิ่งที่อำนวยความสะดวกและเข้าถึงอย่างมากขึ้นก็คือ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน โดยติดตั้งแอปพลิเคชันได้แก่ เฟสบุ๊ก และ ไลน์ เพื่อจำหน่ายเล่มลอตเตอรี่ คล้ายคลึงกับสินค้าออนไลน์ทั่วไป ถึงแม้ราคาจะสูงกว่าแต่สำหรับกลุ่มคนเดินหีบลอตเตอรี่บางคนก็สนใจในการซื้อขายแบบนี้ เพราะมีเลขให้เลือกและจองได้ตาม order ทำให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่หันมาให้ความสนใจสำหรับการสั่งซื้อผ่านกลุ่มคนเหล่านี้ทั้งนี้การอำนวยความสะดวกขึ้นราคาแก่กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ มักจะไม่มีคำแนะนำอันขึ้นอยู่กับการกำหนดราคาเล่มลอตเตอรี่จากตลาดคอกวัว ซึ่งราคาจะตกอยู่ที่ ฉบับละ 74.50 บาท ดังนั้นราคามีความผันแปรไปเรื่อย ๆ ทำให้กลุ่มพ่อค้าคนกลาง และ ยี่ปัว มักขึ้นราคาอยู่เสมอ แต่กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มักจะมีช่องทางการซื้อเล่มลอตเตอรี่หลายช่องทาง ซึ่งปัจจุบันการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ที่กลายเป็นเรื่องที่ยากแต่สำหรับกลุ่มคนเดินหีบรุ่นใหม่ ๆ มักนิยมซื้อเล่มจากพ่อค้าคนกลางเนื่องจากสะดวกสามารถสั่งจองเลขดัง ๆ และไม่เสียเวลาในการทำอาชีพหลัก

การเดินทางของคนเดินทึบขายลอตเตอรีจากการลงพื้นที่ทุก ๆ ครั้งพบว่าการเดินทางเป็นการเหมารวมและตัดแปลงเพื่อให้บรรทุกให้ได้จำนวนที่มากประมาณ 14 -15 คน ส่วนใหญ่จะมาจากญาติพี่น้องกันเองภายในหมู่บ้าน แต่การเดินทางโดยการนั่งรถประเภทตัดแปลงมายังอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ใช่จะนั่งที่ใดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์อายุงานของผู้ที่เข้ามาเดินทึบขายลอตเตอรี หากผู้ที่ทำมานานได้ที่นั่งที่สบายไม่เมื่อย ดังนั้นต้องมีการต่อรองระหว่างคนเดินทึบขายลอตเตอรีด้วยกันเองในการเลือกที่นั่ง ในส่วนของหลานสาวเจ้าของรถกล่าวว่าตนเองเพิ่งได้เข้ามาเดินทึบขายลอตเตอรีแต่เจ้าของรถเป็นลุงแท้ ๆ ตนเองจึงได้ที่นั่งที่สบายกว่าคนอื่น ๆ ที่ร่วมเดินทางมาด้วย ซึ่งบางครั้งมีการจ่ายเงินให้กับลุงของตนเพื่อนต้องการได้ที่นั่งที่สบาย ๆ เนื่องจากการเดินทางใช้เวลาเดินทาง 2 วัน 1 คืน เป็นช่วงเวลาการเดินทางที่ใช้เวลาอย่างมากลักษณะการนั่งแบ่งออกเป็นสามส่วน ได้แก่ ส่วนหน้า เพลนอน และนั่งท้าย โดยสัมภาระทั้งหมดจะไว้บนหลังคารถที่ตัดแปลงแล้ว ในส่วนด้านหน้า คือ ส่วนที่สบายเนื่องจากนั่งได้เพียง 3 คน เท่านั้น และไม่ร้อน แต่ในขณะที่นอนเปลจะผูกไขว้สลับในส่วนท้ายของรถเพื่อให้สามารถบรรจุคนได้มากขึ้นในส่วนที่นั่งท้าย ซึ่งส่วนของคนที่นั่งท้ายมีความลำบากอย่างมากเนื่องจากต้องนั่งอัดแน่นเบียดเสียดไม่สามารถขยับเปลี่ยนตำแหน่งของตนได้ ทำให้กลุ่มคนเดินทึบขายลอตเตอรีมีการต่อรองระหว่างคนเดินทึบขายลอตเตอรีด้วยกัน

ทั้งนี้แต่ละคนก็มีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป บางคนใช้อายุของตนเองต่อรองเพื่อขอที่นั่งที่สบาย ป้าเกษรินทร์ เล่าให้ฟังว่า ตนเองได้ใช้วิธีขอลูกหลาน ด้วยอายุของตนเอง 56 ปี และมีโรคประจำตัวทำให้เพื่อน ๆ ร่วมทางจะให้ที่ประจำของการเดินทางแต่ละงวด โดยที่ตนเองไม่ต้องกลัวจะเกิดปัญหาให้กับเพื่อนและลูกหลานในการเดินทาง การใช้เทคนิคของป้าอาจจะเป็นวิธีการที่เพื่อน ๆ ร่วมทางเลือกใช้ได้แต่ทั้งนี้การได้ที่นั่งนั้นย่อมขึ้นอยู่กับเจ้าของรถและหัวหน้าทีมในการตัดสินใจอีกครั้ง แต่ในส่วนของคุณลุงระ ได้เลือกใช้วิธีจ่ายเงินให้แก่เจ้าของรถ โดยที่จะจ่ายให้ประจำทุก ๆ งวดที่ตนเองมาร่วมเดินทึบขายลอตเตอรีโดยมาแต่ละงวด ลุงจ่ายให้ครั้งละ 200 บาท เนื่องจากต้องการได้ที่นั่งแบบเปลนอน เพราะส่วนใหญ่จะให้ผู้ชายนั่งท้ายเบียดกันมา เมื่อไปถึงปลายทางทำให้มีอาการอ่อนล้าและเพลียส่งผลต่อสุขภาพที่เป็นโรคประจำตัวทำให้ในวันต่อมาของการเดินทึบขายลอตเตอรีไม่สามารถไปเดินได้ ทำให้ลุงเลือกวิธีการจ่ายเงินเพื่ออำนวยความสะดวกของตนเอง

แต่ในขณะที่กลุ่มคนนั่งในส่วนท้ายของรถเป็นกลุ่มที่เพิ่งเข้ามาเดินทึบมีช่วงวัยที่อายุระหว่าง 19 – 35 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ ภายในกลุ่มคนส่วนใหญ่ยอมอดทนเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่เคยมาเดินก่อนแล้วและประหยัดเงินต้นทุนในการจ่ายที่นั่ง ครั้งละ 200 บาท ทั้ง ๆ ที่ตนเองได้จ่ายค่าเดินทางไปแล้วไป-กลับ ครั้งละ 1,200 บาท แต่ถ้าหากไปกับเก้าอี้หรือรถยนต์ราคาจะสูงกว่านี้ คือ 1,400 บาท ทำให้กลุ่มคนพวกนี้เลือกวิธีการนั่งในส่วนท้ายเพื่อประหยัดต้นทุนของการเข้ามาเดินทึบขายลอตเตอรี เมื่อสอบถามถึงความรู้สึกและปัญหาในการเดินทาง น้องกิตติพงษ์ กล่าวว่า เมื่อถามถึงความรู้สึก เมื่อยและอ่อนล้าแต่ต้องอดทน เพราะตัวเองยัง

พอมีกำลังแรงกายต่อให้นั่งนานรู้สึกแค่เมื่อยลำเท่านั้น ไปถึงอำเภอทุ่งสง ก็เข้าที่พักทันทีและนอนพักผ่อนเก็บแรงเมื่อตื่นขึ้นมาในอีกวันร่างกายก็สามารถปรับตัวได้ ทำให้ตนเองเลือกที่นั่งส่วนท้ายเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 การกำหนดราคาโดยรัฐบาลภายใต้ ฉบับละ 80 บาท ทำให้กลุ่มคนเดินเหินขายลอตเตอรี่ต้องมีกลยุทธ์ในการจำหน่ายภายใต้การควบคุมราคาของรัฐบาลแล้วแต่เทคนิคของแต่ละคนมีวิธีการต่อรองแตกต่างกันออกไปจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน จะมีวิธีการและเทคนิคที่แตกต่างกันออกไปแม้จะถูกบังคับให้ขายภายใต้ราคาใบละ 80 บาท ก็ตาม โดยผู้วิจัยได้แยกออกเป็นเทคนิคใหญ่ ๆ ด้วยกันในการจำหน่าย ดังนี้การขอความเห็นใจจากการจำหน่ายและการอำนวยความสะดวกในการเดินจำหน่ายไปถึงที่ การจัดชุดรางวัลและการใช้เลขสวยไสย การจำหน่ายราคาเดิมแม้จะรับเล่มมาแพงกว่างวดที่ผ่านมาทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาฐานลูกค้าไว้ การจำหน่ายจากเด็กวัยรุ่น จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของคนเดินเหินขายลอตเตอรี่ดังนี้

ป้าโจ เล่าให้ฟังว่า การขอความเห็นใจในการเดินทางและการเดินเท้าในการจำหน่ายเป็นเรื่องที่ปกติในการต่อรองจากลูกค้า แม้ช่วงการจัดระเบียบการควบคุมราคา ก็ยังจำเป็นต้องขายในราคาที่สูงกว่า หากไม่ขายในราคาที่สูงกว่า 80 บาท ไม่ได้กำไรอะไรแม้แต่บาทเดียวซ้ำยังขาดทุน มีลูกค้าประจำที่เข้าใจการซื้อขายของการทำอาชีพเดินเหินขายลอตเตอรี่ ไม่ได้ขายดีเท่าที่ควรเหมือนในอดีต เมื่อก่อนขายใบ 110 บาท แต่ตอนนั้นก็รับมาจากยี่ปี่ว 97 บาท เราก็ได้ 13 บาท บางคนอาจจะรับจากยี่ปี่วมาได้ถูกกว่านี้ แต่ก็ต่างกันบาทสองบาท ซึ่งการต่อรองราคาจากพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่วเป็นเรื่องที่สำคัญในการลงทุนอย่างยิ่งและเป็นปัจจัยหลัก แต่นายนาวา เลือกวิธีเทคนิคลงทุนให้ได้กำไร ต้องขายอย่างน้อย 10 เล่มห่วยชุดราคาจะแพงกว่าห่วยเดี่ยวประมาณ 1 บาท จัดชุดจะเรียกเป็นก้อน ก้อนหนึ่งเราจะเอามาจัดชุดเองจะมีชุด 3ใบ 5ใบ 10ใบห่วยชุดจะเอามาขายใบละ 110บาทต่อใบกำไรจะได้เพิ่มขึ้นมาอีก ทำให้เพิ่มกำไรจากต้นตุนที่รับมาได้โดยไม่น่าเชื่อ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีนี้ถ้าเป็นห่วยชุด และพบว่า การเดินเหินขายลอตเตอรี่ในช่วงเวลากลางคืนเป็นอีกหนึ่งวิธีทำให้ลอตเตอรี่จำหน่ายได้หมดรวดเร็ว ส่วนใหญ่ร้านอาหารยามค่ำคืนนั้นเองเป็นสถานที่สำหรับการจำหน่าย ในช่วงก่อนวันมีการประกาศผลรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลจะทำให้การจำหน่ายลอตเตอรี่ขายดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความขยันในการเดินจำหน่ายตามสถานที่และการประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนด้วย เพราะเป็นอาชีพที่ไม่ได้มีเวลาในการทำงานที่ตายตัว บางคนออกช่วงเช้าบางคนออกช่วงค่ำก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกแต่ละคนในการเดินเหินขายลอตเตอรี่

เลขสวยไสยเป็นอีกเทคนิคสำหรับคนเดินเหินขายลอตเตอรี่ เป็นที่รู้จักกันดีสำหรับคอห่วย เป็นที่รู้จักกันว่าเลขสวย เลขดัง จะมีราคาแพงกว่าเลขทั่วๆ ไป ซึ่งก็ดูจะเป็นศาสตร์ในการกำหนด ซึ่งการที่เป็นเลขสวยไสยจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ห่วยดังๆแต่ละงวดจะมาไม่เหมือนกัน เช่น อายุในหลวง ระยะเวลาในการครองราชย์สมบัติ วันเกิด 5 ธ.ค. แล้วแต่ว่าจะตั้งเป็นช่วงๆ ซึ่งเลขสวย

จะมีราคาที่แพงขึ้นราคาที่มีความเฉพาะตัวสูงมาก ต่อให้ราคาสูงเพียงใดสามารถขายได้ ในยุคหวย 110 บาท เลขสวยๆ จะแพงยิ่งขึ้นไปอีก แต่ในตอนนี้ หวยทุกใบราคาเท่ากันที่ 80 บาท แต่ก็สามารถขายได้ ไข่ว่าส่วนต่างในจุดนี้จะสร้างกำไรให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่เสมอไป เพราะการไปรับมาจากพ่อค้าคนกลาง จะได้ทั้งเลขเสียและเลขสวย ซึ่งแพงมาตั้งแต่พ่อค้าคนกลางแล้ว ไม่ได้มาแพงที่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ แต่ก็ถือว่าช่วยระบายของ คือมันต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทีนี้เราก็ต้องขายเลขสวยๆ แพงหน่อย เอามาเพื่อใบที่เลขไม่ดี เพราะถ้ามันขายไม่ได้ เราก็คืนไม่ได้ ต้องเก็บไว้ลุ่นเอง (ลุงศักดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 17 กรกฎาคม 2558)

จากการสัมภาษณ์ ป้าเกษรินทร์ กล่าว โดยภาพรวมแล้ว ลอตเตอรี่ คือธุรกิจที่ลงทุนสูง แต่ข้อดีคือ มักจะถูกซื้อจนเกลี้ยงแผงก่อนเวลาหวยออก “รับมา 1,000 ใบเราก็ตาย 15 วัน มันก็ขายได้จนหมดแหละนะ แต่มันฉิวเฉียด บ่ายสามโมงก่อนหวยออกนั้นแหละถึงจะหมด กำไรน้อยลงก็อีกเรื่องคือหมุนเงินไม่ทัน ถึงแม้ว่าหวยจะถูกขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันในบ้านเรา แต่ด้วยนโยบายจากรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ มันควรจะเป็นแค่อาชีพเสริมเท่านั้น” ในการซื้อขายยังมีเทคนิคที่สอดแทรกเอาไว้คือการ ผ่อนชำระลอตเตอรี่แก่ผู้ซื้อได้ โดยการเก็บเป็นรายวันจนกว่าจะกลับ หรือการจ่ายเป็นงวดต่อไปที่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่มาเดิน เพื่อเป็นการระบายลอตเตอรี่ให้หมดทันก่อนช่วงเวลาประกาศผลสลากกินแบ่งรัฐบาล

น้องกิตติพงษ์ เล่าว่า ตนเองจะใช้วิธีเลขทะเบียนเข้าไปจำหน่ายระยะประชิดต้นทุนมาแพงจำเป็นต้องบอกลูกค้า เพื่ออำนวยความสะดวกเดินนำโชคลากมาให้ การเดินจำหน่ายลูกค้าพบสามารถเรียกชื่อได้ทันที “นั่นไงลอตเตอรี่มา เอาหวยมาขายให้เอาโชคมาให้” ใช้วิธีจำหน่ายแบบประชิดจากการลงจากรถเลย การเดินขายในช่วงกลางคืนก็เป็นอีกหนึ่งวิธีการขายตามร้านอาหารทั่วไปเป็นที่นิยมกันมากเพราะลูกค้าอยู่กับที่เราเพียงเดินตามโต๊ะ ร้านหนึ่งขายตกได้ 5-10ฉบับ ต้องไปร้านที่ขึ้นชื่อดัง ๆ ลูกค้าที่ร้านเยอะ

จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสามารถสรุปปัญหาได้ ดังนี้ การกำหนดราคาของรัฐบาล การกำหนดราคาควบคุมโดยรัฐบาลหลังการทำรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2557 ทำให้มีการชะลอตัวของการจำหน่ายลอตเตอรี่การขึ้นราคาที่สูงเกินไปของกลุ่มพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่ว เมื่อคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ไม่สามารถจองสลากกินแบ่งฯได้กลับไปพึ่งตลาดกลางวังสะพุงทำให้มีการประท้วงปิดถนนเกิดขึ้นเพื่อเป็นการต้อรองกับอำนาจผู้ที่เหนือกว่าในด้านราคา การจองสลากออนไลน์ผ่านการกดตู้ ATM มีการต้อรองอำนาจกับผู้ต่อกิว เนื่องจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่ามีวิธีการจองคิวไว้ล่วงหน้าแล้ว และปัญหาอื่น ๆ สภาพอากาศอุปสรรคของการขายคือ ฝน เมื่อฝนตกจะทำให้ขายไม่ได้เนื่องจากเดินไม่ได้ ไม่มีสถานที่เราก็ดิน การต่อว่าจากเจ้าของร้านเช่นกัน เราต้องขออนุญาตจากเจ้าของร้านโรงงาน ก่อนจะเข้าไปขาย ล้วนแล้วเป็นปัญหาที่พบเจออยู่บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าแม้ภาวะจะบีบคั้นเพียงใด แต่ธุรกิจการเดินหีบขายลอตเตอรี่ไม่มีทีท่าว่าจะลดลง แต่กลับเป็นที่น่าแปลกใจ

อย่างมากกลับมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการประกอบอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ในพื้นที่ อำเภอู่ทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช (นาวา, สัมภาษณ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559)

จากการสัมภาษณ์พบข้อมูลในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการจำหน่าย ได้แก่ สภาพอากาศ ฝนตก เป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคในการจำหน่ายอย่างมาก เนื่องจากลูกค้ามักจะไม่ออกไปยังสถานที่ต่าง ๆ ต่อให้เดินจำหน่ายก็ทำให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่กล่าวปากในการขาย รวมไปถึงการปรับราคาของรัฐบาลมาตรการจำหน่ายในราคา 80 บาท ทำให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ทำให้ราคาจาก 80 บาท เป็นราคา 100 -110 บาทต่อไป หากพบลูกค้าที่ไม่ยอมอาจจะมีการแจ้งความในกรณีจำหน่ายเกินราคา อีกทั้งปัญหาต่อมาที่พบจนปัจจุบันนี้ไม่สามารถแก้ไขได้ คือ การจอบสลากกินแบ่งผ่านตู้ ATM แม้จะมีการแก้ไขร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วก็ตามพบว่ายังคงเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ และเหมือนจะมีเงื่อนไขบางอย่างให้แก่พ่อค้าคนกลาง ในกรณีของนายนาวากล่าวไว้ว่า “เราก็จอบกดตามปกติแต่แปลกทุกครั้งที่เกิดไม่เคยได้เลยสักครั้ง แต่บางคนที่เป็นพ่อค้าคนกลางกลับได้ทุกครั้ง อันนี้ลุงไม่อยากจะพูดอะไรมาก” จากคำกล่าวเป็นที่ยืนยันว่าระบบการจอบผ่านตู้ยังคงเป็นอุปสรรคในการจำหน่ายของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ และสุดท้ายคือการทะเลาะกันภายในกลุ่มของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ ย่อมส่งผลในการเพิ่มภาระของการลงทุนบ้านเช่า และการเดินทาง บางกลุ่มเลือกที่จะแยกไปเช่าบ้านเดี่ยวเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของมืออาหารและปัญหาของคนหมู่มากในกลุ่ม

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาชีวิตคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ ผู้วิจัยได้นำเสนอสองประเด็นหลักคือ การเข้าสู่กระบวนการคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินทึบขายลอตเตอรี่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งสิ้น 7 คน และใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความเพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า

1. การเข้าสู่กระบวนการคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ของชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

1.1 จุดเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ในช่วงที่ผ่านมามีการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลักในการเลี้ยงชีพ จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สร้างรายได้ในครัวเรือนเลี้ยงชีพกลับไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ สิ่งที่เห็นจากญาติของตนมีการประกอบอาชีพใหม่เกิดขึ้น คือคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ กำไรที่ได้ทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัวที่นอกเหนือจากการทำนา ทำไร่ ในหมู่บ้าน ประเด็นที่สำคัญ เวลาในการทำอาชีพคนเดินทึบขายลอตเตอรี่จะมีระยะเวลาที่สั้น ตกเดือนละ 2 ครั้ง ในการเดินทึบขายลอตเตอรี่ซึ่งได้กำไรค่อนข้างเร็วกว่าการทำเกษตรกรรม

ดังนั้นจึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของผู้ให้ข้อมูลในช่วงที่ผ่านมามักสนใจเข้าสู่กระบวนการคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ โดยเริ่มต้นจากการสังเกตญาติพี่น้องที่ขายก่อนหน้านี้ที่สร้างรายได้จำนวนหนึ่งให้กับครอบครัว มีช่องทางสร้างรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจากการทำไร่ ทำนา ที่ต้องรอผลผลิตนานกว่าจะได้กำไรจากผลผลิตทางการเกษตรกรรม

1.2 กระบวนการจัดการภายในธุรกิจลอตเตอรี่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย กระบวนการเดินทางปลายทางของคนเดินทึบขายลอตเตอรี่ กลุ่มคนในหมู่บ้านจัดตั้งเป็นคนกลางในการจัดการเพื่อพาคนในหมู่บ้านมาเดินทึบขายลอตเตอรี่ อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่สนใจภายในหมู่บ้าน จุดนี้เองทำให้กระบวนการเริ่มต้นขึ้นจากวิกฤตให้เป็นโอกาสสำหรับกลุ่มคนที่เคยทำมาก่อนแล้ว โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองมาสร้างรายได้จัดหัวคิว จัดคน จัดรถ และบ้านเช่า ในถิ่นที่ต้องมาเดินทึบขายลอตเตอรี่เมื่อสนใจติดต่อต้องการมาเดินทึบขายลอตเตอรี่บุคคลจัดหา ก็จะเป็นคนจัดการจอร์รถไปกลับลงแต่ละพื้นที่ร่วมกับผู้ที่สนใจคนอื่น ๆ ซึ่งจะต้องจ่ายทุกอย่างไม่รวมค่าลอตเตอรี่ให้แก่บุคคลที่จัดหาให้ และในส่วนของการกำไรได้มาจากลอตเตอรี่ที่ขายได้เท่านั้น ความแตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา ลอตเตอรี่จะมี

ความสะดวกมากยิ่งขึ้น มีความเชื่อถือมากกว่าแต่ก่อน โดยยึดเป็นอาชีพหลักในการเดินหีบขายลอตเตอรี่ได้เป็นที่นิยมและสนใจภายในหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านต่างมีแหล่งที่ตนเองต้องการไปจำหน่ายอยู่แล้ว แต่กระบวนการจะกลับมาสู่เหมือนจุดเริ่มต้นคือทำกันเองภายในเครือญาติพี่น้อง เพราะลดต้นทุนจากการจัดหาให้ของธุรกิจภายในหมู่บ้าน มีการจัดการกันเองภายในครอบครัว ถ้าครอบครัวไหนมีรถกระบะก็จะทำการตัดเปลี่ยนจากเดิมแล้วบรรทุกญาติพี่น้องมาขายกันเอง หากที่เข้าบ้านกันเอง และการออกค่าใช้จ่ายเฉลี่ยให้เท่ากันภายในกลุ่มกันเอง ไม่ไปยุ่งกับเจ้าเก่าหรือคนกลางจัดหาให้โดยอาศัยประสบการณ์ที่ตนเองเคยไปทำมาครั้งก่อนหน้าแล้วหาช่องทางในการหาถิ่นปลายทางในการจำหน่ายกันเองในเครือญาติภายในหมู่บ้าน

1.3 จุดปลายทางและการเปลี่ยนแปลงราคาลอตเตอรี่ มักจะมีแค่กลุ่มการแบ่งสายในการเดินหีบขายลอตเตอรี่เท่านั้น คือ การเดินทางมากับเครือญาติพี่น้อง และการเดินทางผ่านการจัดหัวคิวกับเจ้าเก่าหรือคนกลางเท่านั้น ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเริ่มต้นแต่อย่างใดทั้งนี้ระบบของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ยังคงเป็นที่สนใจในอาชีพเสริมและอาชีพหลักภายในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลยอย่างมาก ซึ่งทำให้มีรายได้กระจายไปยังคนในหมู่บ้านเกือบทุกครัวเรือนภายในหมู่บ้าน

การติดตามพ่อแม่ตั้งแต่อายุ 9 ปี การเดินหีบขายลอตเตอรี่จึงกลายเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่อโตขึ้นเข้าสู่วัยรุ่นความต้องการตามกระแสของสังคม รวมไปถึงความต้องการหารายได้พิเศษให้แก่ครอบครัวเพื่อแบ่งเบาภาระค่าเทอม จึงเลือกมาเดินหีบขายลอตเตอรี่ ยิ่งในช่วงปิดเทอมใหญ่จะเห็นว่า เด็ก ๆ วัยรุ่นนิยมเข้ามาเดินขายหีบลอตเตอรี่ค่อนข้างมาก ได้ติดตามมากับผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ซึ่งเป็นการฝึกงานเริ่มจาก 2-3 เล่ม โดยการแบ่งลอตเตอรี่จากพ่อแม่ให้ลองขายเดินไปตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อขายปิดหีบหมดก่อนกำหนดเวลาสามารถไปเที่ยวได้ จึงทำให้เป็นที่สนใจของกลุ่มเด็กวัยรุ่นภายในหมู่บ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

การควบคุมราคาในการจำหน่ายลอตเตอรี่อยู่ที่ใบละ 80 บ. จากกระบวนการที่เริ่มเข้าที่ของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่กลับต้องมามีปัญหาอีกครั้ง บางรายยังคงยึดและทำต่อไปแม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจำหน่ายก็ตาม ในช่วงนี้จะเริ่มมีความตึงเครียดในการประกอบอาชีพ บางรายเลือกที่จะไม่ขายกลับไปทำนออยู่บ้านแทน บางรายก็ยังคงทำต่อไปแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองตลอดเวลาส่งผลกระทบต่อการลงทุนที่ไม่คุ้มกับกำไรที่ได้มาก็ตาม

นอกจากการปรับราคาแล้วการเปลี่ยนแปลงยังคงมีตามมาต่อเนื่อง คือ การจอบสลากกินแบ่งออนไลน์ในระบบอินเทอร์เน็ตและตู้ ATM ทำให้จุดเปลี่ยนเกิดขึ้นเป็นโอกาสที่ดีแก่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ผู้ค้ารายย่อยที่ไม่ต้องลงทุนไปซื้อในราคาแพงจากพ่อค้าคนกลาง และยี่ปี่ว ในตลาดกลางวังสะพุง สามารถจอบสลากกินแบ่งฯได้เองนราคาที่ถูกกว่าแต่มีข้อแม้คือกดได้เพียง 1 ครั้งเดียวเท่านั้นและจำนวน 5 เล่มเท่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาที่แก้ไขไม่ได้จนถึงทุกวันนี้ คือ จำนวนความ

ต้องการไม่เพียงพอสู่ผู้ค้ารายย่อย ระบบปัญหาของการจองออนไลน์ไม่มีความเสถียร และการเข้าคิวกดจองออนไลน์ผ่านตู้ ATM ภายในหมู่บ้าน ทั้งหมดทำให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อราคาที่พักค้าคนกลาง ฉวยโอกาสปรับราคาขึ้นในตลาดกลางวังวังสะพุง จากข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลในช่วง พ.ศ. 2557 การเปลี่ยนแปลงเข้ามาในวงจรของธุรกิจภายในหมู่บ้านรวมไปถึงกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ภายในเครือญาติย่อมมีกระทบไปช่วงหนึ่งและยังคงมีที่ทำว่ายังคงต่อเนื่อง

2. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 การเดินทางของลอตเตอรี่จากแหล่งผลิตสู่มือของคนเดินหีบ เริ่มต้นจากการทำห่วยของรัฐบาลที่เรียกว่า “ลอตเตอรี่” การที่บุคคลหรือหน่วยงาน มีการติดต่อซื้อขายไว้ล่วงหน้ามีรายชื่อในการเข้าไปรับสลากกินแบ่งฯ เรียกว่า โควตา โดยโควตานั้นจะมีอายุหมดสัญญาภายใน 6 เดือน กระบวนการทั้งหมดจึงเป็นที่มาของแหล่งจำหน่ายที่ใหญ่ๆ ได้แก่ ตลาดคอกวัว จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตลาดนัดลอตเตอรี่ที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ ตลาดกลางวังสะพุง จังหวัดเลย

การซื้อ-จองล่วงหน้าสลากกินแบ่งรัฐบาลก่อนทำรายการซื้อ-จองสลากฯ ให้ตรวจสอบยอดเงินในบัญชี จะต้องการเงินคงเหลือในบัญชี พร้อมค่าธรรมเนียม ไม่น้อยกว่า 35,210 บาท โดยไม่นับรวมวงเงินสินเชื่อ ก่อนเวลา 18.00 น. ของวันก่อนวันซื้อ-จองสลากฯ มิฉะนั้น จะไม่สามารถทำรายการได้ ซึ่งเครื่อง ATM กรุงเทพฯ ที่รองรับการให้บริการซื้อ-จองสลากได้

วิธีการจำหน่ายจากตั้งหน้าร้านเพื่อรอคนเดินหีบลอตเตอรี่มาซื้อเล่ม กลับใช้สิ่งที่อำนวยความสะดวกและเข้าถึงอย่างมากรุนั้นก็คือ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน โดยติดตั้งแอปพลิเคชัน ได้แก่ Facebook และ Line เพื่อจำหน่ายเล่มลอตเตอรี่ คล้ายคลึงกับสินค้าออนไลน์ทั่วไป ถึงแม้ราคาจะสูงกว่าแต่สำหรับกลุ่มคนเดินหีบลอตเตอรี่บางคนก็สนใจในการซื้อขายแบบนี้ เพราะมีเลขให้เลือกและจองได้ตามรายการ ทำให้คนเดินหีบขายลอตเตอรี่มักให้ความสนใจสำหรับการสั่งซื้อผ่านกลุ่มคนเหล่านี้

2.2 ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ วงจรการขายและกลวิธีเทคนิคโดยแบ่งประเด็นการปฏิบัติการในชีวิตประจำวันออกเป็น การต่อรองราคาต้นทุนจากแหล่งจำหน่ายจากตลาดกลางวังสะพุง การจองออนไลน์ผ่านระบบ line และ facebook การเดินทาง บ้านเช่า มีอาหาร เทคนิค การต่อราคาผู้ซื้อภายใต้การควบคุมราคา การขอความเห็นใจในการเดินทางและการเดินเท้าในการจำหน่ายเป็นเรื่องที่ปกติในการต่อรองจากลูกค้า แม้ช่วงการจัดระเบียบการควบคุมราคา ก็ยังจำเป็นต้องขายในราคาที่สูงกว่า

เลือกวิธีเทคนิคลงทุนให้ได้กำไร ต้องขายอย่างน้อย 10 เล่ม หวยชุดราคาจะแพงกว่าหวยเดี่ยวประมาณ 1 บาท จัดชุดจะเรียกเป็นก้อน ก้อนหนึ่งเราจะเอามาจัดชุดเองจะมีชุด 3 ใบ 5 ใบ 10 ใบ หวยชุดจะเอามาขายใบละ 110 บาทต่อไปถ้าจะได้เพิ่มขึ้นมาอีก ทำให้เพิ่มกำไรจากต้นทุนที่รับมาได้ อย่างไม่น่าเชื่อ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีนี้ถ้าเป็นหวยชุด

เลขสวยไสยเป็นอีกเทคนิคสำหรับคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เป็นที่รู้จักกันดีสำหรับคอหวย เป็นที่รู้กันดีว่าเลขสวย เลขดัง จะมีราคาแพงกว่าเลขทั่วๆ ไป ซึ่งก็ดูจะเป็นศาสตร์ในการกำหนด ซึ่งการที่เป็นเลขสวยไสยจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป หวยดังๆ แต่ละงวดจะมาไม่เหมือนกัน เช่นอายุในหลวง ระยะเวลาในการครองราชย์สมบัติ วันเกิด 5 ธ.ค. แล้วแต่ว่าจะดังเป็นช่วงๆ ซึ่งเลขสวยจะมีราคาแพงขึ้นราคาที่มีความเฉพาะตัวสูงมาก ต่อให้ราคาสูงเพียงใดสามารถขายได้ ในยุคหวย 110 บาท เลขสวยๆ จะแพงยิ่งขึ้นไปอีก แต่ในตอนนี้ หวยทุกใบราคาเท่ากันที่ 80 บาท แต่ก็สามารถขายได้

รวมไปถึงการเดินทางจำหน่ายทั้งกลางวันและการคืนเป็นอีกหนึ่งวิธีและเทคนิคของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าในเรื่องของราคาจำหน่ายต้องเท่าเดิม เพื่อเป็นการรักษาลูกค้าเอาไว้ในการซื้อขายงวดต่อไป ๆ นี้เป็นอีกหนึ่งวิธีการของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่

อภิปรายผล

จากผลวิจัยพบว่า กระทบเข้าสู่คนเดินหีบขายลอตเตอรี่ การเข้าสู่กระบวนการทั้งนี้ ปัจจัยที่สำคัญอย่างมากนำมาสู่การทำอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่เพื่อต้องการรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมไม่ได้สามารถตอบสนองความต้องการในเรื่องของค่าใช้จ่ายในชีวิตได้ อีกทั้งภาวะเศรษฐกิจที่แย่งทำให้กลุ่มคนภายในหมู่บ้านวังสะพุงเกิดช่องทางในการเสริมสร้างอาชีพ จึงหันมาประกอบอาชีพนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วชิรารวรรณ เทียมทัน (2545) เป็นการนำเสนอในเรื่องวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ ในพื้นที่การศึกษา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผลกระทบต่อคนขายทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เกิดจากความต้องการยกระดับฐานะของตนเอง ความต้องการชีวิตที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น แต่วัฒนธรรมในท้องถิ่นถูกละเลย มุ่งเน้นในเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก นอกจากนี้ยังคล้องสอดคล้องกับการศึกษาชุมชนผู้ขายลอตเตอรี่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมในภาคอีสาน พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม รายได้ของคนในชุมชนมีมากขึ้น ผลกระทบคือด้านชำระหนี้เงินกู้สถาบันการเงินต่าง ๆ กลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่วัฒนธรรมความเป็นอยู่ถูกละเลย ห่างเหินจากครอบครัว กิจกรรมภายในชุมชนกลายเป็นคนเฒ่าคนแก่ให้ความสำคัญ ในขณะที่ผู้ใช้แรงงานยังคงไม่สนใจให้ความสำคัญแก่อาชีพขายลอตเตอรี่ในภาคอีสาน (วีระศักดิ์ พุกษเทเวศ, 2556)

การต่อรองในเรื่องของราคาจากแหล่งการจำหน่ายของคนเดินหีบขายลอตเตอรีเป็นเรื่องที่กำหนดควบคุมโดยภาครัฐไว้ ทำให้การซื้อขายต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราคาและมาตรการกฎหมายการควบคุมการจำหน่ายเกินราคาของสลากกินแบ่งฯ ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 ผลการศึกษพบว่า จำหน่ายสลากกินแบ่งฯ ผ่านตัวแทนจำหน่ายหลายทอด เกิดการจำหน่ายสลากต่อกันไปเป็นทอด ๆ และทำให้สลากมีราคาแพงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพิ่มราคาสลากโดยที่กฎหมายและสำนักงานสลากฯ ไม่อาจเข้าไปดำเนินการควบคุมราคาไม่ให้มีการจำหน่ายเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดได้แม้แต่น้อย ปัญหาในการดำเนินคดีแก้พ่อค้าคนกลางที่จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา เนื่องจากกฎหมายกำหนดมาตรการลงโทษปรับผู้จำหน่ายสลากเกินราคาไว้แต่สามารถเอาผิดได้เพียงผู้ค้าปลีกรายย่อยได้เท่านั้น

ธุรกิจการขายลอตเตอรีเป็นการกินกำไรเป็นทอด ๆ ก่อนมาถึงคนเดินหีบขายลอตเตอรี ทั้งนี้ทำให้เกิดการต่อรองนำมาสู่กระบวนการประท้วงของคนเดินหีบขายลอตเตอรีที่ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมด้านการกดราคาของพ่อค้าคนกลาง หรือ ยี่ปี่ว เนื่องจากการปรับขึ้นราคาแบบฉวยโอกาสในเวลารอจองออนไลน์เกิดปัญหาพ่อค้าแม่ค้าไม่สามารถจองได้ทันเวลา กลับไปซื้อเล่มจากพ่อค้าคนกลางทำให้ราคาเพิ่มจากเดิมและสูงขึ้น ทำให้มีการต่อรองกับอำนาจโดยการรวมตัวปิดถนนเพื่อประท้วงภายในหมู่บ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งสอดคล้องแนวคิดเกี่ยวกับการต่อต้านขัดขืนของ James C. Scott ซึ่งเป็นแนวคิดที่สะท้อนรูปแบบการตอบโต้อย่างหลากหลายของกลุ่มผู้ด้อยอำนาจ เสนอให้มองการต่อต้านที่ไม่จำเป็นต้องถูกจัดตั้งอย่างเป็นระบบหรือมีเรื่องราวของการปฏิวัติเสมอไป จุดประสงค์ของการต่อต้านอาจเป็นไปเพื่อการอยู่รอดเลี้ยงชีวิต การทำให้ตนเองแน่ใจว่ามีความปลอดภัยในการยังชีพเลี้ยงชีพและการมีชีวิตอยู่

สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศศิธร นิธิปรีชานันท์, 2555) มีการความคิดเห็นเกี่ยวกับธุรกิจการลงทุนที่ช่วยลดต้นทุนจากพ่อค้าคนกลางกินกำไรเป็นทอด ๆ มาเป็นเวลานาน คือสลากออนไลน์ของรัฐบาล พื้นที่ศึกษา อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ค้ารายใหญ่สนใจที่จะจำหน่ายสลากออนไลน์ เนื่องจากมีแนวทางที่จะทำให้กำไรมากขึ้นผลตอบแทนดีกว่าความเสี่ยงในการขาดทุนลดลงการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบันนี้ขายได้ยากขึ้นเนื่องจากต้นทุนที่สูงกำไรน้อย ราคาขายแพง ต่างกันที่ว่าคนเดินหีบขายลอตเตอรีส่วนใหญ่ไม่สนใจการจำหน่ายออนไลน์เนื่องจากสลากออนไลน์มีต้นทุนที่สูงเกินไปและไม่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี (อัครพล โขจิตพล, 2556)

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี วงจรการขายและกลวิธีเทคนิคแต่ละคนต้องมีวิธีการเทคนิคแตกต่างกันออกไป ได้แก่ การขอความเห็นใจในการเดินทางและการเดินเท้าในการจำหน่ายเป็นเรื่องที่ปกติในการต่อรองจากลูกค้า แม้ช่วงการจัดระเบียบการควบคุมราคา ก็ยังจำเป็นต้องขายในราคาที่สูงกว่า เลือกลวิธีเทคนิคลงทุนให้ได้กำไร ต้องขายอย่างน้อย 10 เล่มหวยชุด

ราคาจะแพงกว่าหอยเดี่ยวประมาณ 1 บาทจัดชุดจะเรียกเป็นก้อน ก้อนหนึ่งเราจะเอามาจัดชุดเองจะมีชุด 3ใบ 5ใบ 10ใบหอยชุดจะเอามาขายใบละ 110บาทต่อไปถ้าใครจะได้เพิ่มขึ้นมาอีก ทำให้เพิ่มกำไรจากต้นทุนที่รับมาได้โดยไม่น่าเชื่อ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีนี้ถ้าเป็นหอยชุด

เลขสวยไสยเป็นอีกเทคนิคสำหรับคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เป็นที่รู้จักกันดีสำหรับคอหอย เป็นที่รู้จักกันว่าเลขสวย เลขดัง จะมีราคาแพงกว่าเลขทั่วๆ ไป ซึ่งก็ดูจะเป็นศาสตร์ในการกำหนด ซึ่งการที่เป็นเลขสวยไสยจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป หอยดังๆแต่ละงวดจะมาไม่เหมือนกัน เช่นอายุในหลวง ระยะเวลาในการครอง วันเกิด 5 ธ.ค. แล้วแต่ว่าจะดังเป็นช่วงๆ ซึ่งเลขสวยจะมีราคาแพงขึ้นราคาที่มีความเฉพาะตัวสูงมาก ต่อให้ราคาสูงเพียงใดสามารถขายได้ ในยุคหอย 110 บาท เลขสวยๆ จะแพงยิ่งขึ้นไปอีก แต่ในตอนนี้ หอยทุกใบราคาเท่ากันที่ 80 บาท แต่ก็สามารถขายได้

นอกจากนี้ในเรื่องของราคายังส่งผลให้ประชาชนตัดสินใจในการซื้อลอตเตอรี่แล้ว ยังพบว่ามีหลายปัจจัยที่ตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชญา ณ์ทวารานนท์ (2555) ผลการศึกษาที่มีหลายปัจจัย ได้แก่ การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น วันเกิด หรือวันสำคัญ การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลเพราะต้องการช่วยคนขายที่ด้อยโอกาส เพราะหาซื้อได้ง่าย เพราะมีเลขตามต้องการ ซื้อตามคำทำนายว่าให้เสี่ยงโชค เพราะมีความคาดหวังว่าจะถูกรางวัลใหญ่ เพราะชอบเสี่ยงโชค เพราะมีความมั่นใจว่าจะถูกหอยทุกครั้ง เพราะคาดว่า จะทำให้ท่านรวยเร็ว เพราะหวังจะทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวดี

จากการศึกษาภาคสนามผู้วิจัย พบว่า เดิมทีคนเดินหีบลอตเตอรี่มีวิถีชีวิตไม่ได้ยึดเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต เนื่องจากการดำรงชีวิตของคนเดินหีบลอตเตอรี่ส่วนใหญ่เป็นชาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ มีทั้งกระบวนการวิธีการจำหน่าย การเดินทาง การต่อรองกับอำนาจต่างๆ ในการช่วงชิงพื้นที่การจำหน่าย พ่อค้าคนกลาง และผู้ซื้อ รวมไปถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างการจำหน่าย จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ de Certeau (1985) เสนอว่าการดำรงชีวิตในประจำวัน โดยการฉกฉวยกลไกของอำนาจที่มีการทำงานของ “กลวิธี” (tactic) สื่อถึงการเบียดแทรก (insinuate) เข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด สิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่เป็นการตอบโต้ แต่เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่มีวิถีล้มล้างการควบคุมกฎ คือ วิธีการที่ฝายอ่อนแอ ใช้จังหวะเวลาโอกาสที่มีอยู่ ฉวยประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่ามองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจ (Power Relation) ระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” ทั้งหมดนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียวแนวคิดชีวิตประจำวันได้เสนอทางออกที่เปิดช่องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง เช่นเดียวกับกลวิธีการ เทคนิคของการช่วงชิงจำหน่ายสลากกินแบ่งในราคาที่สูงกว่าทางรัฐบาลกำหนดได้อย่างไม่ผิดกฎหมายและยังสามารถฉกฉวยโอกาสจากการจำหน่าย

เพียงต้องการให้มรชีวิตดำรงเลี้ยงชีพต่อไปได้อย่างมั่นคงในชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ท่ามกลางเปลี่ยนแปลงของราคาและกฎระเบียบ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ เก็ดตวา บุญปรากฏ (2559) ศึกษาเรื่องปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนป่าดงเบงกาลี-ไทย-มาเลเซีย เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดน และการดำเนินกิจกรรมทางการค้า ของผู้ค้ามุสลิม ในต่อรองกฎระเบียบ รัชชาติ และต่อรองกับหลักศาสนาอิสลาม และรวมไปถึงการบริโภคสินค้า เสื้อผ้าข้ามแดนและการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมการหาช่องทาง และโอกาส ในการค้าข้ามแดน การใช้ภาษาในการเจรจาต่อรอง ระหว่างผู้ค้า ลูกจ้าง และผู้ซื้อ มีการข้ามเส้นแดนไปตลอดเวลา การดำเนินกิจกรรมทางการค้าของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนล้วนเผชิญกับ สิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนา การขนส่งสินค้าข้ามแดนที่ต้องลักลอบนำสินค้ามาขายในมาเลเซีย การหลบหลีกการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ ต้องใช้หลากหลายวิธีคือ “กองทัพนมด” “การเตะเข้าเตะออก” และ “การยัดไส้” ชาวมาเลย์นิยมบริโภคสินค้าบริโภคสินค้าเสื้อผ้าที่นำเข้าจากไทย ทำให้เห็นพ่อค้าแม่ค้าต่างต้องมีกลยุทธ์และวิธีการเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐหรือกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อให้ธุรกิจการค้าของตนเองดำรงอยู่ได้

รวมไปถึงงานวิจัยของ สุรศักดิ์ บุณรอด (2557) ทำการศึกษา ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่ พบว่า ผู้ค้ามีการช่วงชิงพื้นที่ให้มีทำเลที่ตั้งโดดเด่นที่ตลาดนัดเกาะหมี่อย่างไร โดยมาขายเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นจะติดต่อเจ้าของตลาดเพื่อหาพื้นที่ และมีเทคนิคในการวางแผนเพื่อให้สะดุดตาผู้ซื้อ ส่วนสินค้า ผู้ค้าจะมีหลากหลายช่องทางในการเลือกซื้อไม่ว่าทางเว็บไซต์สินค้ามือสอง หรือ เดินทางไปคัดเลือกเองที่ตลาดโรงเกลือ ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในการจำหน่าย

นอกจากนั้นยังพบว่าในงานศึกษาของโรหนับ ศรีอาหมัด (2555) ได้ศึกษาการทำตลาดน้ำกลายเป็นพื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยวและการบริโภคของคนในเมืองที่ไทยหาดิต ซึ่งทำให้เห็นปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าที่ต้องแต่งตัวให้ย้อนยุค และขายสินค้าบนเรือเพื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมของตลาดน้ำ นอกจากนี้สินค้าที่คล้ายคลึงกันมาก พ่อค้าแม่ค้าจำเป็นต้องมีกลวิธีบางอย่างเพื่อสร้างความโดดเด่น และดึงดูดผู้ซื้อให้มาร้านของตนเอง ซึ่งสามารถเห็นได้จากการเลือกทำเลที่ตั้งการจัดวางของสินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่น หรืออาศัยการพูดจาจูงใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถนัดหรือพบเจอได้เป็นหลักแหล่ง เนื่องจากเวลาที่ต้องมาเดินหีบขายลอตเตอรี่มีเวลาที่จำกัดทำให้ผู้วิจัยต้องเดินติดตามและหาจังหวะมีโอกาสนั่งจะได้ข้อมูล สำหรับการสัมภาษณ์ที่บ้านเขาเป็นไปอย่างลำบากเนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลเดินหีบขายในเวลากลางวันทำให้ต้องรอขอข้อมูลทำให้รบกวนเวลาพักผ่อนของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลบางอย่างไม่สามารถเปิดเผยได้ การซื้อขายของยี่ปัวผู้ให้ข้อมูลไม่กล้าที่จะเปิดเผยกล่าวถึงกลวิธีที่ยี่ปัวกดจองออนไลน์ได้ทุกครั้ง กลวิธีเป็นมาอย่างไร ได้ข้อมูลเพียงเบื้องต้นเท่านั้นซึ่งการสัมภาษณ์จะมีเวลากระชัดขีดเพียงต่อวงของการออกฉลากกินแบ่งฯ เมื่อครั้งแรกข้อมูลไม่เพียงพอต่อรองวดต่อไปที่กลุ่มคนเดินหีบคนเดิมจะกลับมาเพื่อตรวจสอบข้อมูลเดิม แต่บางงวดผู้ให้ข้อมูลคนเดิมไม่มาเดินหีบขายลอตเตอรี่ แต่จะมา 2 - 3 งวดถัดไป ทำให้ข้อมูลมีความผิดพลาดได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาเรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น ควรศึกษาขยายประเด็นในพื้นที่ศึกษา และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในธุรกิจให้มากกว่า ควรศึกษาในพื้นที่ชายแดน มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ที่มีการเล่น หวย เช่น หวยมาเลย์ ซึ่งมีคนไทยส่วนใหญ่นิยมเล่นกันโดยมีเภาเบอร์ หรือ พ่อค้าคนกลางเป็นคนส่งให้แก่คนที่อยู่ฝั่งชายแดน ทำให้เห็น เทคนิค กลวิธี ของการจำหน่ายที่หลากหลาย จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างและหลากหลายในงานวิจัยครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- กล้าพูดความจริง. (2558). คำแถลงชี้แจงถึงแนวทางการดูแลราคาสลากกินแบ่งรัฐบาล. *เจาะลึกโศกตาสลากกินแบ่งรัฐบาล*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก: <http://thaipublica.org/2015/06/lottery-15/กล้าพูดความจริง>.
- กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ (2556) *การต่อรองและการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหน่วยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- กนกเรขา จันทรวงศ์กิตติ และเก็ตถวา บุญปรากฏ. (2555). การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านหน่วยสัตว์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง. *ในการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่12 มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม* (น. 13-25)
- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2543). *อุตสาหกรรมการพนันในสหรัฐอเมริกา*. เชียงใหม่: ตรีสวีนิชิลค์เวอร์มบุคส์.
- กองสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองทุ่งสง. (2554). *สภาพทั่วไปเมืองทุ่งสง (City of Thungsong)*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก: www.tungsong.com/y56_60/section2.pdf
- เก็ตถวา บุญปรากฏ (2551) *ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนป่าดงเบซาร์ไทย-มาเลเซีย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาโทศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- เก็ตถวา บุญปรากฏ. (2559). *ผู้ค้าข้ามแดนไทย-มาเลเซียพื้นที่ชีวิตในตลาดป่าดงเบซาร์*. เชียงใหม่: RCSD.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (2558). *คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 11/2558*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก<http://library2.parliament.go.th/11/2558>.
- งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองทุ่งสง. (2558). *ยินดีต้อนรับสู่เมืองชุมทางทุ่งสงกึ่งกลางคาบสมุทร*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก: <https://badmintonthai.files.wordpress.com/>

บรรณานุกรม (ต่อ)

เจษฎา โชติกิจภิวาทย. (2542). *การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการจัดการไร่มุขเวียนของชาวปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ชาย โปธิสิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ณัฐพงศ์ จิตรนรินทร์. (2541). *แนวทางและรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนแออัด: กรณีศึกษาชุมชนแก้วเส้ง จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

ทรงชัย วงษ์วัชรดำรง. (2557). *คำกล่าวแถลงยินดีต้อนรับสู่เมืองชุมทางทุ่งสงกึ่งกลางคาบสมุทร*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก:<https://badmintonthai.files.wordpress.com/>

ทักษิณาร์ ไกรราช.(2551). *ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของนักศึกษาพยาบาลไทยมุสลิมจาก 5 จังหวัดภาคใต้ที่ศึกษา ณ วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยการจัดการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม.

ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2555, ม.ค.-ก.พ.). ปาดงเค็ง: พื้นที่ปฏิบัติการต่อสู้ ต่อรองอำนาจในการจัดการทรัพยากรระหว่างชุมชนกับรัฐ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 31 (1), 24-34.

ที่ทำการปกครองเทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2557). *ยินดีต้อนรับสู่เมืองชุมทางทุ่งสงกึ่งกลางคาบสมุทร*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก:
<https://badmintonthai.files.wordpress.com/>

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2541). *วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชาชาติธุรกิจหุ้น-การเงิน. (2558). *ไอเดียกระฉูด! เปิดเสรีโควตาสลากผู้ค้ารายย่อย จอง-ซื้อผ่านแบงก์กรุงไทยสูงสุด50เล่มต่อราย*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก:
<http://www.prachachat.net/>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปาจริย์ จินะปัญญา. (2552). *วิถีและตัวตนคนหาบเร่ในเขตพื้นที่เมือง จังหวัดอุบลราชธานี*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,
อุบลราชธานี.
- เปรมพร ชันติแก้ว. (2544). *การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาว
กระเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ผึ้งหลวง นามแฝง. (2542, พฤษภาคม). จากหอยถึงลอตเตอรี่. *วารสารดอกเบี๋ย*. 17, 215.
- พระราชบัญญัติ. (2517). *พระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ.2517*. ค้นเมื่อ
20 กันยายน 2558, จาก: <http://www.glo.or.th/>
- พระราชบัญญัติการพนัน. (2478). *พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478*. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล
สนพ.
- พีชญ์ย์ คำหนัก. (2548). *รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย : ศึกษากรณีโรงงานใน
จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พัชรี พิจิตร. (2555). *เศรษฐกิจข้างทาง : ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของคนค้าขายริมถนน*. *วารสารวิจัย
สังคม*. 35 (2), 1-26.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2525. (2526). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- พันศักดิ์ วิญญรัตน์. (2548). *ประเทศไทยกับความท้าทายทางเศรษฐกิจ ในศตวรรษที่21*. กรุงเทพฯ:
ซานชาลา.
- รัชญา ณ์ทวารานนท์. (2555). *ปัจจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลของ
ประชาชนในเขตอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา
การจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคงคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา,
ชลบุรี.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- รัตนา โตสกุล. (2548). *มโนทัศน์เรื่องอำนาจ The Concept of Power*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- เทศบาลเมืองทุ่งสง. (2555). *รายงานประจำปี2555เทศบาลเมืองทุ่งสง*. นครศรีธรรมราช: เทศบาลเมืองทุ่งสง.
- ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล. (2553). *กล้องวงจรปิด : พื้นที่การต่อรงในโรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล และ เกตถวา บุญปรากฏ (2553). Closed-Circuit Television Camera: From its Definitions and the Power of Surveillance to Body Discipline. *.การประชุมวิชาการระดับนานาชาติทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ครั้งที่3*, สงขลา.
- วชิรารวรรณ เทียมพัน. (2545). *วิถีชีวิตคนชายลวดเตอรี : กรณีศึกษาอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนาสำนักงานบัณฑิตศึกษาสถาบันราชภัฏเลย, เลย.
- วัฒนา ณ นคร. (2547). *สภาพทั่วไปเมืองทุ่งสง (City of Thungsong)*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก: www.tungsong.com
- วันชนะ ไชยะแสง. (2554). *ยุทธศาสตร์การต่อรงกับการถูกตีตราจากสังคมของผู้หญิงพิการในสังคมลาว:กรณีศึกษาผู้หญิงตาบอดในนครหลวงเวียงจันทน์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วันเพ็ญ สุภานันท์. (2553). *การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์: ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันระหว่างไทยพุทธกับมลายูมุสลิม*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- วันเพ็ญ สุภานันท์ เกตถวา บุญปรากฏและ เอมอร เจียรมาศ (2553). *การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์: ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันระหว่างไทยพุทธกับมลายูมุสลิม*. วารสารศิลปศาสตร์ มหาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วาสนา ละอองปลิว. (2546). *ความเป็นชายขอบและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนพลัดถิ่น กรณีศึกษาชาวदारะอั้งในอำเภอเชียงดาว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.*
- วีระศักดิ์ พงกษเทเวศ. (2556). *ชุมชนผู้ขายลอตเตอรี่ : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.*
- ศศิธร นิธิปรีชานันท์. (2555). *ปัญหาทางกฎหมายในการควบคุมการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.*
- สงวน จันทอักษร. (2540). *เศรษฐกิจเมืองทุ่งสง. ทุ่งสง๑๐๐ ปี ๒๕๔๐. นครศรีธรรมราช: วุฒิสาส์น.*
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2558). *โควตาสลาก แลกสินบน รมต. คั่นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จาก: <http://www.thaipost.net>.*
- สายพิณ ศุภทอมงคล. (2543). *คุกกับคน: อำนาจและการต่อต้านขัดขืน. วิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษา สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- สารานุกรมประเทศไทย. (2557). *ประวัติทุ่งสง. คั่นเมื่อ วันที่ 20 กันยายน 2558, จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki>.*
- สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. (2558). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับสลากกินแบ่งออนไลน์. คั่นเมื่อ 20 กันยายน 2558. จาก: <http://www.glo.or.th>.*
- สีตีชูไบคะห์ สายวารี. (2553). *วิถีชีวิตผู้หญิงมุสลิมชายแดนไทย-จ้งโหลน. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.*
- สุธาริน คุณผล. (2550, พฤษภาคม-สิงหาคม). *เรื่องของชีวิตประจำวัน. วารสารรัฐศาสตร์สาร. 28 (2) , 113-146.*

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุรศักดิ์ บุญรอด. (2557). *ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สุรศักดิ์ บุญรอด และเก็ดถาวา บุญปรากฏ. (2556). *ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่. ในเอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับวิทยาลัย ครั้งที่ 5 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.*
- สุรศักดิ์ บุญรอด.และเก็ดถาวา บุญปรากฏ. (2556). *พลวัตทางการค้าของตลาดนัดเกาะหมี่: จากตลาดผลิตทางการเกษตรสู่ตลาดการค้าเสื้อผ้ามือสอง. ในวารสารศิลปศาสตร์.*
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2554). *การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศร เกิดมงคล. (2554). *แรงงานข้ามชาติชาวปะโอจากพม่าในกรุงเทพฯ: ชีวิตข้ามพรมแดนบนพื้นที่ของอำนาจและการต่อรอง*. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อรัญญา ศิริผล. (2544). *ฝันกับคนม้ง: พลวัตความหลากหลายและความทับซ้อนแห่งอัตลักษณ์ของคนชายขอบ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่
- อริยา เสวตามร์. (2557). *หอย: ความรู้และความหมายในมุมมองของผู้หญิง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัครพล โฆษิตพล. (2556). *ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสลากกินแบ่งต่อการจะเกิดขึ้นของสลากออนไลน์ของรัฐบาล กรณีศึกษาของอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). *“อำนาจ” แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2557). *แรงงานข้ามชาติ อัตลักษณ์และสิทธิความเป็นพลเมือง*. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อารี จำปากลาง และ อารีย์ พรหมไม้. (2550). *จากหมู่บ้านสู่เมืองกรุง*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุดม ทุมโหลสิต. (2540). *อีสานจะมั่นคงได้อย่างไร? คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์*.
- Bourdieu. (1991). *Language and Symbolic Power*. Edited and introduced by John B. Thompson' translated by Gino Raymond and Matthew Adamson Cambridge: Polity Press.
- Bovone, Laura. (1989). "Theories of Every life a Search for Meaning or a Negation of Meaning, " *Currert Sociology*. 37(1) : 41-59 ; Special Issue on " Sociology of Everyday Life"
- de Certeau, Michel. (1980). *On the Oppositional Practices of Every Life*. Social Text: Thory / Culture / Ideology. 1,3 : 3 – 43.
- .-----1985. *The Practices of Every Life (Art de Faire)* Translated by Steven Randall 1984. Berkeley: University of California Press
- Heller, Agnes. 1970. *Every Life*. London & New York : Routledge.Lefebvre, Henri. (1987). The Everyday and Everyday dayness , Yale French Studies. 25(73): 7-11; June.Meaning, " Currert Sociology.
- Kanokraekha Jantharawongkiti and Kettawa Boonprakan. (2012). Meaning and Social Network Creation of the Animal Lottery in an Industrial Factory. *In the 5th International Conference on Humaities and Social Sciences*. Faculty of Liberal Arts Prince of Songkla University, Songkla. (pp.348-359)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Sack, Rober David. 1992. *Place Modernity and the Consumer's World*. London: The Johns Hopkins University Press Sack, Rober David.
- Scott, J. C. (1985). *Weapons of the weak: everyday forms of resistance*. New Haven and London, Yale University Press.Scott, J. C.
- Scott, J. C. (1992). *Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts*. New Haven and London, Yale University Press.
- Scott, John P., et al. (1994). *Power: Critical Concepts*, Vol I, III. London and New York: Routledge.Thaipublica
- Ungpakron, Ji Giles. 1999. *Thailand : Class Struggle in and Era of Economic Crisis*. Hong Kong: Asia Monitor Resources Center.

บุคลากรกรม

กิตติพงษ์ พัฒนพร (2559, 28 ธันวาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, บ้านเช่า 224/2 หมู่8 ตำบลชะมาย
อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นาวา จันทรเสนา (2559, 28 พฤศจิกายน) ผู้ให้สัมภาษณ์, บ้านเช่า 224/2 หมู่8 ตำบลชะมาย
อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ป่าเกษรสิทธิ์ (2558, 25 กรกฎาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, ธนาคารกรุงไทย สาขาตลาดเกษตร อำเภอทุ่งสง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ป่าโจ นามสมมุติ (2558, 7 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์, บัมบ.ต.ท ถนนสายเอเชีย อำเภอทุ่งสง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

นายศิริศักดิ์ ขุนชำนาญ(2558, 25กรกฎาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, ที่ว่าการอำเภอทุ่งสง อำเภอทุ่งสง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลุงศักดิ์ (2558, 17กรกฎาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, ร้านอาหารกันเอง ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

สุภาพร พัฒนพร (2559, 28 ธันวาคม) ผู้ให้สัมภาษณ์, บ้านเช่า 224/2 หมู่8 ตำบลชะมาย
อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคผนวก ก
(แนวคำถามสัมภาษณ์ชีวิตคนเดินที่บขายลอตเตอรี่)

แนวคำถามสัมภาษณ์ชีวิตคนเดินหีบขายลอตเตอรี่

ชื่อ..... อายุ เพศ

อาชีพหลัก..... อาชีพเสริมขนาดครอบครัว

ภูมิลำเนาเดิม ลักษณะการเดินทาง

ที่อยู่ หมู่บ้าน ตำบล..... อำเภอ จังหวัด

1. ความเป็นมาของอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในสมัยก่อนเป็นอย่างไร
2. สมัยก่อนกลุ่มคนใดเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่
3. ในอดีตท่านประกอบอาชีพอะไร และอาชีพหลักของท่านปัจจุบันคืออะไร
4. ท่านเริ่มเข้าสู่กระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่เมื่อใด
5. เพราะเหตุใดจึงตัดสินใจในการเดินหีบขายลอตเตอรี่
6. มีกระบวนการของการเดินหีบขายลอตเตอรี่อย่างไร
7. จุดเริ่มต้นใครเป็นผู้ชักชวนให้มาทำอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่
8. จำนวนคนในหมู่บ้านโดยเฉลี่ยหันมาทำอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่เท่าไร
9. เด็กรุ่นใหม่สนใจเข้ามาเดินหีบขายลอตเตอรี่หรือไม่ เพราะอะไรถ้าสนใจ
10. ธุรกิจภายในหมู่บ้านมีการจัดการให้มาเดินหีบขายลอตเตอรี่หรือไม่ ทำอย่างไร
11. การเดินหีบขายลอตเตอรี่ท่านต้องมีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง
12. ลอตเตอรี่ที่นำมาจำหน่ายรับมาจากที่ใด มีราคาเท่าไร
13. จากอดีตถึงปัจจุบันท่านคิดว่ากระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่มีความแตกต่างอย่างไร
14. การเลือกถิ่นปลายทางในการเดินหีบขายลอตเตอรี่เลือกจากอะไร
15. การเดินทางสู่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร
16. ท่านมีวิธีจองที่นั่งในการเดินทางหรือไม่ ทำอย่างไร
17. ครั้งแรกของการเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นอย่างไร
18. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการเดินหีบขายลอตเตอรี่มีอะไรบ้างเป็นอย่างไร
19. ท่านคิดอย่างไรการกำหนดราคาของรัฐบาล มีผลกระทบอะไรบ้าง
20. ท่านคิดอย่างไรระบบจองสลากกินแบ่งฯออนไลน์ มีผลกระทบอย่างไร
21. ท่านมีอำนาจต่อราคาอย่างไร การกำหนดราคา 80 บาท ของรัฐบาล
22. ท่านมีอำนาจในการต่อราคาระหว่างตลาดกลางวังสะพุงและยี่ปัวอย่างไร
23. ท่านมีอำนาจต่อราคาเพื่อร่วมงานอย่างไรในการกด ATM เพื่อจองสลากกินแบ่งฯออนไลน์

24. ท่านมีวิธีการอย่างไรนำมาซึ่งเล่มฉลากกินแบ่งฯ
25. ท่านเคยไปกดจองสลากกินแบ่งฯออนไลน์หรือไม่ มีวิธีการจองคิวในการกดอย่างไร
26. ความแตกต่างของราคาในการจองกับตลาดกลางเป็นเช่นไร
27. ท่านมีวิธีการเลือกเลขอย่างไรในการเดินหีบขายลอตเตอรี่
28. ปัญหาที่พบในการประกอบอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่มีอะไรบ้าง มีวิธีการแก้ไขอย่างไร
29. ผลกระทบทางการเมืองส่งผลอย่างไรในการจำหน่าย
30. ท่านมีวิธีการอย่างไรเมื่อลูกค้าต่อรองราคา 80 บาท
31. ท่านมีเทคนิค กลยุทธ์อย่างไรในการจำหน่ายท่ามกลางการกำหนดราคาของรัฐบาล
32. หีบเดินขายลอตเตอรี่ที่ท่านรับมาจากไหน
33. ลักษณะบ้านที่ท่านพักอาศัยเป็นเช่นไรในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
34. ท่านเคยกู้เงินมาลงทุนหรือไม่ คิดการชำระคืนอย่างไร
35. ท่านคิดว่าอาชีพนี้มีกำไรและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างไร
36. ท่านเคยไปประท้วงเรียกร้องเรื่องการจองสลากกินแบ่งฯออนไลน์หรือไม่ และเป็นอย่างไร
37. ท่านคิดว่า จะชักจูงลูกหลานให้มาทำอาชีพนี้ต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด
38. ท่านต้องการให้แก้ไขเรื่องใดบ้างในส่วนของปัญหาที่พบเจอ

ภาคผนวก ข

(การเผยแพร่ผลงานในการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ครั้งที่ 4 การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน)

คนเดินหีบลอตเตอรี่ : วิถีชีวิตย้ายถิ่นจากอีสานสู่ภาคใต้

The Lottery Retailers : The Way of life of Migrants from the Northeast to the South of Thailand

พิชญานิน ประทุม¹ วันชัย ธรรมสังการ² อุทิศ สังข์รัตน์³

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิทยาเขตหาดใหญ่ / โทรศัพท์ 086-9636475 อีเมล : pitchayaninprathum@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ / โทรศัพท์
 081-9572536 อีเมล : dh_wanchai@yahoo.com

³อาจารย์, ดร. สาขาวัฒนธรรมศึกษา, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิทยาเขตหาดใหญ่ / โทรศัพท์ 086-2959778 อีเมล : Utit.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องคนเดินหีบลอตเตอรี่ วิถีชีวิตย้ายถิ่นจากอีสานสู่ภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตการย้ายถิ่นของคนเดินหีบลอตเตอรี่จากภาคอีสานสู่ภาคใต้โดยศึกษาในพื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มคนเดินหีบลอตเตอรี่จำนวน 10 คน วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยนำข้อมูลตรวจสอบแตกประเด็น วิเคราะห์ ถอดรหัส นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า คนเดินหีบลอตเตอรี่ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมมาจากอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งมีวิถีชีวิตการย้ายถิ่นแบบไม่ถาวรจากอีสานสู่ภาคใต้ คือ การไป-กลับระหว่างภูมิลำเนาเดิมเดือนละ 2 ครั้ง ตามเวลาช่วงที่สลากรินแบ่งรัฐบาลออก โดยมีปัจจัยสำคัญการย้ายถิ่นของคนเดินหีบลอตเตอรี่ ดังนี้ 1) ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม 2) ยกระดับฐานะของครอบครัวและเพิ่มรายได้ 3) หาประสบการณ์ชีวิตในพื้นที่ต่างถิ่นเพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงของชีวิต ซึ่งวิถีชีวิตคนเดินหีบลอตเตอรี่มีกระบวนการย้ายถิ่นแบบเฉพาะกลุ่มเดินหีบลอตเตอรี่จากภาคอีสานมายังภาคใต้จะเป็นเช่นนี้ตลอดทั้งปีจนกว่าจะเลิกอาชีพนี้และหันไปประกอบอาชีพใหม่

คำสำคัญ: คนเดินหีบลอตเตอรี่ ชีวิตย้ายถิ่น

Abstract

The study was to The Lottery Retailers : The Way of life of Migrants from the Northeast to the South of Thailand. The objective of this study was to explore the way of life of lottery retailers who were migrants from the Northeast to the South of Thailand, especially in ThungSong District, Nakhon Si Thammarat Province. The data of this qualitative study were collected through non-participatory observations and in-depth interviews with 10 lottery retailers. The results of the study were presented with analytical description. The study found that most of the lottery retailers were from Wang Saphung, Loei Province. It is a temporary lifestyle migration which is round trip from Thungsong to hometown twice a month. The main of lottery retailers migrants following reasons. 1)They wanted to temporarily change from being farmers to take other occupations after the harvesting season. 2) They wanted to improve their family's economic status and increase their income. 3) They wanted to have life experience in other places for new life. Lottery retailers of Migrants from the Northeast to the South of Thailand uses specific competencies. This way of life continues until they change to take other occupations.

Keywords: lottery retailers, migrants' way of life

1. บทนำ

“ภาคอีสาน” หรือที่ถูกกล่าวกันเป็นทางการว่า “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ชุมชนหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และซับซ้อนมากทั้งประเพณีวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตของผู้คนขึ้นอยู่กับระบบทางการเกษตร คือการทำไร่ ทำนา การหาปลา การหาของป่า ฉะนั้นสังคมทางภาคอีสานตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำนา เพราะอาชีพเกษตรกรรมถือว่าเป็นเส้นใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชาวอีสานมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ธันวา ใจเที่ยง, 2546)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคมีประชากรและพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย และได้ชื่อว่ามีปัญหาความยากจนมากที่สุดของประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นภาคอีสานมีฐานการผลิตอาหารที่สำคัญในการหล่อเลี้ยงคนในประเทศคือผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรกรรม เนื่องด้วยสภาพภูมิภาคมีข้อจำกัดในด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชากรจึงประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (มณีมัย ทองอยู่, 2547)

การย้ายถิ่นมักจะเปลี่ยนแปลงตามเศรษฐกิจและสังคม Mabogunje 1970(อ้างถึงใน โยธิน แสงวงดี, 2541) ด้านเศรษฐกิจ ที่เป็นผลของความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจ ในสังคมชนบท กับ สังคมเมือง โดยปัจจัยหลัก ในพื้นที่ต้นทาง และเป็นปัจจัยดึง ในพื้นที่ปลายทาง อันเนื่องมาจากความแตกต่างกันในสภาพเศรษฐกิจ ค่าตอบแทน ความต้องการแรงงาน ในทุกภูมิภาค เพื่อสร้างฐานะ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสถานะทางสังคมดีขึ้น Ulrich, Erik 2012, Garip 2008 (อ้างถึงใน อารี จำปากลาง, 2550)

เครือข่ายการย้ายถิ่น คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่น อดีตผู้ย้ายถิ่น และผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่น ในถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง ผ่านความสัมพันธ์ของเครือญาติ เพื่อน และจิตวิญญาณความเป็นคนถิ่นกำเนิดเดียวกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมภายใน ครัวเรือน ญาติ เพื่อน หมู่บ้าน และคนร่วมชาติของผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในถิ่นปลายทาง ที่เชื่อมโยงสายใยระหว่างบุคคลจากถิ่นปลายทางเข้ากับถิ่นต้นทาง ของผู้ย้ายถิ่น หรือเป็นการเชื่อมโยงสายใยของอดีตผู้ย้ายถิ่นจากถิ่นต้นทางเข้าสู่ถิ่น ปลายทางของพวกเขาที่เคยมีประสบการณ์ในการย้ายถิ่น ความสัมพันธ์ดังกล่าว อาศัยความเชื่อมั่นระหว่างบุคคลภายในเครือข่ายการย้ายถิ่น ผู้ย้ายถิ่นมักจะย้ายไปสู่ถิ่นปลายทางช่วยหางาน หาแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการลดต้นทุนทางตรงให้แก่ผู้ย้ายถิ่น Massey 1998 (อ้างถึงใน สุทธิพร บุญมาก, 2554)

Everett S.Lee (1966) เสนอว่า การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง เป็นการย้ายถิ่นจากเมืองสู่ชนบทนับตั้งแต่ช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ และการขยายภาคอุตสาหกรรมสู่พื้นที่ชนบท แต่ก็ยังมีกระแสการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง อันเกิด จากปัจจัยหลายๆ ประการ การย้ายถิ่นดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชน และโครงสร้างทางประชากรอันส่งผลต่อ การปันผลทางประชากร ที่ส่งผลอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวมากขึ้น

การย้ายถิ่นออกจากชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการย้ายเพื่อหางานทำ เป็นการย้ายถิ่นแบบหมุนเวียนไป-กลับ Rindfuss 1991(อ้างถึงใน โยธิน แสงวงดี, 2541) การว่างงานโดยเฉพาะภายหลังการเสร็จสิ้นภารกิจในไร่ นา หรือหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวทำให้ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบปัญหาทางเศรษฐกิจภายในสังคม ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นออกไปหางานทำหรือหาอาชีพเสริมนอกถิ่นภูมิลำเนาเดิม ชาวอีสานส่วนใหญ่จะย้ายถิ่นแสวงหาสู่เมืองใหญ่ ๆ ปัจจุบันการย้ายถิ่นของชาวอีสานส่วนใหญ่ไม่ใช่การย้ายถิ่นถาวร แต่มักจะเป็นการย้ายถิ่นระยะเวลานั้น ๆ เป็นการย้ายหลังจากเสร็จภารกิจจากการประกอบอาชีพหลัก ปรากฏการณ์ย้ายถิ่นของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่ง Meinkoth 1962 (อ้างถึงใน สุวรรณ บัวทวน, 2525)

ผลกระทบการย้ายถิ่นนั้นมีผลกระทบมากมาย ปัญหาของการย้ายถิ่นของวัยแรงงานที่เป็นผู้เป็นพ่อและแม่ ที่ส่งผลกระทบต่อลูก ซึ่งอยู่ห่างจากพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น ทำให้มีปัญหาด้านสุขภาพจิตสูงกว่า ลูกที่อยู่กับพ่อแม่ และทำให้ผู้ที่อยู่ในชนบทล้วนเป็นเด็กและคนชรา (อารี จำปากลาง, 2555)

Lili Ma (2012) นอกจากปัญหาที่เกิดกับครอบครัวแล้ว ผลกระทบด้านสังคมที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ย้ายถิ่นเองก็มีเช่นกัน เนื่องจากการย้ายถิ่นผู้ย้ายถิ่นต้องไปอาศัยอยู่ในพื้นที่ปลายทางที่มีความแตกต่าง ในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ กับพื้นที่ต้นทาง ทำให้ผู้ย้ายถิ่นต้องมีการปรับตัว ผู้ย้ายถิ่น บางรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้จึงต้องย้ายถิ่นกลับ แต่ถ้าผู้ย้ายถิ่นนั้นอาศัย หรือกระจุกตัวอยู่ร่วมกับผู้ย้ายถิ่นมาจากพื้นที่เดียวกัน หรือ ผู้ที่มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่มีลักษณะแบบแผนในการดำเนินชีวิตเดียวกัน อยู่รวมกันเป็นเครือข่าย (Networks) ก็จะทำให้ผลกระทบในแง่ปัญหาลดลง แปรเปลี่ยนเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน Walker, 2010, Gullette, Gregory S., Raleigh, Clionadh, 2014(อ้างถึงใน อารี จำปากลาง, 2555)

จังหวัดเลยตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีประชากรชาวอาชีพเสริมนอกถิ่นภูมิลำเนาเดิม ส่วนมากใหญ่จะประกอบอาชีพเสริมกิจการเกษตรกรรมแล้ว ซึ่งอาชีพที่นิยมคือ “ขายลอตเตอรี่” ของชาวอำเภอวังสะพุง เป็นที่นิยมและได้รับความสนใจของชาวบ้าน เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านในจังหวัดเลย โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุงมีรายได้เพิ่มมากขึ้นอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีผู้ประกอบการขายลอตเตอรี่ 5,028 คน คิดรายได้เฉลี่ย 23,111 บาทต่อปีต่อครัวเรือน (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2542 น. 15-16)

อาชีพใหม่เกิดขึ้น “คนเดินหีบลอตเตอรี่” มีการย้ายถิ่นในระยะสั้นเข้ามาประกอบอาชีพขายสลากกินแบ่งรัฐบาลในเมืองใหญ่ ๆ และเมืองมีเศรษฐกิจดี โดยมีขั้นตอนซับซ้อน เช่น มีการติดต่อญาติพี่น้อง มีตัวแทนหรือนายหน้าเป็นผู้จัดหา และการชักชวนของญาติพี่น้อง เป็นต้น ทำให้เกิดผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทำให้อาชีพดั้งเดิมถูกกลืนชั่วคราว เกษตรกรรมกลายเป็นเพียง อาชีพเสริม บางครอบครัวเลิกทำนา ที่ดินก็ให้คนอื่นเช่าหรือเอาที่ดินไปจำนอง เพื่อหาเงินทุนในการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล พร้อมทั้งจะเอาทรัพย์สินเป็นเดิมพันในการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ จึงเกิดเป็นภาระหนี้สิน การสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดิน จึงเป็นเหตุผลที่ผลักดันประชากรชนบทต้องยึดอาชีพนี้เป็นอาชีพเสริม ผลกระทบในผลประโยชน์ของต้นทางที่เป็นสังคมเกษตร ต้องมีต้นทุนในการผลิตที่สูงกว่าอันเนื่องมาจากวัตถุดิบทางการเกษตร มีราคาที่สูงขึ้น (Lili Ma, 2012) และในกรณีพื้นที่ปลายทางเป็นสังคมเมือง ที่มีค่าครองชีพที่สูงกว่าพื้นที่ต้นทางที่มีค่าครองชีพต่ำกว่า รายได้ของผู้ย้ายถิ่นจึงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต(Erik, 2012)

กระบวนการของคนเดินหีบลอตเตอรี่มีวิถีชีวิตการย้ายถิ่นจากถิ่นต้นทางคือ ภาคอีสานไปยังถิ่นปลายทางคือ ภาคใต้ อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างลำบาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเดินทาง เหนารถในการเดินทางภายในหมู่บ้านต้องอดทนนั่งอยู่ในท้ายรถกระบะในการเดินทางเป็นจำนวนทั้งหมด 20 – 23 คน ต่อการเดินทางแต่ละครั้งใช้เวลาเดินทาง 2 วันจากถิ่นต้นทาง เรื่องที่อยู่อาศัยต้องมีการเช่าบ้านเช่าเพียง 1 หลังเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อต้องการประหยัดเพื่อลดอันตรายเงินทุนของแต่ละรายบุคคล บางกลุ่มมีการนำอาหารของภาคอีสานลงมาด้วยในการได้แก่ ปลา ร้า แจ่วบอง ข้าวสาร ข้าวเหนียว เป็นต้น ซึ่งการย้ายถิ่นเดือนละ 2 ครั้ง กลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของคนเดินหีบลอตเตอรี่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ไปเสียแล้ว ปัจจัยการย้ายถิ่นประกอบอาชีพ “ขายลอตเตอรี่” เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรรม การเพิ่มรายได้ และการหาประสบการณ์ชีวิตในพื้นที่ต่างถิ่นเพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงของชีวิต จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้กลุ่มคนเดินหีบเลือกที่จะประกอบอาชีพนี้

การเลือกพื้นที่ในการประกอบอาชีพเดินหีบลอตเตอรี่ คือ ถิ่นปลายทางต้องมีความเจริญทางด้านภาคเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ภาคใต้ถือว่าเป็นภาคหนึ่งที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่หนึ่งของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่เป็นอำเภอที่มีความเจริญเป็นอันดับสองของจังหวัดนครศรีธรรมราช รองจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ตรงกลางของภาคใต้เป็นศูนย์กลางของการคมนาคม ทั้งทางรถไฟ และรถยนต์ เป็นเส้นทางผ่านไปสู่อำเภอต่างและเชื่อมติดต่อกับทุกจังหวัด เป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ธุรกิจยางพารา และสวนผลไม้ ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมและการเกษตร มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการจำนวน 39 แห่งซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงย่านเศรษฐกิจ (อ้างอิง : รายงานประจำปี 2555 เทศบาลเมืองทุ่งสง)

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจการศึกษางานวิจัยเรื่อง”คนเดินที่บลอตเตอร์ : วิถีชีวิตย้ายถิ่นจากอีสานสู่ภาคใต้”เพื่อสะท้อนให้เห็นมุมมองอีกมิติหนึ่ง โดยมุ่งที่ประเด็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตการย้ายถิ่นของกลุ่มคนเดินที่บลอตเตอร์ ตั้งแต่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นภาคอีสานสู่กระบวนการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคใต้เพื่อประกอบอาชีพขายลอตเตอร์ ทั้งนี้การประกอบอาชีพนี้เพื่อต้องการยกระดับฐานะทางครอบครัวและรายได้ รวมไปถึงการหาประสบการณ์ที่ถิ่นปลายทางเพื่อความมั่นคงของชีวิต ก่อให้เกิดการเอาตัวรอดดิ้นรนภาคในสังคมคนเดินที่บลอตเตอร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทำให้วัฒนธรรมชนบทเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมเมืองไปแล้ว รวมไปถึงการผลกระทบด้านสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อหลานอยู่ห่างจากพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น ทำให้มีปัญหาลูกสุขภาพจิตสูงกว่า ลูกที่อยู่กับพ่อแม่และแม่และภายในหมู่บ้านมีเพียงคนชราและเด็กความห่างเหินจากการดูแลครอบครัว ซึ่งผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาและช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตการย้ายถิ่นของคนเดินที่บลอตเตอร์จากภาคอีสานสู่ภาคใต้

3.วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นงานวิจัยประเภท Phenomenology วิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล การเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ กลุ่มคนเดินที่บลอตเตอร์จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In – depth interview) สนทนาเปิดกว้าง เพื่อให้ผู้วิจัยได้ เจาะ ข้อมูลจากการเล่าเรื่องประสบการณ์ ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (nonparticipant - observation) โดยศึกษาพื้นที่วิจัยคือ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช นำข้อมูลมาวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือจากนั้นจึง แยก ข้อมูลออกเป็นประเด็นทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผ่านการถอดรหัสตีความหมาย เพื่อสร้างข้อสรุป นำผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

4.ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. วิถีชีวิตย้ายถิ่นจากอีสานสู่ภาคใต้

1.1 กระบวนการย้ายถิ่น : วิถีชีวิตการย้ายถิ่นแบบไม่ถาวร

การย้ายถิ่นของ สมาชิกในครอบครัวตามแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยปัจจัยต้นทาง-ปลายทาง-อุปสรรคแทรกกลางใน การย้ายถิ่นของ Everett S.Lee (1966) ซึ่งศึกษาในระดับปัจเจกบุคคลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจในการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นกระแสการย้ายถิ่นของประเทศไทยนั้นได้เปลี่ยนแปลงจาก การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง มาเป็นการย้ายถิ่นจากเมืองสู่ชนบทนับตั้งแต่ช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ และการขยายภาคอุตสาหกรรมสู่พื้นที่ชนบท แต่ก็ยังคงมีกระแสการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง อันเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ ประการ การย้ายถิ่นดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชน และโครงสร้างทางประชากรอันส่งผลต่อ การบินผลทางประชากร ที่ส่งผลอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวมากขึ้น

รวมไปถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่แค่เมืองใหญ่หลักๆ และมีความต้องการใน ตลาดแรงงานที่สูงเช่นกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นของวัยแรงงานในชนบทเข้ามาประกอบอาชีพ ในเมืองใหญ่ต่างๆ (Zinkina and Korotayev 2010) แล้วมองกลับมาที่ประเทศไทยมีการศึกษามากมายที่ยังแสดงให้เห็นถึงการย้ายถิ่นสู่เมืองใหญ่ ๆ โดยกลุ่มคนอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จะมีปริมาณการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองที่สูงมากเป็นจำนวนกว่าหนึ่งในสี่ของผู้ย้ายถิ่นในกรุงเทพฯ (อารี จำปากล้า, 2550)

การย้ายถิ่นแบบไม่ถาวรต้องคำนึงถึงการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในด้านอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับการที่จำเป็นต้องย้ายถิ่น ผลจากการย้ายถิ่นทำให้พบเห็นประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งการมีรายได้จากการประกอบอาชีพจากการทำงาน ทำให้การย้ายถิ่นแบบระยะสั้นได้พัฒนาสภาพเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เช่น รายได้ที่

สูงขึ้น การมีความชำนาญในสายงานอาชีพ การนำรายได้กลับสู่ภูมิลำเนาเดิม และการประกอบอาชีพเพื่อมีสถานภาพทางสังคมที่ดีกว่าหรือสูงขึ้น การยอมรับจากเพื่อนบ้านตลอดจนความรู้สึกมั่นคงในชีวิต

อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่หนึ่งของคนเดินที่ปลอดภัยเลือกย้ายถิ่นแบบไม่ถาวร มาประกอบอาชีพเนื่องจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่เป็นอำเภอที่มีความเจริญเป็นอันดับสองของจังหวัดนครศรีธรรมราช รองจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ที่ตั้งอยู่ตรงกลางของภาคใต้เป็นศูนย์กลางของการคมนาคม ทั้งทางรถไฟ และรถยนต์ เป็นเส้นทางผ่านไปสู่อำเภอต่าง ๆ ของภาคใต้ตอนล่าง วิถีชีวิตของคนเดินที่ปลอดภัยมีการทิ้งคนเบื้องหลังไว้ภูมิลำเนาเดิม ได้แก่ ลูกหลาน พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่และเด็กเล็กความห่างเหินจากการดูแลครอบครัว เพียงต้องการไปประกอบอาชีพในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น

“...จะมีคนขับรถเวียนรับคนที่ขอลอดเตอรีภายในหมู่บ้านของตัวเองก่อน แล้วค่อยแวะรับคนรอบนอกหมู่บ้านจนครบทุกคน ออกเดินทางจากเลยมาที่ทุ่งสง หักค่าเดินทางก็ยังมีเหลือใช้เพราะเหมามา 1 คัน นั่งชิดๆ กัน ส่วนข้างบนก็เปลี่ยนเป็นไม้ไม่ได้ก็ขึ้น...”

(เสาวนิต คงหนู. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...วิธีการค่อนข้างเสี่ยงอันตราย อาจเกิดอุบัติเหตุได้ระหว่างการเดินทาง เพราะที่อัดเบียดกันมาในรถ เวลาฝนตก ก็กลัวถนนลื่นมากแล้วแต่ที่ก็ยินดีทำอาชีพนี้...”

(รุ่งนภา จินรดากานต์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...เดินทางมาปักขี้ได้เหนื่อยมาก ใช้เวลา 2 วัน นั่งรถกระบะมีผ้าคลุม อัดเบียดกันมากกับคนในหมู่บ้าน ญาติพี่น้องน้ำก็มาด้วย ส่วนใหญ่จะออกจากวังสะพุงก่อนหอยออก ถ้าออกวันที่ 1 พวกน้ำก็จะออกเดินทางวันที่ 22 เพื่อมาขายลอดเตอรีงวดหน้า แต่ถ้างวดวันที่ 16 ก็จะมาอีกครั้งวันที่ 6 เมื่อเวลาไว้เดินขาย...”

(จันจิรา ธรรมรักษ์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ขึ้นแล้วกับการย้ายไปกลับทุกๆ เดือน พี่ทำมานานเลยได้นั่งที่สบาย แต่ถ้าคนที่เพิ่งมาทำนะ ได้ที่นั่งลำบาก ฟันนอนเปลญวนเลยสบายนอนยาวได้เลย เปลจะผูกแขวนนอนเรียงแถวข้างบนส่วนข้างล่างไว้ให้พวกมาใหม่หรือผู้หญิงนั่งกัน...”

(สมศักดิ์ ภูมิทัศน์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...เดินทางเหนื่อยมากแต่ชินแล้วละ แต่ก่อนปวดเมื่อยขามาก 2 วันกว่าจะถึง ทุ่งสง คิดว่าต้องอัดกันมา 20 – 23 ต่อรถ 1 คัน บางทีเราใหม่เราก็ให้คนเก่า ๆ เลือกที่ก่อน อันตรายมากแต่ยอมนั่งมาด้วย เลือกไม่ได้...”

(เยาว์ จันทรอิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...พวกน้ำจะเข้าบ้านกัน 1 หลัง นอนด้วยกันแยกมุมเอาชายฝั่งหนึ่งหญิงฝั่งหนึ่ง ค่าเช่าจะหารกัน ค่าอาหารพวกน้ำจะเอามาจากที่เลย แจ่วบอง ปลา ร้า ข้าวเหนียว ของพวกนี้เอาไว้มากินกันประหยัดได้เยอะ แต่ถ้าจะซื้อมาทำกินก็จะหารกันคนละ 20 บาทกินด้วยกันทุกคน...”

(สมใจ จันทรอิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...เวลาไม่ได้ขายลอดเตอรีก็ทำนา ห้างไม่ได้หรือทำไร่พอได้ส่งลูกเรียนกับใช้จ่ายในบ้าน แต่บางคนก็ขายที่นาแล้วทำอาชีพนี้ไปเลยก็มี...”

(วาสนา บุญโส. ผู้ให้สัมภาษณ์)

จากข้อความข้างต้นการย้ายถิ่นเป็นเพียงกระบวนการย้ายแบบไม่ถาวร การเดินทางเหมารถภายในกลุ่มเครือข่ายเดียวกัน หรือนายทุนเป็นผู้จัดการรถให้ เป็นการเดินทางไป-กลับ ระหว่างถิ่นต้นทางคือ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และถิ่นปลายทางคือ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการรับคนในชุมชนก่อนแล้วเวียนรับคนนอกชุมชนจนกว่าจะครบ ลักษณะการเดินทางค่อนข้างที่จะลำบากในการเดินทางเนื่องจากต้องลดภาระต้นทุนจึงต้องอาศัยการเหมารถและอัดเบียดเสียดกันจำนวน 20-23 ต่อรถหนึ่งคัน ผู้ขายจะใช้วิธีการผู้ปลานอนเป็นแถวข้างบนส่วนผู้หญิงใช้วิธีนั่งข้างล่างการเลือกทำเลที่นั่งก็ต้องขึ้นอยู่กักระยะเวลาที่ทำงานด้วย หากยึดอาชีพนี้มานานแล้วก็จะได้ที่นั่งดี ๆ ไปครอบครองในส่วนคนที่เพิ่งเข้ามาทำได้ที่นั่งไม่สะดวกสบายเท่าไรเพราะยึดหลักความเกรงใจ ออกเดินทางทุก ๆ วันที่ 22 ของทุกเดือนเพื่อเมื่อระยะเวลาในการเดินทาง 2 วันและเมื่อระยะเวลาในการจำหน่าย 1 อาทิตย์ ก่อนที่สลากรีนแบบ

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4: 2557
 “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน”
 “ Development of New and Innovative Research for the AEC

รัฐบาลจะประกาศผลในงวดที่ออกวันที่ 1 ของทุกเดือน หากเป็นงวดวันที่ 16 ออกเดินทางตั้งแต่วันที่ 6 ใช้ระยะเวลาในการเดินทางโดยรถกระบะที่เหมาะสมเป็นเวลา 2 วัน เข้าที่พักเป็นบ้านเช่า ซึ่งเข้าร่วมกันอาหารส่วนใหญ่เตรียมมาจากภูมิภาคเดิม ข้าวเหนียว ปลาแดก ปลาร้า บางส่วนมาซื้อเอาปลายทางค่าใช้จ่ายจะใช้วิธีแชร์กันทั้งนี้เพื่อความประหยัดและลดต้นทุน ด้วยเหตุหลายประการที่กลุ่มคนเดินทึบยอมเสี่ยงที่จะเดินทางเพื่อการสร้างรายได้ การฉกฉวยโอกาสที่ดีกว่าอาชีพเดิมอย่างเกษตรกรรม การยกระดับฐานะ หรือภาระหนี้สิน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่แบกรับไว้ จึงเป็นสาเหตุหลัก ๆ ของการเลือกที่จะประกอบอาชีพนี้

2. แรงผลักดันเกิดการย้ายถิ่นของคนเดินทึบตลอดเตอรี

2.1 สภาพเศรษฐกิจ : ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

สภาพเศรษฐกิจของประชากรอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พริก อ้อย ไม้ผล มะขาม ลำไย ยางพารา และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งสภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนเดินทึบตลอดเตอรีคือ ความต้องการทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการถูกบีบบังคับจากสังคมที่มีความเป็นอยู่แบบชนบทให้ก้าวทันสังคมเมือง ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม บวกกับสภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลักษณะเป็นดินปนทราย ซึ่งไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ผลผลิตทางการเกษตรจะได้มาน้อยขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นหลัก และความต้องการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความโอกาสที่ก้าวหน้า สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ คือ “ตลอดเตอรี” ทำให้เกิดผลักดันออกจากภูมิลำเนาเดิม และยึดเป็นอาชีพเสริมหรือหลักไปโดยไม่มีการบังคับ ซึ่งเกิดจากการชักชวนของเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องในสังคมนั้น หรือนายทุนจัดหาให้

“...เศรษฐกิจแย่ ทำนาทำไร่อ้อยอยู่ที่เลยแต่มันผลผลิตน้อย ช่วงนี้หน้าแล้งไม่ต้องคิดอะไรเลย ยอมทิ้งที่นาเพราะทำไปก็ขาดทุน เลยมาเดินขายตลอดเตอรีดีกว่า อย่างน้อยพอได้ค่าเทอมลูกที่บ้าน...”

(สมใจ จันทร์อิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ธรรมชาติ ฝน ฟ้า อากาศ คาดเดายากเป็นเรื่องที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติอากาศ ต้องอาศัยประสบการณ์ ลงทุนเยอะ ไม่คุ้มทุน ป้าเลยเลือกมาขายตลอดเตอรีตาม ๆ พี่น้องมา...”

(เสาวนิต คงหนู. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...พี่ทำนาค่ะ แต่พอเวลานาทั้งช่วงที่ก็เลือกที่มาเดินขายตลอดเตอรีเพราะทำนาอย่างเดียวมันเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนไม่รู้แล้งมากไหม เลยเสริมด้วยอาชีพเดินขายตลอดเตอรี ก็พอได้มีเงินกลับไปที่บ้านที่เลยบ้าง...”

(อริศรา พลอดเถาว์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คนเดินทึบมีลักษณะทัศนคติเห็นตรงกันในเรื่องสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ลักษณะภูมิอากาศในเขตอำเภอวังสะพุงมี 3 ฤดู คือฤดูร้อนช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม อากาศร้อนจัด ฤดูฝนช่วงเดือนมิถุนายน-ตุลาคม ฤดูหนาวช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวจัด สภาพอากาศในจังหวัดเลยโดยทั่วไปในฤดูร้อนจะร้อนจัด (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2541 น. 39) แสดงให้เห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมจากในอดีตเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านอย่างมาก ปัจจุบันกลายเป็นปัญหาที่ผลักดันให้ชาวบ้านย้ายถิ่นหาอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่ที่ดีกว่า เนื่องจากปัญหาของผลผลิตที่ลดน้อยลงขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นเป็นเหตุผลที่สำคัญของชาวบ้าน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เลือกอาชีพคนเดินทึบเป็นอีกหนึ่งอาชีพในการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและความต้องการก้าวหน้าของชีวิตที่ดีกว่าเดิม

2.2 สภาพสังคม : ยกระดับฐานะของครอบครัวและเพิ่มรายได้

สภาพสังคมภายในพื้นที่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมสมัยก่อนมีวิถีชีวิตเป็นแบบเรียบง่าย สภาพบ้านเรือนแต่ก่อนจะสร้างขึ้นเป็นเรือนหลังใหญ่ยกพื้นสูง พื้นเรือนนิยมทำด้วยไม้แผ่นส่วนเสาะจะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นต้น ๆ หรืออิฐก่อเป็นเสาใหญ่ มีบันไดไม้พาดไว้สำหรับขึ้นลง ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนได้เปลี่ยนแปลงวัสดุที่ทำด้วยไม้กลับกลายเป็นวัสดุที่ทำด้วยปูน ด้วยกระแสทุนนิยมที่เข้ามามีอิทธิพลต่อประชากรภายในพื้นที่ทำให้วิถีชีวิตจากความเรียบง่ายทำอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวก็สามารถเลี้ยงสมาชิกภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันความต้องการของการบริโภคทั้งวัตถุดิบด้านสิ่งของและจิตใจได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประชากรภายในชุมชน ทำให้เกิดความต้องการหาโอกาสที่จะก้าวหน้าในสังคม มีพื้นที่แสดงตัวตนภายในหมู่บ้านอีกทั้งความต้องการของการยกระดับฐานะให้เท่าเทียมกับสังคมสมัยใหม่ และปัญหาความยากจนของชาวบ้านที่ประสบพบเจอไม่ว่าจะเป็นเรื่องหนี้สินจากการจำนองที่นา หนี้เงินกู้ธนาคาร เป็นต้น ทำให้เกิดการผลักดันให้ชาวบ้านแสวงหาอาชีพที่มีรายได้ที่ดีกว่า รวมไปถึงการย้ายถิ่นไปสู่สังคมเมืองที่พัฒนาแล้ว

“...เมื่อก่อนที่สมัยปู่ตายายลุงนะ ก็ทำนาเวลาถึงหน้าเก็บ โอ้ย...แทบจะมีกินมีใช้ไปหลายเดือน ไม่ได้มาแบกภาระหนี้สินเหมือนทุกวันนี้เลย เพราะที่ตัวของลุงเองไปกู้เงินธนาคารมาใช้ เอามาลงทุน ...”

(อติศร บุญสุวรรณ. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ค่าใช้จ่ายเยอะ สมัยนี้ของก็แพง จะให้ไปทำไรทำนาเหมือนแต่ก่อนไม่พอแล้ว ไหนจะหนี้ค่าปุ๋ยเคมีที่ต้องใช้ ค่าเทอมลูก ค่าใช้จ่ายในบ้าน ที่รับผิดชอบคนละครึ่งกับแฟน ต้องหาอย่างอื่นมาทำ พามากันหมดทั้งพี่น้อง ลูกสาวก็มาช่วยเดินขาย...”

(เยาว์ จันทร์อิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...อยากช่วยแบ่งเบาแม่ แต่ก็ได้มีมือถือ แม่เลยให้มาขาย ลองมาขาย 4 จวดแล้ว แบ่งกำไรบางส่วนไว้ซื้อมือถือและอีกส่วนให้แม่...”

(ฤทัย จิตราภาอิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นสภาพสังคมภายในหมู่บ้านยอมรับถึงความเรียบง่ายจากอาชีพเกษตรกรรมทำไร่นาพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด พืชเศรษฐกิจทำรายได้ให้แก่ชาวบ้าน แต่ปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านภายในชุมชนแล้ว ด้วยภาระที่เข้ามา ได้แก่ ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน ค่าทุนของปุ๋ย ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าหนี้สินต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทให้ชาวบ้านต้องดิ้นรนต่อสู้ เพื่อต้องการความก้าวหน้าในสังคมหลุดพ้นจากความจนและยกระดับฐานะของตนให้เท่าเทียมกับภายในสังคม ดังนั้นการย้ายถิ่นหาแหล่งที่ทำกินและการหาอาชีพเสริมเช่น ขายลอตเตอรี่ จึงเข้ามาเป็นทางเลือกอีกหนทางออกให้ชาวบ้านประกอบอาชีพเดินหีบลอตเตอรี่

2.3 ประสบการณ์ชีวิตในพื้นที่ต่างถิ่น : ความก้าวหน้าและมั่นคงของชีวิต

กลุ่มคนที่พูดภาษาเดียวกันหรือมีวิถีชีวิตที่มีรูปแบบที่คล้ายกันอยู่รวมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเครือข่ายในพื้นที่สังคมเมืองที่มีความแตกต่างกันทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา วัฒนธรรม ความคิด และค่านิยมเพื่อเป็นการลดแรงกดดันในการอยู่ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างและให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการย้ายถิ่น (อารี จำปากล้า, 2550 และGullette, Gregory S., 2014) ดังนั้นการหาประสบการณ์ในพื้นที่ต่างถิ่น ซึ่งการย้ายถิ่นเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงในกระบวนการเปลี่ยนแปลง การย้ายถิ่นเป็นการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อการกระจายความคิด การสื่อสาร ทักษะคิด และทักษะใหม่ ๆ ให้แก่ผู้ที่ไม่ย้ายถิ่นที่อาศัยในท้องถิ่นเดิม ยิ่งกว่านั้นการย้ายถิ่นของเขตชนบทสู่เขตเมือง เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนในแง่ของครัวเรือนและประเภทของบุคคลย้ายถิ่น พยายามวางนัยทั่วไปของการย้ายถิ่น “ดี” และ “ไม่ดี” ต้องพิจารณาอย่างยิ่ง เพราะการย้ายถิ่นอาจเป็นผลดีสำหรับบางคน ในขณะที่หลายคนอาจเสียผลประโยชน์ Adepouju 1977 (อ้างถึงใน สุวรรณ บัวทวน, 2525)

“...มาขายแรก ๆ ก็กลัวเพราะไม่ใช่บ้านเรา คนที่นั่นพูดเร็วมากแทบจะฟังไม่ทัน อาศัยเกาะกลุ่มด้วยกันถามจากเพื่อน พี่น้องบ้างเพื่อได้ช่วยเราได้บ้าง...”

(วาสนา บุญโส. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ยอมรับว่ามาชายที่นั่นตอนแรกเข้าใจว่าต้องมีระเบิด กลัวเวลาเดินชายก็จะอยู่กับญาติไม่เคยเดินแยก แต่ทำบ่อยๆ ก็เปลี่ยนความคิดเพราะมันไม่ใช่แบบที่เราคิดเลย...”

(รุ่งนภา จินรดากานต์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ที่ยอมทิ้งที่นาเอาไปขายแล้ว ลองหาที่ทำมาหากินใหม่ ตอนแรกได้มาขายลอตเตอรี่ชายจนคนที่นั่นให้งานที่ช่วยเขา กรียดาย รายได้ช่วงทำแรก ๆ ดีมากเลย แล้วยังส่งเงินกลับไปที่บ้านทุกเดือน...”

(รุ่งนภา จินรดากานต์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ความเป็นอยู่ที่ไถ่มันต่างกับที่บ้านป่า ที่นั่นปลูกอะไรก็ขึ้นที่บ้านป่ามันเป็นดินทราย พอได้มาขายลอตเตอรี่ที่นั่นก็ยิ่งมองหาอาชีพอื่นที่พอจะทำได้เวลาขายลอตเตอรี่หมดแล้ว...”

(สมใจ จันทรอิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...การที่นำลงมาขายที่ทุ่งสง น่าได้เห็นประเพณีของคนใต้ งานชักพระ น้ำก็ไปนะไปขายด้วยไปทำบุญด้วย ขายได้ดีเลยล่ะ...”

(อดิศร บุญสุวรรณ. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...ที่อยากลองลงมาปักขี้ไต้ดูเศรษฐกิจที่นั่นดี แทบจะดีกว่าที่บ้านพี่มาก ๆ ลักษณะคนก็ค่อนข้างมีฐานะ เลยรับจ้างกรียดายด้วย เพราะพวกยงพารา บ้านพี่ที่เลยก็ปลูกได้แล้ว...”

(จันจิรา ธรรมรักษ์. ผู้ให้สัมภาษณ์)

“...รายได้ที่ได้รับมาก็ส่งกลับไปให้ที่บ้านหมด ตัวที่อยู่ยาวที่นั่นเพราะที่รับจ้างกรียดายด้วย เดินขายลอตเตอรี่ด้วย ถ้าจะกลับก็กลับพร้อมพี่น้องที่มาขายงวดต่อไป...”

(สมใจ จันทรอิน. ผู้ให้สัมภาษณ์)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นเพียงเครื่องมือในการหาแหล่งความมั่นคงของชีวิตจากการย้ายถิ่นในพื้นที่ปลาย รวมไปถึงการปรับตัวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่กลุ่มเดินหีบลอตเตอรี่ ซึ่งการย้ายถิ่นเป็นทั้งผลประโยชน์ หรืออาจเป็นโทษสำหรับการให้ทัศนะ จากการสัมภาษณ์มุ่งประเด็นการย้ายถิ่นเป็นการหาประสบการณ์ต่างถิ่นเพื่อแสวงงานหาอาชีพใหม่ที่ดีกว่าและมั่นคงแก่ชีวิตและครอบครัว การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนภาคใต้ เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจยงพารา เรียนรู้วิถีการกรียด ปัจจุบันจังหวัดเลยสามารถปลูกยงพาราได้แล้ว ซึ่งกลุ่มเดินหีบบางกลุ่มมีการปลูกยงพาราแทนการทำนาข้าว ทั้งนี้เพื่อช่องทางที่ก้าวหน้ากว่าเดิม สำหรับประเด็นที่มองการย้ายถิ่นในช่วงแรกไม่ดี เนื่องจากต่างวัฒนธรรมย่อมมีความแตกต่างทำให้มีการเดินทางแบบรวมกลุ่มรวมไปถึงการได้รับสารจากสื่อและเข้าใจผิดไปเองของกลุ่มเดินหีบลอตเตอรี่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตของคนเดินหีบลอตเตอรี่เป็นวิถีชีวิตการย้ายถิ่นแบบไม่ถาวร เป็นแบบไป-กลับ ระหว่างภูมิลำเนาเดิม ไปสู่ถิ่นปลายทาง เดือนละ 2 ครั้ง เป็นกระบวนการเดินทางลดต้นทุนในการประกอบอาชีพแบบเฉพาะของกลุ่มเดินหีบลอตเตอรี่ในการแสวงหารายได้ยกระดับฐานะของครอบครัว ปัจจุบันมีความเลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคมอย่างเห็นได้ชัด รวมไปถึงการหาประสบการณ์ต่างถิ่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และสิ่งแวดล้อมเพื่อหาหนทางในความมั่นคงของชีวิต การย้ายถิ่นนำมาซึ่งประโยชน์ในการเรียนรู้สังคมที่ถิ่นปลายทางหรือกลับเป็นโทษแก่ผู้ย้ายถิ่นก็ขึ้นอยู่กับทัศนคติในการให้คุณค่า จากปัญหาที่ประชากรส่วนใหญ่เผชิญในภาคเกษตรกรรมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขีดจำกัดในเรื่องของสภาพภูมิศาสตร์ อากาศแห้งแล้งอีกทั้งดินเพาะปลูกเป็นดินปนทราย เกิดภาวะความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นเหตุผลที่ผลักดันให้กลุ่มคนในพื้นที่มีการย้ายถิ่น กล่าวคือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการผลักดันให้ชาวบ้านอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ย้ายถิ่นสู่ภาคใต้ในพื้นที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อแสวงหาอาชีพเสริมหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ความแตกต่างของชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม ซึ่ง alvin l. bertrand ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของชุมชนทั้งสองประการนี้

ว่า เกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมหรืออิทธิพลของสิ่งแวดล้อม 3 ประการ คือ 1.อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ที่ตั้งของชุมชน ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ความใกล้ชิดกับธรรมชาติและสภาพทางไกลจากชุมชนภายนอก 2.อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ความแตกต่างของสังคม การแข่งขันและวรรณของสังคมและการเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม และ3.อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ การแสดงออกทางวัฒนธรรม การควบคุมทางสังคม ความรู้และทักษะ การประกอบอาชีพ และระดับและมาตรฐานการครองชีพ (alvin l. bertrand อ้างถึงใน กฤษณพงษ์ จุฑะกนก, 2541 : 45 - 47) การเปลี่ยนแปลงทำให้อาชีพดั้งเดิมถูกล้มชั่วขณะ เกษตรกรรมกลายเป็นเพียงอาชีพเสริม บางครอบครัวเลิกทำนาหันมาขายลอตเตอรี่กันทั้งครอบครัว ที่ดินก็ให้คนอื่นเช่า วัฒนธรรมชนบทเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมเมือง ครอบครัวเดียวมีการหย่าร้างสูง ในหมู่บ้านมีเพียงคนชราและเด็ก ความห่างเหินจากการอบรมดูแลเอาใจใส่ของครอบครัว การย้ายถิ่นของวัยแรงงานที่เป็นผู้เป็นพ่อและแม่ที่ส่งผลต่อลูก ซึ่งอยู่ห่างจากพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นทำให้มีปัญหาสุขภาพจิตสูงกว่า ลูกที่อยู่กับพ่อและแม่ครอบครัวของคนเดินที่ปลอดภัยจึงเกิดเป็นผลกระทบด้านสังคม ค่านิยม มุ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ (อารี จำปากล้า,2555)

คนเดินที่ปลอดภัยเป็นอาชีพที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ ของสถาบันต่างๆ คือ ครอบครัว ชุมชน และภาครัฐ ซึ่งทางภาครัฐให้ความร่วมมือด้านการบริหาร การจัดการกำหนดนโยบายที่มีความเป็นธรรมแก่ผู้ค้าประเภทโควตาและผู้ค้ารายย่อยต้องปรับตัวเข้าหากัน ด้านชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา เพื่อการสร้างเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีแห่ง

เกษตรกรรม ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนเดินที่ปลอดภัยเป็นวิถีการย้ายถิ่นในการประกอบอาชีพในพื้นที่ต่างถิ่น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะวิถีชีวิตครอบครัวมีความห่างเหินในการดูแล เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของเกษตรจากการผลิตเพื่อยังชีพในครอบครัวไปสู่การผลิตเพื่อเงินและการค้าขาย เป็นผลทำให้เกิดการถือครองวัตถุเกิดภาวะที่เรียกว่าวัตถุนิยม มุ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ นำมาสู่แรงผลักดันให้กลุ่มมีความต้องการก้าวหน้าในสังคมที่ดีกว่าจึงกลายเป็นวิถีชีวิตการย้ายถิ่นเงินร่ำจำหน่ายสลากกินแบ่งให้เห็นในปัจจุบัน

5.ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถาบันภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารจัดการจัดสรรสลากกินแบ่งให้กับผู้ค้ารายย่อยได้ และในส่วนสถาบันชุมชนพัฒนาชุมชนเชื่อมโยงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าไว้ด้วยกัน การสร้างเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิตและดำรงไว้ซึ่งจิตสำนึกทางชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะปฏิบัติ

ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารจัดการจัดสรรสลากกินแบ่ง ควรให้สิทธิแก่กลุ่มคนเดินที่ปลอดภัยได้มีเสนอออกข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายบ้างประการ และส่วนของการพัฒนาชุมชนรวมกลุ่มกันในผู้นำชุมชนสร้างโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยภาคเกษตรกรรมร้อยเข้ากับภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อให้วิถีชีวิตคงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

ปัจจุบันอาชีพอิสระที่เกิดขึ้นในชุมชนมีจำนวนมาก และขยายผลออกไปเรื่อยๆ เพื่อต้องการให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตและสร้างระบบธุรกิจแบบพึ่งพาอาศัยกัน การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงวิถีชีวิตย้ายถิ่นจากอีสานสู่ภาคใต้ของคนเดินที่ขายลอตเตอรี่จาก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สามารถนำไปขยายศึกษาในประเด็นต่อไปคือ อัตลักษณ์ของคนเดินที่ขายลอตเตอรี่ เพื่อตระหนักถึงคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของกลุ่มเดินที่ปลอดภัยอย่างมีศักดิ์ศรี การรับรู้ชีวิตของกลุ่มเดินที่ขายลอตเตอรี่เชิงบวกในสังคมเมือง

6. บรรณานุกรม

- กฤษณพงษ์ จุฑากนก. (2541). *ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ชนบทไทย : กรณีศึกษา*. เลย: สถาบันราชภัฏเลย. เทศบาลเมืองทุ่งสง. (2555). *รายงานประจำปี2555เทศบาลเมืองทุ่งสง*. นครศรีธรรมราช.
- มณีมัย ทองอยู่. (2547). *แนวคิดและวิธีวิทยาในการศึกษาสังคมชนบท*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยาลัย.
- โยธิน แสงวดี. (2541). ผลกระทบของการมีชายสังคมในถิ่นปลายทางของผู้ย้ายถิ่นต่อการเลือกถิ่นปลายทาง. *ประชากรศาสตร์*, 17(1), 13-33.
- สุวรรณ บัวทวน. (2525). *สังคมวิทยาชนบท*. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเลย. (2542). *รายงานโครงการสำมะโนหมู่บ้าน พ.ศ. 2542*. เลย : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย. เลย.
- สุทธิพร บุญมาก. (2554). บทบาทของเครือข่ายการย้ายถิ่นของแรงงานคนไทยเชื้อสายมลายู ในร้านต้มยำ ประเทศมาเลเซีย. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 28(1), 101-122.
- อารี จำปากล้วย และ อารีย์ พรหมไม้. (2550). *จากหมู่บ้านสู่เมืองกรุง*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม:มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อารี จำปากล้วย. (2555). *การย้ายถิ่นของแรงงานกับผลกระทบต่อครอบครัวและเด็กในสังคมอาเซียน: สิ่งที่ได้กับสิ่งที่ต้องสูญเสีย*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธันวา ใจเที่ยง. (2546). *หมู่บ้านชาวนาปฏิวัติรบนแผ่นดินอีสานตอนบน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- Erik Moberand. (2012). *Reverse Remittances: Internal Migration and Rural-to-Urban Remittances in Industrialising South Korea*. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Volume 38 Number 3.
- Gullette, Gregory S. (2014). *Rural–Urban Hierarchies, Status Boundaries, and Labour Mobilities in Thailand*. *Journal of Ethnic & Migration Studies*. Aug 2014, Vol. 40 Issue 8, p1254-1274. 21p. 5
- Lee, E. S. (1966). *A Theory of Migration*. *Demography*. 3(1).
- Lili Ma. (2012). *Critical Evaluation of the New Rural-Urban Labor Mobility in China: Reasons and effects of Rural-Urban Labor Migration on Urban and Rural Labor Market*. *Asian Social Science* Volume 8 Number-3.
- Zinkina and Korotayev. (2010). *Urbanization Dynamics in Egypt: Factors, Trends, Perspectives*. Pluto Journals ASQ35.1.

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4: 2557
 “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน”
 “ Development of New and Innovative Research for the AEC

บุคลากรกรม

- จันจิรา ธรรมรักษ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ ปีมป.ต.ท ถนนสายเอเชีย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 17 กุมภาพันธ์ 2558
- ฤทัย จิตราภาอิน ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ว่าการอำเภอทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 16 กุมภาพันธ์ 2558
- เยาว์ จันทรอิน ผู้ให้สัมภาษณ์ ร้านโกปี้ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 16 กุมภาพันธ์ 2558
- รุ่งนภา จินรดากานต์ ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ว่าการอำเภอทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 17 กุมภาพันธ์ 2558
- วาสนา บุญโส ผู้ให้สัมภาษณ์ ถนนในทุ่งสง-สุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 19 กุมภาพันธ์ 2558
- สมใจ จันทรอิน ผู้ให้สัมภาษณ์ ร้านโกปี้ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 18 กุมภาพันธ์ 2558
- สมศักดิ์ ภูมิทัศน์ ผู้ให้สัมภาษณ์ ปีมป.ต.ท ถนนสายเอเชีย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิษณุานิน ประทุม
 (ผู้สัมภาษณ์) 18 กุมภาพันธ์ 2558
- เสาวนิต คงหนูผู้ให้สัมภาษณ์ ธนาคารกรุงไทย สาขาตลาดเกษตร อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
 พิษณุานิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 17 กุมภาพันธ์ 2558
- อดิศร บุญสุวรรณ ผู้ให้สัมภาษณ์ ถนนในทุ่งสง-สุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
 พิษณุานิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 19 กุมภาพันธ์ 2558
- อริศรา ปลอดภัย ผู้ให้สัมภาษณ์ ถนนในทุ่งสง-สุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
 พิษณุานิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 19 กุมภาพันธ์ 2558

ภาคผนวก ค
(การตีพิมพ์ผลงานในวารสาร HR intelligence)

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บลอตเตอรี่*
The practice of everyday life of lottery retailers

พิชญานิน ประทุม**

อุทิศ สังข์รัตน์**

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บลอตเตอรี่ในพื้นที่ศึกษา อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บลอตเตอรี่ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มคนเดินที่บลอตเตอรี่จำนวน 5 คน วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนรวม โดยนำข้อมูลตรวจสอบแตกประเด็น วิเคราะห์ ถอดรหัส นำเสนอผลการศึกษาดังวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันชีวิตของคนเดินที่บลอตเตอรี่ มีการต่อรองกับการเข้ามาประกอบอาชีพนี้คือการลงทุนมีการการต่อรองกลุ่มเงินกู้ยืมระบบ รวมไปถึงพ่อค้าคนกลางที่เลือกลงทุนและยืมเพื่อให้ราคาต้นทุนถูกลง ในขณะที่เดียวกันมีการต่อรองกับผู้ซื้อในการจำหน่าย และการช่วงชิงพื้นที่ในการจำหน่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งการเดินทางที่พกที่ประหยัด ทั้งนี้รวมถึงเทคนิค กลวิธี ในการจำหน่ายปิดหีบก่อน 1 สัปดาห์ก่อนออกรางวัล โดยมีแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ของ de Certeau (1980) นำมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่การดำรงชีวิตจากอาชีพเกษตรกรรมสู่อาชีพมีความสัมพันธ์กลไกอำนาจในสังคมของคนเดินที่บลอตเตอรี่ บทความชิ้นนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่งเท่านั้นผ่านจากเสียงของผู้ค้ารายย่อยที่เรียกว่า “คนเดินที่บลอตเตอรี่”

คำสำคัญ : ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน, ที่บลอตเตอรี่, คนเดินที่บลอตเตอรี่

*เพื่อศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินที่บลอตเตอรี่ใน อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

**นักศึกษาลัทธิสุตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ / โทรศัพท์ 086-9636475 email :

pitchayaninprathum@gmail.com

**ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ /

โทรศัพท์ 086-2959778 email : Utit.s@psu.ac.th

Abstract

The objective of this research was to explore the everyday life practice of lottery retailers in Thungsong District, Nakhon Si Thammarat Province. The data of this qualitative research were collected from five lottery retailers through in-depth interviews and non-participant observation. The data were classified into categories, analyzed, and decoded. The results of the study were presented in analytical description.

The result of this study showed that in their everyday life, lottery retailers had to cope with capitalism and strict rules and regulations set by the National Council for Peace and Order. Therefore, lottery retailers needed to have strategies and tactics which were identities of their group in their everyday life practice. The research was based de Certeau (1980) theory. It was also found that the relationships of power mechanisms in society affected the life of lottery retailers as they had to face with economic problems and struggle to break out of poverty. This article reflects viewpoints on the problems through the life of a group of “lottery retailers”.

Key words: Everyday life practice, box of lottery, way of the life among lottery retailers

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ต้องเผชิญภาวะวิกฤติซ้ำซาก เริ่มต้นจาก พ.ศ. 2540 วิกฤติทางการเงิน ในช่วงเวลาต่อมา 10 ปี เกิดวิกฤติการเมืองในช่วง พ.ศ. 2551 ถึง ปัจจุบัน ได้สูญเสียทุนทั้งการเงินและทุนสังคม เมื่อพิจารณาสัดส่วนของรายได้ประชากรและการถือครองทรัพย์สินในช่วงปี 2531 – 2550 รายได้ประชากรร้อยละ 20 รายที่สูดมีรายได้รวมกันประมาณร้อยละ 55 ของรายได้ทั้งประเทศ ในขณะที่คนจนที่สูดร้อยละ 20 มีรายได้รวมเพียงร้อยละ 4 ของรายได้ทั้งประเทศเท่านั้น ความเหลื่อมล้ำทางรายได้จึงเกิดขึ้นระหว่างภูมิภาคการกระจายเศรษฐกิจไม่ทั่วถึง กระจายแค่ภูมิภาคที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจในการลงทุนเท่านั้น ทำให้คนจนกระจายทั่วประเทศ ขณะที่คนรวยกระจุก ประชาชนไม่น้อยที่ถูกครอบงำด้วยวัตถุนิยม บริโภคนิยม และสุขนิยม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางความมั่นคงชีวิตรวมไปถึงรายได้ระหว่างกลุ่มต่างๆ และอาชีพต่าง ๆ นำมาสู่การอพยพย้ายถิ่นไปยังภูมิภาคที่มีเศรษฐกิจที่ดีกว่า (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

ความพยายามในการหาแหล่งทำมาหากินหรือช่องทางใหม่ที่เพิ่มรายได้ จึงเกิดขึ้น เนื่องจากภายในท้องถิ่นของตนเองไม่สามารถตอบสนองหรือมีแหล่งทรัพยากรที่ไม่เพียงพอต่อการดำรง จึงต้องเข้ามาสู่ศูนย์กลางเมืองหรือตามตัวเมืองแต่ละจังหวัด (ปาจรีชัย จินะปัญญา, 2552)

“ลอตเตอรี่” จึงกลายเป็นตัวเลือกในแนวทางอาชีพใหม่ผลักดันให้ชาวบ้านในเขตพื้นที่ถิ่นลำเนาเดิมเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมผันตัวเป็นผู้ค้ารายย่อยของธุรกิจสลากกินแบ่ง “การขายลอตเตอรี่” เป็นที่นิยมของชาวอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ถือว่าเป็นอำเภอเรียกว่า “หมู่บ้านขายลอตเตอรี่” ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย กล่าวได้ว่าทั้งหมู่บ้านยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นหลักเนื่องจากได้รับความสนใจของชาวบ้าน

เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือนจุดนี้จึงเป็นแรงจูงใจให้เลือกมาประกอบอาชีพนี้ในจังหวัดเลย โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุงมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีผู้ประกอบการอาชีพขายลอตเตอรี่ 5,028 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2542)

การเลือกช่องทางในการจำหน่ายของกลุ่มคนเดินหีบลอตเตอรี่ มีเป้าหมายจากการเลือกของคนภายในหมู่บ้านที่เคยไปจำหน่ายมาแล้วสร้างกำไรเป็นอย่างดี รวมไปถึงภูมิภาคถิ่นปลายทางสร้างรายได้ในการจำหน่าย ภาคใต้ตอนล่างถือว่าเป็นอีกภาคหนึ่งกลุ่มคนเดินหีบลอตเตอรี่เลือกเป็นพื้นที่ช่องทางใหม่หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วง 2538 – 2540 เข้ามาเดินหีบลอตเตอรี่เพื่อลดอัตราต้นทุนในการใช้ชีวิต เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ถูกลงเมื่อเทียบกับ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีอัตราการแบ่งสายเฉพาะกลุ่มวัยศึกษาเลือกพื้นที่ใหม่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้อำเภอทุ่งสงมีประชากรที่มีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากอำเภอเมือง เอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายด้วยสภาพแวดล้อมของอำเภอทุ่งสงเป็นเมืองท่าทำให้มีผู้คนสัญจรผ่านไปมา จำนวนมาก เนื่องจากมีถนนเพชรเกษมตัดผ่านสู่ประตูผ่านไปยังภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพของกลุ่มคนเดินหีบลอตเตอรี่ (งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองทุ่งสง, 2557)

ปัจจุบันการเข้าสู่ยุครัฐประหารประเทศไทย พ.ศ. 2557 เป็นครั้งที่ 13 ภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ มีมาตรการในการออกระเบียบจัดความเรียบร้อยของหวยรัฐบาลเป็นที่ทราบกันในลักษณะสลากกินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่) มาตรการคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการพนันประเภทนี้ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญการกำหนดจัดระเบียบมาตรการ เพื่อคืนความสุขแก่ประชาชน โดยมีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2558 เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล ประกาศ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 เพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลและเงื่อนไขสัญญา จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นไปโดยเคร่งครัด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปประเทศในด้าน เศรษฐกิจและสังคม อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 (คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่11/2558, 2558)

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยสนใจการศึกษางานวิจัยเรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบลอตเตอรี่ในพื้นที่ศึกษา อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลอดจนกระบวนการขายลอตเตอรี่ในการต่อรองในระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้อย่างไร ข้อมูลที่ได้เพื่อชี้ให้เห็นมุมมองอีกมิติหนึ่งของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ จากอาชีพเกษตรกรรมผันตัวเองกลายมาเป็นผู้ค้ารายย่อย กลุ่มล่างสุดของธุรกิจสลากกินแบ่งรัฐบาล จากผลการศึกษาของงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและนำเสนอชีวิตของอีกกลุ่มหนึ่งในสังคม

วิธีการศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคใต้ตอนล่างถือว่าเป็นอีกภาคหนึ่งกลุ่มคนเดินทึบตลอดเตอรีเลือกเป็นพื้นที่ช่องทางใหม่หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วง 2538 – 2540 เข้ามาเดินทึบตลอดเตอรีเพื่อลดอัตราต้นทุนในการใช้ชีวิต เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าเมื่อเทียบกับ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีอัตราการแบ่งสายเฉพาะกลุ่มวิจัยศึกษาเลือกพื้นที่ใหม่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้อำเภอทุ่งสงมีประชากรที่มีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากอำเภอเมือง เอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายด้วยสภาพแวดล้อมของอำเภอทุ่งสงเป็นเมืองท่าทำให้มีผู้คนสัญจรผ่านไปมา จำนวนมาก เนื่องจากมีถนนเพชรเกษมตัดผ่านสู่ประตูผ่านไปยังภาคใต้ตอนล่าง เป็นเมืองที่มีตำแหน่งที่ตั้งศูนย์กลางการขนส่งคมนาคมของภาคใต้ ด้วยความที่มีความเด่นในความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและเป็นศูนย์กลางคมนาคม ซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพของกลุ่มเดินทึบตลอดเตอรี

ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรง แบ่งผู้ให้ข้อมูลตามช่วงระยะเวลาของการมาเดินทึบขายตลอดเตอรี ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อค้นหาตัวแทนในการบอกผ่านเรื่องราวในชีวิตได้ดีที่สุด โดยแบ่งตามช่วงระยะเวลาที่เข้ามาเดินทึบขายตลอดเตอรีดังนี้ ช่วงเวลา 20 ปี ช่วงเวลา 15 ปี ช่วงเวลา 10 ปี ช่วงเวลา 5 ปี และช่วงเวลา 1 ปี ซึ่งในช่วงเวลา 5 ปีมีการเปลี่ยนเศรษฐกิจและกฎหมายของประเทศไทยเข้ามามีบทบาทในการประกอบอาชีพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาทำงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษาและ สนทนาเปิดกว้างเพื่อให้ผู้วิจัยได้ เจาะ ข้อมูลจากการเล่าเรื่องประสบการณ์ โดยรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามรายละเอียดครอบคลุมของวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ตั้งไว้ รวมทั้งสำรวจจากเอกสารที่ศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นงานวิจัย ให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อใช้ข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มเดินทึบตลอดเตอรี

เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสังเกต (Observation) โดยการบันทึกแบบการสังเกตเพื่อใช้บันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มเดินทึบตลอดเตอรี ซึ่งผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (nonparticipant - observation) โดยบันทึกเป็นแบบ field note และสภาพแวดล้อมบริบทที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อช่วยบันทึกความจำในการทำงานภาคสนามและการเก็บข้อมูลภาคสนามจาก

การสัมภาษณ์ตามประเด็นที่วางไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง โดยนำข้อมูลเหล่านี้มาทำการวิเคราะห์อีกครั้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต มาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ ถอดรหัสตีความ สร้างข้อสรุปวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษาคือ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินทึบชายลอตเตอร์ใน อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. จากเกษตรกรรกรเข้าสู่กระบวนการเดินทึบชายลอตเตอร์

กลุ่มคนเดินทึบชายลอตเตอร์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนในพื้นที่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย หรือกล่าวได้ว่าเป็น หมู่บ้านชายลอตเตอร์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย พื้นที่หลังอาชีพหลักของกลุ่มคนเดินทึบชายลอตเตอร์ คือ เกษตรกร ปลูกข้าว ข้าวโพด อ้อย และมันสำปะหลัง ในการประกอบอาชีพ จากการพูดคุยผู้ให้ข้อมูลพบว่า ช่วงการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วง พ.ศ. 2538 – 2540 มีกลุ่มคนภายในหมู่บ้านไปทำอาชีพเสริมหลังจากการถูกรื้อถอนเกี่ยว เนื่องจากการเว้นช่วงการทำเกษตรกรรมค่อนข้างมีเวลาในช่วงสั้น อีกทั้งในช่วงเศรษฐกิจไม่สามารถพุงตัวได้ รายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในชีวิตประจำวันผ่านพ้นไปได้ และรวมไปถึงภาระหนี้สินการกู้เงินนอกระบบมาลงทุนทำให้ชาวบ้านภายในหมู่บ้านจึงเลือกที่มาประกอบอาชีพเสริมภายในหมู่บ้าน คือ เดินทึบชายลอตเตอร์

ในครั้งแรกที่กลุ่มคนเดินทึบชายลอตเตอร์เข้ามาประกอบอาชีพนี้ เกิดจากการชักชวนของคนภายในหมู่บ้านญาติพี่น้องใกล้เคียงก่อน นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มคนที่เดินทึบชายลอตเตอร์บางคนลองขายเพื่อขายดีรวมไปถึงการเสี่ยงโชคในขาย ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ลองมาขายดูเพราะว่าพี่ชายเคยมาขาย 5 ปีที่แล้ว ขายดีจนซื้อรถมอเตอร์ไซด์ได้ 1 คัน ซื้อปุ๋ยใส่มาได้เยอะเลย ลองมาขายดูบ้าง ...”

(จันจิรา, สัมภาษณ์วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558)

“...เศรษฐกิจแย่มากทำนาทำไร่อ้อยอยู่ที่เลยแต่มันผลผลิตน้อย คิดอย่างเดียวยจะทำอย่างไรให้มีเงินหมุนใช้พอ ลองมาเดินชายลอตเตอร์ดีกว่า ...”

(ป้าดวง, สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2558)

“...ลงทุนเยอะไม่คุ้มทุนทำนา ป่าเลยเลือกมาขายลอตเตอร์ตาม ๆ พี่น้องมา ได้เงินเยอะดี ดีไม่ตีเพื่อถูกรางวัลถ้าขายไม่หมดแต่ต้องขายให้หมดดีกว่า...”

(เสาวนิต, สัมภาษณ์วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558)

“...พอเวลามาถึงช่วงพีก็เลือกที่มากินขายลอตเตอรี่เพราะทำอย่าง
เดียวมันเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนไม่รู้แล้งมากไหม เลยเสริมด้วยอาชีพเดิน
ขายลอตเตอรี่ ก็พอได้มีเงินกลับไปที่บ้านที่เลยบ้าง...”

(วาสนา, สัมภาษณ์วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เลือกออาชีพเสริมเดินหีบขายลอตเตอรี่ทำให้สามารถ
ใช้ชีวิตอยู่ได้ มีรายได้ที่เข้ามามากขึ้นจากการทำอาชีพเกษตรกรรม

กรณีของป้าดวง ประสบการณ์ครั้งแรกในการประกอบอาชีพเดินหีบขายลอตเตอรี่ ครั้งแรกยอม
มีการลงทุนในการซื้อลอตเตอรี่จากพ่อค้าคนกลาง เพราะกรณีของป้าดวงและน้องสาวไม่ได้มีโควตาในการซื้อ
จากกองสลาก จำเป็นต้องซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่ตลาดนัดลอตเตอรี่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซื้อด้วยเงิน
สด ครั้งแรกกลัวจะขายไม่ได้ คู้มทุนใหม่ แล้วเลขที่พ่อค้าให้เป็นหลักมันแตกต่างกันยังไง รู้แต่จะไปซื้อมาแล้ว
เอามาขาย พอมาขายเลยทราบว่าตัวเลขมีผลมากต่อการขาย ยิ่งเลขสวยเลยตั้งก็จะเพิ่มกำไรได้ง่าย ครั้งแรก
ขาดทุนแบบเสียเงินก้อนเป็นหมื่นๆ แต่เมื่อเห็นข้างบ้านที่เป็นลูกพี่ลูกน้องไปขายทำไมเขาได้กำไรเยอะ เลย
ขอเขาตามมาขายในวงเดียวกันจะได้รู้ว่ามียังไง ไม่ใช่ว่าตามเพื่อนในหมู่บ้านแล้วจะได้เงินเยอะต้อง
อาศัยว่าเป็นญาติพี่น้องคอยสอนงาน (ป้าดวง, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2559)

กรณีของพี่จันจิรา ครั้งแรกเลือกมาเดินหีบลอตเตอรี่ บอกก่อนเลยว่าอยากมีรายได้มากกว่าทำ
นา เลยตัดสินใจลองอาชีพนี้ต้องศึกษาข้อมูลก่อนว่าทำไปถึงได้ลอตเตอรี่มาขายโดยไม่ผ่านคนกลาง เพราะกด
ราคาสูง ถ้ามจากพี่ชายมีทางใดบ้างไม่ต้องผ่านพ่อคนกลาง ขั้นตอนแรกลงทะเบียนโควตาที่กองสลากไว้ก่อน
ซึ่งคุณสมบัติผู้มีสิทธิทางกองสลากก็จะชี้แจงรายละเอียดไว้ หลังจากนั้นทางกองจะเรียกเป็นรายชื่อว่าเรามี
รายชื่อใหม่ ถ้ามีก็ไปรับสลากที่กองสลากแต่ต้องมีหลักฐานการจดทะเบียนบัตรไปด้วยเพื่อเป็นการยืนยัน พร้อม
เงินสดไปจ่าย ตัวพี่เองได้ลอตเตอรี่แบบเป็นก้อนใหญ่ มีข้อแม้ว่าต้องนำไปจำหน่ายห้ามขายเป็นก้อนใหญ่ไม่
จะโดนไม่ให้โควตาต่อไป ข้อดีคือเราไปรับโดยตรงที่กองสลากได้ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางหรือยี่ปั้ว แต่อุปสรรค
คือต้องเข้าระบบลงทะเบียนในอินเทอร์เน็ตตรงนี้จะลำบากมากๆสำหรับครั้งแรกเรียนรู้วิธีการจากพี่ชายกว่าจะ
ได้มาขาย แต่กำไรดีมาก (จันจิรา, สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2558)

ภาพที่ 1 การเดินทางของผู้ให้ข้อมูล

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย 17 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพที่ 2 พาหนะของผู้ให้ข้อมูล

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย 17 กุมภาพันธ์ 2558

2. การช่วงชิงพื้นที่ในการจำหน่ายเพื่อลดต้นทุน

การช่วงชิงพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ทางกายภาพ และเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในคนเดินหีบขาลลอตเตอรี และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ในการเปิดพื้นที่ทางสังคม เนื่องจากกลุ่มคนเดินหีบขาลลอตเตอรีมีการช่วงชิงพื้นที่ในการจำหน่าย ที่ไม่โดนเก็บค่าที่ ซึ่งจะต้องอาศัยความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ด้วยเช่นกัน เพื่อให้มีพื้นที่ในการขายโดยไม่โดนไล่ หรือไม่เป็นที่รำคาญแก่พื้นที่ไปจำหน่าย

การเปิดพื้นที่กลุ่มคนเดินหีบขาลลอตเตอรี แตกต่างกันโดยบางคนเปิดพื้นที่จากการชักชวนของกลุ่มเครือข่ายที่เคยมาจำหน่ายแล้วทำให้ไม่มีปัญหา แต่จะต้องมีการเปิดพื้นที่มานานพอสมควร หรือบางกลุ่มใช้วิธีเปิดพื้นที่เข้าไปในร้านอาหาร ถ้าทางเจ้าของร้านอนุญาตก็สามารถจำหน่ายได้แต่ถ้าไม่อนุญาตเข้าไปจำหน่ายอาจจะโดนไล่หรือมีการให้เช่าพื้นที่ในการจำหน่ายตามที่สัมภาษณ์ดังนี้

“...โชคดีมากที่มากับคนในหมู่บ้านที่เคยมา ขายสามที่หลักสามารถขายได้ ไม่มีคนมาไล่เพราะคนที่มาขายก่อนหน้านี้ทุกงวดรู้จักเจ้าของหน้าร้าน เขาบอกว่าขายได้อย่าขวาง เราก็ขายที่ของเรา เปลี่ยนที่ไปเรื่อยจนครบสามที่ ...”

(เสาวนิต, สัมภาษณ์วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558)

“...อาศัยนั่งขายในที่สาธารณะ หน้าเซเว่นบ้าง หน้าตลาดนัดบ้าง ในวัด รวมถึงไปถึงในร้านอาหารตอนกลางคืนย้ายไปหมดแต่โดนเจ้าของด่าประจำ เขาบอกว่าไปรบกวนเวลาส่วนตัวลูก แต่ย้ายทำมาหากินไม่ได้ไปขอตาน ที่ทำแบบนี้ไม่เสียค่าเช่าได้เอาเงินไปจ่ายที่פקกับค่าธรรมเนียมได้ ...”

(ยายจัน, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2558)

จากคำสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นถึงการช่วงชิงพื้นที่จำหน่าย ซึ่งมีความแตกต่างกันในการเปิดพื้นที่การจำหน่ายในสังคม โดยกลุ่มคนเดินหีบขาลลอตเตอรีมีความสัมพันธ์คนในพื้นที่ที่มีการแบ่งพื้นที่ให้จำหน่ายแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งทั้งสามที่ในการจำหน่ายมีผู้คนสัญจรผ่านมาน้อยเพียงใด ในขณะที่กลุ่มคนเดินหีบขาลลอตเตอรีเลือกที่จะจำหน่ายในพื้นที่สาธารณะ เช่น หน้าร้านสะดวกซื้อ ตลาดนัด ตลาดสด วัด และร้านอาหารกลางคืน ทั้งนี้เพื่อประหยัดต้นทุนและสามารถจำหน่ายโดยตรงยังผู้ซื้อได้โดยตรง แต่ต้องมีการช่วงชิงพื้นที่ระหว่างผู้ประกอบการในพื้นที่จำหน่ายด้วยเช่นกัน

กรณีของ ยายจัน จำหน่ายในร้านอาหารแห่งหนึ่งในยามกลางคืน ร้านกึ่งร้านอาหารและเหล้ามีแต่คนมีฐานะแต่งตัวดี ๆ ยายคิดว่าน่าจะเข้าไปขายได้เพราะยายไม่ได้เข้าไปทำร้ายอะไรใคร ยายเดินขายตามโต๊ะขายดีเลย เพราะส่วนใหญ่เป็นคนทำงาน แต่ขายสักพักก็มีคนบอกให้ออกไปขายข้างนอกไม่ให้มาเดินในร้าน เพราะเหมือนเข้าไปรบกวนลูกค้าที่เข้ามาพักผ่อนสังสรรค์กันภายในร้าน ยายต้องไปร้านอาหารร้านอื่นแทน (ยายจัน, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2558)

3. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่

จากการสังเกตการจำหน่ายของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ พบว่ากลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ส่วนมากจะมีการยึดพื้นที่ในการจำหน่ายในพื้นที่สาธารณะในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากไม่จ่ายค่าที่เช่าให้กับคนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนการจำหน่ายเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายกับค่าเช่าที่พัก ค่าเดินทาง กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีการต่อรองกับเจ้าของพื้นที่ในการจำหน่าย ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ตลาดนัด รวมไปถึงเทศกาลประจำเดือนที่มีการจัดบุญในพื้นที่ โดยบางกลุ่มเลือกที่จะเดินเข้าไปยังผู้ซื้อในร้านอาหาร ซึ่งนั่งรับประทานอาหารภายในร้านโดยตรงแทนที่จะจำหน่ายประจำที่ นอกจากการต่อรองกับเจ้าของพื้นที่แล้ว กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ต้องมีการต่อรองกับระยะเวลาในการจำหน่ายภายใน 1 สัปดาห์ ก่อนที่กองสลากกินแบ่งจะประกาศผล

ป้าดวงเล่าให้ฟังว่าเดิมที่นั้งขายประจำที่มีลูกค้ามาซื้อขาประจำ ด้วยเวลาที่ต้องจำหน่ายให้หมดภายใน 1 สัปดาห์ค่อนข้างรวดเร็วทำให้นั้งขายประจำที่ไม่ได้ ต้องมีการเดินไปหาลูกค้า ซึ่งวิธีการเข้าไปหาลูกค้ายอมรับมีการแสร้งและกลัวเล็กน้อย เราไม่รู้ว่าเขาจะว่าเราไหมที่ไปเดินขายภายในร้านของเขา ถ้าเจอเจ้าของใจดีเขาก็ซื้อด้วยเข้าใจคนทำมาหากินด้วยกัน แต่ถ้าร้านไหนค่อนข้างมีระเบียบก็จะโดนต่อว่า เราจะเลือกร้านที่ไม่โดนต่อว่าเข้าไปขาย การเข้าถึงตัวลูกค้าเรื่องสิ่งที่ควรทำเพราะจะมารออย่างเดียวไม่ทันจริง ๆ บางวันเดินขายทั้งวันทั้งคืนจะได้ปิดหีบลอตเตอรี่กลับบ้านเร็ว (ป้าดวง, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2559)

การต่อรองกับกลุ่มเงินกู้ยืมระบบ พ่อค้าคนกลาง และยี่ปั้ว กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีการต่อรองกับกลุ่มเงินกู้ยืมระบบโดยจ่ายผ่อนจ่ายเป็นงวดทั้งนี้นำเงินที่จำหน่ายลอตเตอรี่ได้มาผ่อนจ่ายไปก่อนในส่วนของพ่อค้าคนกลางและยี่ปั้ว การขึ้นราคาของสลากเป็นเรื่องที่ปกติของพ่อค้าคนกลาง กฎหมายเสนอให้ขายในละ 80 บาท ไม่สามารถทำให้ราคาส่งลดลงได้ กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่จึงมีวิธีการเช่นเดียวกันคือการผ่อนจ่าย แต่ในกรณีของ..วาสนา การกำหนดราคาจำหน่าย 80 บาท ทำให้พ่อค้าคนกลางฉวยโอกาสขึ้นราคา จุดนี้ได้มีการประท้วงเรียกร้องจากรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือการขึ้นราคาของพ่อค้าคนกลางและยี่ปั้ว ซึ่งส่งผลให้กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีวิธีการจำหน่ายต่อผู้ซื้อเพื่อเพิ่มกำไรจากการประกาศขาย 80 บาท ต้องเพิ่มเป็นใบละ 90 บาท เนื่องจากต้นทุนที่รับมาสูง กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่มีการต่อรองกับลูกค้าเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไร ด้วยวิธี เลขทะเบียนรถ เลขดัง เลขสวย ที่เรียกว่า สวยไสย กำไรเพิ่มขึ้น 20-40 บาท รวมไปถึงการพูดจาอาศัยการจูงใจความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องกับคำสัมภาษณ์

“...ยี่ตอาชีพนี้นานหลายปีแล้ว รัฐบาลให้พวกป้าขายใบละ 80 บาท ขายไม่ได้จริง ๆ ลำบากมาก ลองคิดดูป้าไปรับมาจากยี่ปั้ว ในราคาใบละ 75.5 บาท ก็ต้องขายราคาใบละ 80 บาทด้วย ตรงนี้ป้าไม่ได้กำไรอะไรเลย ค่าแรงที่เดินขายอีก ต้องหาวิธีอื่นเข้ามาช่วย อาศัยจำป้ายทะเบียนรถขาย พูดคุยกับลูกค้าแต่ละคนก็มีข้อแตกต่างกัน บางคนเข้าถึงง่ายคุยแปบเดียวก็ซื้อ ป้าก็สามารถหาช่องทางเพิ่มราคานิด ๆ หน่อย ๆ ได้ ...”

(เสาวนิต, สัมภาษณ์วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558)

“...โดนประจำเลยเวลาลูกค้ามาต่อราคา บอกว่าใบละ 80 บาท คำสั่งของคสช.นะ ลูกค้าชอบเอามาต่อราคาให้ลดลง แต่มีวิธีการใช้เลขสวยที่มีในหีบ สามารถที่ขายได้ในราคาที่สูงกว่าเดิม หรือเลขดังจากข่าวที่มีกระแสใน ทุก ๆ วัน ตรงนี้บางคนยอมซื้อและจ่ายจ่ายในราคาที่สูง คนไทยชอบเล่น หวยเชื่อในโชค ...”

(ยายจัน, สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2558)

“...การกำหนดราคาพี่ก็เข้าใจ แต่พี่ก็ปฏิบัติตามให้ขาย 80 บาทก็ขาย แต่ พี่ก็จะมีการขอความเห็นใจจากลูกค้าบ้าง ขอเพิ่มใบละ 3-5 บาท บ้าง หรือบางทีลูกค้าก็ให้มาเลย เพราะเหมือนว่าเคยซื้อกับพี่แล้วได้รางวัล ตรงนี้เชื่อในเรื่องของดวงที่เข้ากัน ถือว่าเป็นอีกหนึ่งวิธีการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า ประจำ...”

(จันจิรา, สัมภาษณ์วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558)

“...เลขสวยไสย หมายถึงเลขที่ดังมาจากหลายอย่าง ตัวเลขจะเป็นที่ ต้องการของลูกค้า บางครั้งดันไปตรงกับเลขทะเบียนรถ เราขายเลยเลข ตรงกันเลยคะพี่มีเป็นชุดด้วย ถูกขึ้นมารวยเลยนะพี่ อีกร้อยเป็นเลขดัง เลย มีชุดสุดท้ายแล้ว...”

(วาสนา, สัมภาษณ์วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558)

นอกจากนี้การต่อรองเกิดขึ้นภายในกลุ่มของคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ด้วยตนเอง การจำหน่าย สลากกินแบ่งรัฐบาลแบบออนไลน์โดยผ่านการจองกับเคาน์เตอร์ธนาคาร หรือ ตู้ ATM ในการจองสลาก ล่วงหน้าแต่ต้องจองไม่เกิน 50 เล่มคู่ หรือ 10,000 ฉบับ ซึ่งก่อนการจำหน่ายมีระยะเวลาในการจองของเที่ยง คืนอีกวัน กลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่บางกลุ่มใช้วิธีการนอนเฝ้าหน้าตู้ ATM หรือมีการจองตั้งแถวจองโดยการใคร่มาก่อนก็ได้คิวแรก เนื่องจากการจองออนไลน์เป็นวิธีการรวดเร็วไม่ต้องเดินทางไปยังกองสลากกิน แบ่ง เพียงแค่ทำการจองล่วงหน้าและทางไปรษณีย์จัดส่งสลากภายใน 3 วันนับจากวันที่ชำระ สิ่งที่สำคัญคือ ราคาเล่มสลากจะถูกกว่าพ่อค้าคนกลางและยี่ปี่ว ทำให้มีการต่อรองด้วยตนเองภายในกลุ่มคนเดินหีบขาย ลอตเตอรี่

จากการข้อมูลการสังเกตและการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงกระบวนการ ต่างๆ ที่จำเป็นต่ออาชีพคนเดินหีบขายลอตเตอรี่เป็นอย่างไร การต่อรองกับพื้นที่ในการจำหน่ายเพื่อลด ต้นทุน การต่อรองกลุ่มเงินกู้ยืมระบบและพ่อค้าคนกลาง การต่อรองผู้ซื้อ และการต่อรองภายในกลุ่มคน เดินหีบขายลอตเตอรี่ด้วยตนเอง รวมไปถึงจากอาชีพเกษตรกรรมสู่อาชีพเสริม ทุกกระบวนการล้วนแล้วแต่ แสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนเดินหีบขายลอตเตอรี่ทั้งสิ้น

การอภิปรายผล

จากการศึกษาภาคสนามผู้วิจัย พบว่า เดิมทีคนเดินที่บลอตเตอร์มีวิถีชีวิตไม่ได้ยึดเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต เนื่องจากการดำรงชีวิตของคนเดินที่บลอตเตอร์ส่วนใหญ่เป็นชาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันจำของคนเดินที่บลอตเตอร์ มีทั้งกระบวนการวิธีการจำหน่าย การเดินทาง การต่อรองกับอำนาจต่างๆ ในการช่วงชิงพื้นที่การจำหน่าย พ่อค้าคนกลาง และผู้ซื้อ รวมไปถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างการจำหน่าย จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ de Certeau (1985) เสนอว่า การดำรงวิถีชีวิตในประจำวัน โดยการฉวยกลไกของอำนาจที่มีการทำงานของ “กลวิธี” (tactic) สืบถึงการเบียดแทรก (insinuate) เข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด สิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่เป็นการตอบโต้ แต่เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่มีวิธีลี้ลับการควบคุมกด คือ วิธีการที่ฝ่ายอ่อนแอ ใช้จังหวะเวลาโอกาสที่มีอยู่ ฉวยประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่ามองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจ (Power Relation) ระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” ทั้งหมดนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียวแนวคิดชีวิตประจำวันได้เสนอทางออกที่เปิดช่องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ เก็ดถวา บุญปรการ (2551) ศึกษาเรื่องปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนปางดงเบซาร์ ไทย-มาเลเซีย เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนและการดำเนินกิจกรรมทางการค้า ของผู้ค้ามุสลิม ในต่อรองกฎระเบียบ รัฐ-ชาติ และต่อรองกับหลักศาสนาอิสลาม และรวมไปถึงการบริโภคสินค้า เสื้อผ้าข้ามแดนและการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมการหาช่องทางและโอกาส ในการค้าข้ามแดน การใช้ภาษาในการเจรจาต่อรอง ระหว่างผู้ค้า ลูกจ้าง และผู้ซื้อ มีการข้ามเส้นแดนไปตลอดเวลา การดำเนินกิจกรรมทางการค้า ของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนล้วนเผชิญกับ สิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนา การขนส่งสินค้าข้ามแดนที่ต้องลักลอบนำสินค้ามาขายในมาเลเซีย การหลบหลีกการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ ต้องใช้หลากหลายวิธีคือ “กองทัพบด” “การเตะเข้าเตะออก” และ “การยัดไส้” ชาวมาเลย์นิยมบริโภคสินค้าบริโภคสินค้าเสื้อผ้าที่นำเข้าจากไทย ทำให้เห็นพ่อค้าแม่ค้าต่างต้องมีกลยุทธ์และวิธีการเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐหรือกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อให้ธุรกิจการค้าของตนเองดำรงอยู่ได้

งานวิจัยของ ทักษิณาร์ ไกรราช (2551) ชีวิตประจำวันของนักศึกษาพยาบาลไทยมุสลิมจาก 5 จังหวัดในภาคใต้เข้าไปศึกษาใน วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม พบว่าการปฏิบัติทางศาสนาเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างเคร่งครัด ในสถานที่ต่างบริบททางสังคม ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม ก่อความเกิดความแปลกแยกในสังคม ดังนั้นตัวนักศึกษาสร้างอำนาจกลยุทธ์ (Tactic) ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ต่อรองขัดขึ้น และปรับตัวตามสถานการณ์ตามบริบท เพื่อการอยู่รอดในสังคมที่แตกต่างจากสังคมเดิม

นอกจากนั้นยังพบว่าในงานศึกษาของโรหนิบ ศรีอาหมัด (2555) ได้ศึกษาการทำตลาดน้ำกลายเป็นพื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยวและการบริโภคของคนในเมืองที่โหยหาอดีต ซึ่งทำให้เห็นปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าที่ต้องแต่งตัวให้ย้อนยุค และขายสินค้าบนเรือเพื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมของตลาดน้ำ นอกจากสินค้าที่คล้ายคลึงกันมาก พ่อค้าแม่ค้าจำเป็นต้องมีกลวิธีบางอย่างเพื่อสร้างความโดดเด่น

เด่น และดึงดูดผู้ซื้อให้มาร้านของตนเอง ซึ่งสามารถเห็นได้จากการเลือกทำเลที่ตั้ง การจัดวางของสินค้ามีความแตกต่างจากร้านอื่น หรืออาศัยการพูดจาจูงใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาเรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเดินห้างสรรพสินค้า เป็นการศึกษานอกห้องเรียนที่ควรศึกษาขยายประเด็นในพื้นที่ศึกษา และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในธุรกิจให้มากกว่า ควรศึกษาในพื้นที่ชายแดน มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ที่มีการเล่น หว่ย เช่น หว่ยมาเลย์ ซึ่งมีคนไทยส่วนใหญ่นิยมเล่นกันโดยมี พ่อค้าคนกลางเป็นคนส่งให้แก่คนที่อยู่ฝั่งชายแดน ทำให้เห็น เทคนิค กลวิธี ของการจำหน่ายที่หลากหลาย จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างและหลากหลายในงานวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เก็ดถวา บุญปรากฏ. (2551). *ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนป่าดงเบงขาร์ ไทย-มาเลเซีย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาโทศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (2558). *คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 11/2558*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, สืบค้นจาก: http://library2.parliament.go.th/giventake/content_ncpo/ncpo-head-order11-2558.pdf
- งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองทุ่งสง. (2558). *ยินดีต้อนรับสู่เมืองชุมทางทุ่งสงกึ่งกลางคาบสมุทร*. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, สืบค้นจาก: <https://badmintonthai.files.wordpress.com/2009/06/tour.pdf>
- ทักษิณาร์ ไกรราช.(2551). *ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของนักศึกษาพยาบาลไทยมุสลิมจาก 5 จังหวัดภาคใต้ที่ศึกษา ณ วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม.
- ปาจริย์ จินะปัญญา. (2552). *วิถีและตัวตนคนหาบเร่ในเขตพื้นที่เมือง จังหวัดอุบลราชธานี*. นิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พัชณีย์ คำหนัก. (2548). *รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย : ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรี พิจิตร. (2555). *เศรษฐกิจข้างทาง : ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของคนค้าขายริมถนน*. *วารสารวิจัยสังคม*. 35(2), 1-26.
- โรหนิบ ศรีอามัด. (2555). *ตลาดน้ำคลองแห: พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยวและการบริโภค*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สำนักงานสถิติจังหวัดเลย. (2542). รายงานโครงการสำมะโนหมู่บ้าน พ.ศ. 2542. เลย: สำนักงานสถิติ
จังหวัดเลย.

สุรศักดิ์ บุญรอด. (2557). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). โลกเปลี่ยน ไทยปรับ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

de Certeau, Michel. (1980). *On the Oppositional Practices of Every Life*. Social Text:
Theory / Culture / Ideology. 1,3 : 3 – 43.

.-----1985. *The Practices of Every Life (Art de Faire)* Translated by Steven Randall

บุคลากรกรม

จันจิรา ผู้ให้สัมภาษณ์ ปีม.ป.ท ถนนสายเอเชีย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิกษณิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 17 กุมภาพันธ์ 2558

วาสนา ผู้ให้สัมภาษณ์ ถนนในทุ่งสง-สุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิกษณิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 19 กุมภาพันธ์ 2558

ปาดวง ผู้ให้สัมภาษณ์ ร้านโกปี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พิกษณิน ประทุม

(ผู้สัมภาษณ์) 20 พฤษภาคม 2558

ยายจัน ผู้ให้สัมภาษณ์ ร้านอาหารแห่งหนึ่ง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิกษณิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 23 พฤษภาคม 2558

เสาวนิต ผู้ให้สัมภาษณ์ ตลาดนัดบึงถาวร อำเภอทุ่งสง จังหวัด

นครศรีธรรมราช พิกษณิน ประทุม (ผู้สัมภาษณ์) 18 กุมภาพันธ์ 2558

